Καραντίνα και Εξουσία: ο λόγος στην Κοινωνία

του Φιλήμονα Πατσάκη

Στο βιβλίο του Binebine Mahi «Τα αστέρια του Σίντι Μούμεν» ο συγγραφέας αναφέρεται σε ένα προάστιο της Καζαμπλάνκας, που είναι σκουπιδότοπος, και στη ζωή της πολυπληθούς ομάδας ανθρώπων που ζει εκεί. Ποια άραγε είναι η προσαρμογή των κατοίκων του Σίντι Μούμεν στην παρότρυνση «Μένουμε σπίτι»; Πώς ορίζεται η διασφάλιση της υγείας στις παραγκουπόλεις του κόσμου, στους άστεγους των μητροπόλεων, στις Μόριες του κόσμου τούτου; Αν λοιπόν εξαιρέσουμε και αυτούς που δεν έχουν πρόσβαση στο νερό ή σε στοιχειώδεις συνθήκες υγιεινής, όσους είναι απολύτως εκτός κάθε υγειονομικής περίθαλψης, βλέπουμε το πλαίσιο μιας διευρυμένης αναγωγής της ζωής που είναι άξια να βιωθεί.

Στο εσωτερικό τώρα των δυτικών και αναπτυσσόμενων κοινωνιών συμβαίνουν δομικές αλλαγές. Τελειώνει οριστικά η επενέργεια και η επιθετική κατεύθυνση της πτώσης του τείχους, και σταδιακά διαμορφώνεται η κοινωνία του φόβου και μια διεύρυνση της βιοπολιτικής διαχείρισης της ζωής. Καθώς το σύνολο σχεδόν του πλανήτη βρίσκεται σε καραντίνα, με όρους κοινωνικής αλληλεγγύης θα πρέπει να γίνουν ξεκάθαρα τα όρια της κυβερνητικής αυθαιρεσίας. Οι εικόνες των εκατομμυρίων Ινδών εργαζομένων μεταναστών που διανύουν πεζή την αχανή αυτή χώρα για να φτάσουν εξαθλιωμένοι στους τόπους καταγωγής τους μετά την μαζική απόλυση τους, η εικόνα της Ουγγαρίας όπου η κατάργηση του κοινοβουλίου έδωσε την θέση της σε μια κοινωνική σιγή, η εικόνα των ομαδικών τάφων στην Νέα Υόρκη, η εικόνα του στρατού στο Παρίσι, η εικόνα των drone που θα κάνουν tracking και monitoring της κοινωνίας για την διαμόρφωση της υγειονομικής εικόνας των κοινωνιών, δεν μπορούν να είναι εικόνες από το μέλλον. Πράγματι η διασφάλιση της φυσικής ζωής είναι μια πολιτική διεργασία που διασφαλίζει την πολιτική ζωή.

Όμως, αν δούμε τις πολιτικές διεργασίες την περίοδο αυτή ξεκομμένες από τις συνολικές διεργασίες στις δυτικές δημοκρατίες θα έχουμε κάνει ένα σοβαρό πολιτικό άλμα.

Ήδη από την 11η Σεπτεμβρίου του 2001 έχουν παραχθεί αρκετοί νόμοι που με πρόσχημα την τρομοκρατία παρέχουν στο κράτος σοβαρές δικλίδες να ορίζει τους όρους της ζωής, μετέπειτα με αφορμή και την οικονομική κρίση εμφανίστηκαν οι παρεχόμενες από το ίδιο το Σύνταγμα δυνατότητες της διακυβέρνησης με βάση διατάγματα.

Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος μας ευχαρίστησε που θυσιάσαμε το αγαθό της ελευθερίας προς χάριν του αγαθού της ζωής. Οι λέξεις είναι προσεκτικά διατυπωμένες· δεν λέει υγεία αλλά ζωή. Άρα με ένα τρόπο ζωή και ελευθερία δεν τέμνονται αλλά αποκλίνουν. Η πανδημία χρησιμοποιείται ήδη ως όπλο για αυταρχικές επιλογές. Ο δημόσιος χώρος εξοβελίζεται ως εχθρικός, ο Άλλος ως απειλή, και το κράτος ενδύεται τον μανδύα του πατερούλη, η ατομική ευθύνη γίνεται συνώνυμο της ύβρις, οι εργασιακές σχέσεις απορυθμίζονται με ένα διάταγμα, και γενικά το κράτος εμφανίζεται ως ο μόνος θεματοφύλακας των όρων της ζωής. Ο Ορμπάν είναι το ακραίο στοιχείο μιας ενιαίας λογικής. Αναστολή λειτουργίας του κοινοβουλίου με μια απλή απόφαση. Δεν είναι ασυνεπής ο άνθρωπος· πριν αρκετά χρόνια είχε δηλώσει: «Περιμένουμε σήμερα το τέλος μιας εποχής, μιας ολόκληρης εποχής και ιδεολογίας. θα μπορούσαμε να την πούμε εποχή της φιλελεύθερης σύγχυσης. Είναι αυτή η εποχή που φτάνει στο τέλος της». Αυτός ο πατερναλισμός είναι μέρος της ανάγκης να επιβληθεί μια σιωπή. Η ανθρωπότητα τείνει να εξοικειωθεί με συνθήκες μιας διαρκούς κρίσης η οποία τοποθετεί τη ζωή στην βιολογική και στατιστική της διάσταση, τοποθετώντας παράλληλα όλα τα δικαιώματα σε μια διαδικασία προς εξέταση.

Οι κυρίαρχες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της πανδημίας του κορωνοϊού μας αποκαλύπτουν τις εγγενείς αδυναμίες των σύγχρονων νεοφιλελεύθερων πολιτικών για τη δημόσια υγεία, οι οποίες αποδεικνύονται τραγικά ανεπαρκείς τόσο για την

προστασία της υγείας όσο και για τη διασφάλιση ενός βιώσιμου μέλλοντος των κοινωνιών στις οποίες εφαρμόζονται. Εξού και οι πρόσφατες πανικόβλητες αντιδράσεις, όπως το κλείσιμο των συνόρων, των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, των επιχειρήσεων, η απαγόρευση της ελεύθερης κυκλοφορίας και συγκέντρωσης των πολιτών. Στρατηγικές άμυνας που μολονότι εμποδίζουν πρόσκαιρα τη διάδοση του κορωνοϊού, πλήττουν άμεσα και αδιάκριτα τους όρους που η κοινωνία δομούσε την ύπαρξη της. Όλοι σχεδόν οι λαοί οφείλουν, επ' αόριστον ή μέχρι νεωτέρας, να παραμένουν έγκλειστοι στα σπίτια τους για να μην επιβαρύνουν το υποβαθμισμένο νοσοκομειακό σύστημα της χώρας τους.

> *Πρόκειται για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης μέσω της διαχείρισης της ανθρώπινης ζωής συνολικά.*

Η οποία δεν θα είναι πια η ίδια μετά από μερικούς μήνες εφαρμογής αυτών των απαγορεύσεων. Οι κοινωνίες κινούνται με βάση τον φόβο, αλλά ταυτόχρονα και με γνώμονα μια συνολική αίσθηση αλληλεγγύης. Το άτομο δέχεται την θέση του σε ένα σύνολο, αυτό είναι ένα στοιχείο που πρέπει να κρατηθεί. Μένουμε σπίτι με όρους κοινωνίας. Δεν πρέπει κανένας, επίσης, να ξεχνάει ότι οι κοινωνίες έμειναν σπίτι αναλογιζόμενες την αδυναμία του κράτους να προστατέψει την ζωή και όχι το αντίστροφο. Όμως όλα θα κριθούν σε ένα μετά που σχεδιάζεται.

Η λογοδοσία της κυβέρνησης θα επιστρέψει αμέσως μετά την επιστροφή στην κανονικότητα μας είπε ο Κυριάκος προσπαθώντας να τονίσει ότι γρήγορα οφείλει να δρέψει τους καρπούς της αντιμετώπισης της κρίσης για να μπορέσει να διαχειριστεί κατά το δοκούν ένα αύριο ζοφερό. Όμως αυτή ακριβώς η έλλειψη λογοδοσίας και η ευκολία με την οποία καταλύεται, είναι κάτι που χρειάζεται διερεύνηση. Δεν μπορούμε να δεχθούμε τη δυνατότητα της εξουσίας να προαποφασίζει και σε μεγάλο βαθμό να διαμορφώνει ανεξέλεγκτα τις προοπτικές της ανθρωπότητας στο παρόν και το μέλλον. Ο ιός έδειξε ότι η κρατική αλαζονεία του ελέγχου των διαδικασιών της ζωής, η ιδεολογία της αγοράς ρυθμιστή, η ασταμάτητη πρόοδος είχαν όρια τα οποία

ξεπεράστηκαν. Φυσικά όλη αυτή η αποδιοργάνωση αποτελεί και μια ευκαιρία για τους κρατούντες να πάρουν καλύτερη θέση σε αυτή την μαζική και πρωτόγνωρη ανακατανομή ισχύος. Προσοχή! Αυτό δεν σημαίνει μια τυφλή κοινωνική μάχη ενάντια στην επιβίωση και άρα στην ίδια τη ζωή. Εδώ συμφωνούμε με τον Ντεριντά: «να προκρίνετε πάντα τη ζωή, να καταφάσκετε ακατάπαυστα την επιβίωση». Δεν πρέπει όμως η εκούσια απουσία να μεταφράζεται σε ακούσια αποχώρηση του κοινωνικού και μια κατάφαση χωρίς όρους στις διαδικασίες που μετατρέπουν αυτή την κατάφαση σε κανονικότητα.

Στην ουσία όμως οι αποφάσεις με διατάγματα και ο αυταρχισμός δείχνουν τα όρια και τις εγγενείς τους αδυναμίες. Εκεί που για να καλύψουν τις τεράστιες αδυναμίες του κρατικού μηχανισμού να εγγυηθεί τίποτα πέραν του εγκλεισμού, οι αυταρχισμοί δείχνουν ένα ασυγχώρητο για την κοινωνία κενό.

> *Η δημιουργία ηγεμόνων σε στιγμές πολυπλοκότητας προδίδει την απόλυτη αδυναμία των ελίτ.*

Αμερική, Αγγλία, Ιταλία, Ολλανδία, Κίνα. Αποφάσεις που στοίχισαν τόσες ζωές, τέτοιο πόνο, αποφάσεις με στόχο την κοινωνία με την ίδια απούσα. Κάθε μέρα η Αμερική μαθαίνει ότι οι αποφάσεις βρίσκονται στα χέρια ενός «προέδρου σε καιρό πολέμου»· ποιοι οι όροι της κοινωνικής διασφάλισης ότι αυτό δεν μπορεί να συμβεί; Ένας πρόεδρος που ανακάλυψε στο Αμερικάνικο Σύνταγμα ένα εδάφιο που του επιτρέπει να αναστείλει την λειτουργία της Γερουσίας, πράγμα που δεν έγινε ούτε κατά την διάρκεια του Δεύτερου παγκοσμίου πολέμου. Η απάντηση ακόμα και στις περιπτώσεις που τα πράγματα πήγαν λίγο καλύτερα είναι πως, όχι, δεν υπάρχει καμία διασφάλιση ότι ο ηγεμόνας αποφασίζει σωστά, μάλιστα είναι δεδομένο ότι αυτό δεν συμβαίνει.

Το να κυβερνάς με διατάγματα, να διαλύεις την δυνατότητα διαλόγου, να αποσπάς την κοινωνική συναίνεση με βάση τον φόβο, έχει σίγουρα για τους κρατικούς μηχανισμούς μια γλυκύτητα.

Όμως, καθώς γύρω μας σφυρίζει η ανικανότητα, οι ιδεολογικές εμμονές, η συσχέτιση της ζωή με την στατιστική, ξέρουμε, είμαστε σίγουροι: αυτοί δεν μπορούν και δεν πρέπει να έχουν την δύναμη να αποφασίζουν! Δεν μπορούμε και δεν πρέπει όταν τελειώσει όλο αυτό να μείνει το στίγμα μιας νέας κανονικότητας. Και επειδή ακούγονται ήδη φωνές για νέα κοινωνικά συμβόλαια, δεν μπορεί και δεν πρέπει με οποιαδήποτε αιτία να πάμε πίσω στην εποχή του Χομπς. Η μοναδική σχέση εξουσίας που θέλησε να οικοδομήσει ο Χομπς είναι αυτή ανάμεσα στον κυρίαρχο και τον υπήκοο. Αν καθίσουμε και αναλογιστούμε την λογική του Χομπς, που κατέληξε στην ανάγκη να εκχωρήσει ο καθένας μας κάθε του δικαίωμα στο όνομα της διασφάλισης της απαραίτητης ασφάλειας και ομοιογένειας, βλέπουμε ότι γίνεται κάτι που τα επόμενα χρόνια το ακολουθούν και πολλοί άλλοι στοχαστές. Μετατρέπει το δικό του αξίωμα σε διευρυμένη αλήθεια και πάνω σε αυτό κτίζει μια οριστική θέση. «Η φύση του ανθρώπου είναι τέτοια, ώστε αν δεν συγκρατείται από τον φόβο κάποιας εξουσίας κοινής για όλους, θα φοβάται ο ένας τον άλλο.» Εδώ τι κάνει; Μας ανακοινώνει ότι πρέπει να προτιμάμε ένα μετρήσιμο κίνδυνο, προσωποποιημένο στον ηγεμόνα, από έναν ατελεύτητο κίνδυνο. «Εξουσιοδοτώ αυτό το άτομο και απεμπολώ το δικαίωμα μου να αυτοκυβερνώμαι υπό τον όρο ότι θα απεμπολήσεις και εσύ το δικαίωμα σου και θα εξουσιοδοτήσεις τις πράξεις σου με τον ίδιο τρόπο.» Αυτό το καθολικό αίτημα-συμβόλαιο δεν αφορά τον καλύτερο τρόπο διακυβέρνησης αλλά τις προϋποθέσεις της νόμιμης υπακοής. Εδώ έδωσε και την μεγάλη του μάχη ο Καρλ Σμιτ. Απευθυνόμενος στον ανακριτή του που τον ρωτούσε για την σχέση του με το Τρίτο Ράιχ, ο Σμιτ του λέει πως δεν είναι έγκλημα να υπακούς και παραθέτει ένα απόσπασμα από τον Ερρίκο τον Πέμπτο του Σαίξπηρ: «Αρκεί να γνωρίζουμε πως είμαστε υπήκοοι του Βασιλιά. Εάν ο αγών του είναι λάθος, η υπακοή μας στον Βασιλιά σβήνει το έγκλημα από τις ψυχές μας». Η υπακοή ως αρετή λοιπόν.

Ο Μπερνανός, από το 1940, μας μιλά για την ηθική συντριβή αυτών που επιβίωκαν να εκμεταλλευτούν την εθνική ταπείνωση, για να ξεκαθαρίσουν τους λογαριασμούς τους με την δημοκρατία.

Αν δούμε την διαδρομή της Γαλλίας μετά την πτώση του Λαϊκού Μετώπου και του Μπλουμ, θα δούμε πράγματα πολύ διαφωτιστικά. Ο Μπλουμ έχει ήδη ζητήσει έκτακτες εξουσίες, όταν ο διάδοχος του, κάποιος Ντελαντιέ, κινούμενος στην λογική του κατευνασμού της Ναζιστικής Γερμανίας, επέλεξε την υιοθέτηση μιας συνολικής απειλής για να ταυτίσει την έννοια της εθνικής άμυνας με την στρατηγική της ανάγκης για κατάσταση εξαίρεσης και την τοποθέτηση της έννοιας της αποκατάστασης της τάξης ως κεντρικής. Έκτοτε η Βουλή συνεδριάζει ελάχιστα, όλα γίνονται με διατάγματα. Προσέξτε το εξής υπέροχο: ενώ λειτουργούν κατευναστικά στην εξωτερική πολιτική, στο εσωτερικό χρησιμοποιούν την απειλή πολέμου για να ζητήσουν την αναβολή των βουλευτικών εκλογών για δύο έτη. Το κράτος πρέπει να είναι ανεξάρτητο από την Βουλή, πράγμα που σημαίνει συνταγματικές μεταρρυθμίσεις. Την αναβολή την κερδίζουν με μεγάλη πλειοψηφία· στην ψηφοφορία οι σοσιαλιστές απέχουν. Ο Ντελαντιέ αν και θεωρητικά δεν είναι μέλος της δεξιάς πτέρυγας, θαυμάζει τις δικτατορίες γιατί εκεί «υπάρχει αναγκαστικά κυβερνητική συνέχεια». Θαυμάζει την προεδρική δημοκρατία της Αμερικής, λόγω της αναγκαστικής πολιτικής σταθερότητας.

Όλο αυτό ξέρουμε πόσο καλά αποτελέσματα είχε για την Γαλλία την περίοδο που συζητάμε. Δεν υπάρχει κανένα πρόσχημα για επιστροφή σε αυτή την λογική. Όμως η πολιτική επιλογή της αντίστασης στο υπάρχων δεν μπορεί να είναι μόνο αμυντική, δηλαδή της επιστροφής στον χρόνο προ πανδημίας. Αλλά πρέπει να είναι η ανάδειξη της ανάγκης μιας συνολικής αμφισβήτησης ενός συστήματος που είναι πλέον επικίνδυνο. Προσπαθούν να κρύψουν αυτή την επικινδυνότητα πίσω από ένα επιστημονικό λόγο ελάχιστα τεκμηριωμένο καθώς διαρκώς αναπροσαρμόζεται και σε μια θεατρικότητα με την οποία ευελπιστούν να διαχειριστούν μια καθημερινότητα πρωτόγνωρη για όλους.

Το «μείνετε σπίτι» δεν μπορεί να νοείται με όρους απόλυτης ατομικότητας, αλλά με όρους αναστοχασμού, το «επανεφεύρεση του κόσμου» δεν είναι πλέον σύνθημα αλλά ανάγκη. Και δεν πρέπει να αισθανόμαστε υπέρμετρη ικανοποίηση από την ιδεολογική ήττα των

νεοφιλελεύθερων τώρα που το αόρατο χέρι παρέμεινε ουσιαστικά στο χώρο του φάσματος, διότι ορθώνεται μια μορφή άγριας κατάργησης των μεταπολεμικών κατακτήσεων και ουσιαστικής διάλυσης των όρων της ζωής μας, ένα άπλωμα της κατάστασης εξαίρεσης σε κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα. Άλλωστε ακόμα και αυτή η συνθήκη της καραντίνας έγινε με όρους αποκλεισμού. Εκεί στη Μόρια, οι στοιβαγμένοι άνθρωποι δείχνουν ότι υπάρχουν ζωές που δεν είναι άξιες να βιωθούν, οι φυλακισμένοι παραμένουν στο περιθώριο της ίδιας της ζωής και οι άστεγοι μένουν με την ειρωνεία ότι το σύνθημα που βλέπουμε παντού γύρω μας σίγουρα δεν τους αφορά. Η μετέπειτα οριοθέτηση των θεσμικών συνθηκών θα είναι ένα σημείο που θα χρειαστεί ιδιαίτερη προσοχή. Ένα διαφορετικής τάξης «δεν υπάρχει εναλλακτική» ίσως εμφανιστεί. Αυτό που διαρκώς ακούγεται, ότι δηλαδή στην διαδικασία της απομόνωσης θα μπορέσουμε να βρούμε τον εαυτό μας, αποτελεί επίσης μια σαφή πλάνη.

> *Αυτό συμβαίνει γιατί δεν υπάρχει διαδικασία αναστοχασμού και ενδοσκόπησης ξεκομμένη από την τριβή με τον Άλλο, με την κοινωνία.*

Η αυτονόητη επιλογή να σταθούμε αλληλέγγυοι στο σύνολο των ανθρώπων που κινδυνεύουν, στο σύνολο των ανθρώπων που παλεύουν να στηρίξουν ένα σύστημα υγείας για το οποίο όλοι αυτοί που σήμερα ζητούν να χειροκροτάμε από τα μπαλκόνια ζήταγαν στην ουσία την κατάργηση του, δεν μπορεί και δεν πρέπει να θεωρείται ότι αποτελεί και αποδοχή ενός νέου τρόπου λειτουργίας του κράτους. Είμαστε σε πόλεμο αναφωνούν ένας-ένας και όλοι μαζί. Πράγματι, όμως ο εχθρός δεν είναι αόρατος· είναι η βαθιά αντικοινωνική σας λειτουργία, μια λειτουργία αυτάρεσκη και καταστροφική. Κάθε κίνηση της εξουσίας στηριζόταν στην «ανέφελη» καταστροφή του περιβάλλοντος και στην διαρκή καταστροφή τμημάτων της κοινωνίας προς χάριν της διατήρησης ενός πολιτικού και οικονομικού συστήματος.

> *Η σήψη αυτής της σκέψης τείνει να παρασύρει σημαντικό κομμάτι*

της κοινωνίας στον αφανισμό.

Αυτό δεν μπορεί να συνεχιστεί. Ήρθε η ώρα να επιλέξουμε. Το διακύβευμα είναι ιστορικό. Είτε οι κυβερνήσεις θα επιβάλλουν το καθεστώς εξαίρεσης είτε θα μπούμε στον κόπο της αναζήτησης μιας διαφορετικής συνθήκης. Εμείς δεν θα μπορέσουμε να βγούμε από αυτή την ατραπό αν δεν αμφισβητήσουμε οριστικά το μοντέλο παραγωγής διανομής και κατανάλωσης. Αλλά ούτε αυτό φτάνει, πρέπει να αναλογιστούμε εκ νέου έννοιες όπως πολίτης και κράτος, τις συνθήκες που γεννούν αποκλεισμούς, την ανάγκη της άμεσης δημοκρατίας, ένα νέο είδος ισορροπίας με το φυσικό περιβάλλον εντός του οποίου ζούμε που πρέπει να περιέχει και μια φιλοσοφική αμφισβήτηση της μέχρι τώρα επικρατούσας φιλοσοφίας της προόδου. Αλήθεια γιατί από κανέναν δεν ακούγεται κάτι για την πλήρη κατάργηση των στρατιωτικών δαπανών, σε τι χρειάζονται σήμερα με όρους κοινωνίας;

Η αλληλεγγύη ως πολιτική πράξη, η ελευθερία όχι ως πρόταγμα αλλά ως συγκροτητική αρχή, δεν είναι πιο αναχρονιστικά από το εχθρικό προς την κοινωνία σώμα της εκκλησίας, από την διατήρηση των χρημάτων στις στρατιωτικές δαπάνες, από την αποδοχή ότι η ανάπτυξη που ευαγγελίζονταν εις βάρος της φύσης γυρίζει με αγριότητα εναντίον των κοινωνιών. Το αντίθετο. Ο δημόσιος χώρος δεν τους εκχωρήθηκε με λευκή επιταγή, η εξουσία τους δεν είναι αυθεντία και αυτό φαίνεται από το ότι ο καθένας τους κάνει στην ουσία ό, τι θέλει. Άλλος κάνει αγέλες, άλλος μια μορφή καραντίνας, άλλος άλλη, μιλούν για στατιστικές και διαγράμματα που δεν συμφωνούν μεταξύ τους, για θεραπείες που ήδη αντιμετωπίζονται με όρους εμπορίου. Πρέπει να κατανοήσουν όλοι ότι η ατομική απομόνωση με όρους συνολικής κοινωνικής αντίληψης, ευθύνης και αλληλεγγύης δεν είναι σε καμία περίπτωση αποδοχή της καραντίνας των κοινωνικών ελευθεριών, ούτε θεσμικός ορίζοντας της εξουσίας που θα της δίνει το δικαίωμα να διαλύσει τον κοινωνικό ιστό, για να περισώσει κέρδη και αντιλήψεις που κανονικά μετά το τέλος του συναγερμού πρέπει να σαρωθούν οριστικά. Και αν μιλάνε για την ατομική

ευθύνη αυτή πράγματι υπάρχει. Είναι η ατομική και συλλογική ευθύνη να μην εμπεδωθούν έστω και κατ’ ελάχιστο τα μέτρα περιορισμού που έχουν ληφθεί, να εμπεδωθεί ότι η ζωή δεν είναι στατιστική και ότι πρέπει να αντιληφθούμε ότι η διαχείριση του κόσμου από την πλευρά της εξουσίας έχει σημαντικό κόστος για όλους μας.

Επιπλέοντας ανάμεσα σε ιούς και σε παράσιτα

του Στέφανου Μπατσή

I.

Το πραγματικό γεγονός μιας απειλητικής πανδημίας που έχει απλωθεί σαν σκιά πάνω από τις πόλεις μας, έχει δημιουργήσει μια αλλόκοτη, δυσάρεστη συνθήκη, μια αμηχανία κι ένα πνιγηρό αίσθημα. Ο ιός γεννήθηκε στον κλίβανο της Wuhan, σε μια περιοχή-ατμομηχανή του κινεζικού καπιταλιστικού θαύματος, μια περιοχή όπου συναντάται το ζεστό και υγρό κλίμα με τη φρενήρη βιομηχανική παραγωγή πρώτων υλών και την υπερσυγκέντρωση ενός άδειου από μέλλον προλεταριακού υποκειμένου. Ο ιός δεν έχει πολιτικό χρώμα, αλλά οι περιβαλλοντικές και πολιτικές συνθήκες που επέτρεψαν τη γέννηση και ταχύτατη εξάπλωσή του στην κινεζική επαρχία και στη συνέχεια σε κάθε γωνιά του πλανήτη έχουν – και παραέχουν! Η σκέψη ότι ο πανίσχυρος καπιταλισμός, αυτό το ολικό κοινωνικό φαινόμενο, είναι άκεντρο δεν προσφέρει καμιά ψυχική ανακούφιση· η συνωμοσία ενός ιού στρατευμένου σε μια πλευρά του πλανητικού πολέμου ή στην επίλυση του αιώνιου προβλήματος της δημογραφίας θα πρόσφερε μια λύση, θα εξηγούσε κάπως τα ανεξήγητα. Ωστόσο, ευτυχώς, δεν περνάνε όλες οι αιτιακές σχέσεις αναγκαστικά μέσα από το κράτος και τον

καπιταλισμό, ή τουλάχιστον δεν τέμνονται άμεσα με την πυρηνική τους διάσταση και με τη στρατηγική τους δράση.

Η συνθήκη της πανδημίας είναι βίωμα ενός κοσμοϊστορικού γεγονότος, ανεξαρτήτως του αν θα αποδειχθεί τέτοιο. Τα μάτια μας έχουν τεντώσει από την αδιάλειπτη αναπαραγωγή πρωτόγνωρων εικόνων. Κι αν το δυστοπικό sci-fi της Κίνας εξοριζόταν από το πραγματικό ως κάτι το εξωτικό – όπως εξοριζόταν άλλοτε ο έμπολα, τα στιβαγμένα φέρετρα της συγγενικής Ιταλίας, οι άδειοι δρόμοι της δυτικής Ευρώπης και τα drones που μας κοιτάνε από ψηλά στο κέντρο της Αθήνας, δεν αφήνουν περιθώρια για παρερμηνείες. Πρέπει να πάμε πολύ πίσω, στην καρδιά της εποχής των άκρων, του σύντομου 20ού αιώνα, ώστε να εντοπίσουμε ένα γεγονός που να έχει καθηλώσει σε τέτοιο βαθμό τον πλανήτη, που να έχει αγκιστρώσει το παρόν και το μέλλον των ανθρώπων. Η απολυτότητα αυτών των γραμμών μπορεί να συντριβεί στο τείχος της πραγματικότητας και του business as usual, εντούτοις τη στιγμή που γράφονται η γενικότερη αίσθηση είναι αυτή: ζούμε κάτι σημαντικό που θα αλλάξει εμάς και τον κόσμο που μας περιβάλλει.

II.

Ο ιός γεννήθηκε σ’ έναν κόσμο συστημικής ανισότητας και αποκλεισμών. Όσοι βλέπουν τ’ αστέρια από τον πάτο του βαρελιού θίγονται ασύγκριτα περισσότερο. Άνεργοι, επισφαλώς εργαζόμενοι, τοξικοεξαρτημένοι, έγκλειστοι σε φυλακές, ψυχιατρεία και κέντρα κράτησης, αντιμετωπίζουν και θα αντιμετωπίσουν την πανδημία κυριολεκτικά με όρους επιβίωσης, χωρίς να έχουν να περιμένουν πολλά από το κράτος και τ’ αφεντικά. Ήδη όλες οι φυλακές έχουν μετατραπεί σε υψίστης ασφαλείας και ασφυκτιούν, ήδη οι πρόσφυγες κι οι μετανάστες στη Μόρια ψάχνουν και βρίσκουν τρόπους να την παλέψουν με τις δικές τους δυνάμεις, ήδη η προϋπάρχουσα ή επιγενόμενη οικονομική δυσπραγία έχει ως συνέπεια η κρίση αυτή να αντιμετωπίζεται με πολλαπλές ταχύτητες – κάποιοι θα λάβουν μισθούς χωρίς να δουλέψουν, ενώ κάποιοι δεν θα πληρωθούν καθόλου. Στην καθολική συνθήκη της πανδημίας, το άνοιγμα και

το κλείσιμο, η συμπερίληψη και ο αποκλεισμός, η εξαίρεση και ο κανόνας, πυρηνικά στοιχεία της κρατικής ιδιονομοτέλειας, καθορίζουν το ποιος και πώς θα ζήσει σήμερα και αύριο – καθορίζουν και τα δικά μας πολιτικά καθήκοντα.

Η διακυβέρνηση στον καιρό του κορωνοϊού αξονίζεται γύρω από τη μεταβίβαση της ευθύνης στο άτομο, γύρω από την απαγόρευση και την καταστολή -καθόλου τυχαίο πως πίσω από κλειστές πόρτες οι κυρίαρχοι παρομοιάζουν τη σημερινή συνθήκη με αυτή της επίθεσης στους Δίδυμους Πύργους- αλλά και γύρω από την αναγκαιότητα συμμαζέματος μιας κατάστασης που δείχνει να ξεφεύγει και να θέτει σε πραγματικό κίνδυνο την υγεία των συμπολιτών μας.

Ξεκινώντας από το τελευταίο σημείο, νομίζω πως οφείλουμε να σταθούμε στο γεγονός της ιδιαιτερότητας του κορωνοϊού και της απότοκης κρισιακής συνθήκης η οποία οδηγεί τα κράτη να πάρουν επαχθή, αντιδημοκρατικά, εξαιρετικά μέτρα με κορύφωση τον περιορισμό της κυκλοφορίας. Εδώ απαιτείται μια άσκηση λεπτής ισορροπίας αλλά και στοχασμού γύρω από την κρατική φύση. Η βιοπολιτική και η θανατοπολιτική, η στατιστική και η αλγοριθμοποίηση, η εργαλειακότητα και διαρκής επεκτασιμότητα, είναι στοιχεία του κρατικού modus operandi κι αυτό το γνωρίζουμε όλοι (;). Η σκοπιά του κράτους είναι αυτή της δημόσιας υγείας, δηλαδή των υγειονομικών πολιτικών επί των πληθυσμών, η βαθιά ψυχική σύνδεση πολιτικής και ιατρικής, η ποσοτικοποίηση και η μετρησιμότητα.

> *Πολλά από τα μέτρα που λαμβάνονται σήμερα για τον έλεγχο της πανδημίας μπορεί να παραμείνουν, να επεκταθούν ή να επιστρέψουν παραλλαγμένα.*

Είναι ωστόσο παρακινδυνευμένο τη δεδομένη στιγμή να εντοπίζουμε (μόνο) χθόνια κίνητρα πίσω από την υιοθέτησή των εν λόγω μέτρων. Ορθότερο μοιάζει να αντιληφθούμε, με τα παραδείγματα γύρω μας να πληθαίνουν, πως ο κρατικός ορίζοντας διαχείρισης και άσκησης της πολιτικής είναι στενός,

οριοθετημένος και δεν περιλαμβάνει την αυτοϋπέρβασή του. Εν ολίγοις, για το κράτος δεν απαιτούνται ιδιαίτερα κίνητρα ούτε για να διαχειριστεί τη ζωή ούτε για να επεκταθεί όσο το δυνατόν περισσότερο· απλώς κάνει τη δουλειά του.

Επιστρέφοντας στους άξονες της διακυβέρνησης, δεν μπορούμε να αφήσουμε να πέσει κάτω η μεθοδευμένη και στρατηγική επιλογή πλειοδοσίας σχετικά με την ευθύνη του ατόμου. Η «ατομική ευθύνη», οι «πολίτες που πρέπει να πειθαρχήσουν», οι «ασυνείδητοι εξαιτίας των οποίων την πληρώνουμε όλοι» έχουν μετατραπεί σε ένα καλογραμμένο και μεταδοτικό μάντρα που έρχεται από ψηλά για σφηνώσει στα μυαλά μας κι εδώ στα χαμηλά – όχι τυχαία θυμίζει αρκετά το αξέχαστο «μαζί τα φάγαμε». Η κυβερνητική προσπάθεια απόσεισης των όποιων ευθυνών περνάει μέσα από την απόδοσή τους στους απείθαρχους Έλληνες, οι οποίοι δεν προφυλάσσουν εαυτούς και κοινωνικό σύνολο. Τα ΜΜΕ συνεπικουρούν δημιουργώντας το σχετικό κλίμα και προλειαίνοντας το έδαφος για τις νέες, αυστηρότερες απαγορεύσεις. Η ατομική ευθύνη αναφορικά με ζητήματα δημόσια υγείας είναι πασιφανής και πρέπει να την αναλάβουμε συνειδητά και με προσοχή – κι απ’ όσο δείχνει η βιωμένη εμπειρία αυτών των ημερών, το «Μένουμε Σπίτι» έγινε πράξη. Ωστόσο, προκαλεί οργή όταν γίνεται εμβληματικό μότο στο στόμα μιας κυβέρνησης που πέρα από απαγορεύσεις, δεν έχει πάρει καθόλου θετικά μέτρα περιορισμού και ανάσχεσης της πανδημίας: δεν έχει προχωρήσει στις χιλιάδες προσλήψεις τις οποίες προανήγγειλε, δεν παρέχει τις απαραίτητες προστατευτικές συνθήκες εργασίας στο υγειονομικό προσωπικό, δεν προχωρά σε επιτάξεις ιδιωτικών κλινικών, δεν προστατεύει τους εργαζομένους σε χώρους μαζικής εργασίας.

III.

Υπάρχει ένα μπέρδεμα σχετικά με την ατομική ευθύνη και τον αυτοπεριορισμό, ένα μπέρδεμα που βέβαια στους χώρους μας ενδημεί εδώ και δεκαετίες, έχει πολιτικό και ανθρωπολογικό υπόβαθρο και δημιουργεί μπλεξίματα. Άσχετα με το αν η κρατική πολιτική γύρω από την κρίση του κορωνοϊού είναι αυτή των

απαγορεύσεων και της καταστολής, ο αυτοπεριορισμός και η αίσθηση ευθύνης για εμάς και για τους γύρω μας πρέπει να είναι αδιαπραγμάτευτα. Πολιτική μας πρόταση και προοπτική δεν είναι ένας γενικευμένος αντιαυταρχισμός και αντικομφορμισμός, αλλά το χτίσιμο κοινοτήτων βασισμένων στην ελευθερία και την αλληλεγγύη, κοινοτήτων με βαθιές ρίζες και αίσθηση των ορίων.

Αυτή τη στιγμή η αίσθηση που επικρατεί τριγύρω είναι αυτή ενός πληθυσμού που προσμένει «να διοικηθεί» ακόμη περισσότερο, ακόμη πιο αποτελεσματικά, με πυγμή και αποφασιστικότητα. Η αίσθηση αυτή έχει βάση, αλλά πρέπει να την αξιολογήσουμε, χωρίς να παραλύουμε μπροστά στα νέα δεδομένα, και συνυπολογίζοντας ότι για πολλούς γύρω μας η κατάσταση της τελευταίας δεκαετίας είναι μια κατάσταση φόβου, η αίσθηση ενός ανθρώπου που παλεύει να βγάλει το κεφάλι έξω από το νερό κι όποτε βρίσκει κάτι να πιαστεί για να πάρει λίγη ώθηση, αυτό ως δια μαγείας εξαφανίζεται, βυθίζοντάς τον ακόμη περισσότερο.

> *Για πολλούς το κράτος μοιάζει να είναι σήμερα η σημαδούρα που επιτέλους θα αντέξει, κι ως εκ τούτου βιαστικά το σφιχταγκαλιάζουν.*

Σε αυτό εξυπακούεται πως βοηθάει το επικοινωνιακό blitzkrieg σύσσωμων των ΜΜΕ που φιλοτεχνούν εικόνες στρατηγών του μέλλοντος για τους -στην πραγματικότητα- ανήμπορους ταγούς μας, αλλά βοηθάει και η ανθρωπολογική μας αποστροφή προς τα όρια, η οποία δημιουργεί ανασφάλεια και ψυχική απόσταση μεταξύ μας. Ας μην απελπιζόμαστε όμως! Η στοίχιση πίσω από την κρατική αρχή δεν είναι καθολική, ενώ χαρακτηρίζεται κι από ποιότητες κι εντάσεις που μας ενδιαφέρει να αναλύσουμε και να αναμειχθούμε μαζί τους, όπως είναι η αμφισβήτηση της αγοραίας αντίληψης για τη διαχείριση των αγαθών κοινής ωφέλειας, η επαναξιολόγηση ολόκληρων τομέων της κοινωνικής δραστηριότητας, η εικόνα του υποκειμένου σε σχέση με τον εαυτό του και την κοινότητα.

Από την άλλη, η συνθήκη της πανδημίας ανακινεί μια αίσθηση

ανθρωπινότητας. Υπενθυμίζει την τρωτή και θνητή μας φύση αλλά και την ματαιότητα της προσπάθειας για απόλυτη κυριαρχία πάνω στο φυσικό περιβάλλον. Μας φανερώνει πόσο πολύ έχουμε ανάγκη ο ένας τον άλλον, πόσο δύσκολο είναι να επιβιώσουμε κατά μόνας – πόσο μάλλον να ζήσουμε και μια ζωή που αξίζει να βιωθεί. Γι' αυτό ας μην βιαζόμαστε να λοιδορήσουμε τα χειροκροτήματα στα μπαλκόνια, ας μην υποτιμούμε την αναγκαιότητα συμβολικών πρακτικών που ανακουφίζουν τα υποκείμενα κι επιτρέπουν μια κάποια ψυχική σύνδεση. Αντιθέτως, ας θεωρήσουμε αυτή την αίσθηση προνομιακή για να ξεδιπλώσουμε ένα γενναιόδωρο ρεπερτόριο κινήσεων αλληλεγγύης, συντριπτικά διαφορετικού ήθους, υφής κι αισθητικής από τα αντίστοιχα των ασκούμενων κρατικών και ιδιωτικών πολιτικών. Πάντοτε είναι στοίχημα για εμάς να δημιουργούμε και να διατηρούμε έναν χώρο ανάμεσα στο κράτος και την αγορά, έναν χώρο που να μην μπορεί να ταυτιστεί απολύτως μαζί τους. Σε αυτές τις συνθήκες, το ποντάρισμα είναι δυσκολότερο αλλά και πιο κρίσιμο να γίνει.

IV.

Με τον κίνδυνο να μετανιώσουμε πικρά αυτή την πρόβλεψη, επαναλαμβάνουμε πως η συνθήκη του κορωνοϊού αποτελεί κομβικό γεγονός το οποίο κλονίζει αρμούς του σημερινού κόσμου, του σημερινού status quo, κι ενδεχομένως καθορίσει μέρος της ατζέντας του αύριο. Κατ' αρχάς, η διάδοση του ιού ανά τον κόσμο ακολουθεί κατά πόδας τη φρενήρη πορεία της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης. Ο τρόπος διασύνδεσης του κόσμου μας σε συνδυασμό με την οικολογικά καταστροφική επικράτηση της τουριστικοποίησης, του άκρατου καταναλωτισμού και της νεοφιλελεύθερα αχαλίνωτης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, δεν επιτρέπει τον μετριασμό τέτοιων φαινομένων σε τοπικό ή -έστω- περιφερειακό επίπεδο. Συνάμα, αποδεικνύεται πως το μείζον ζήτημα της πανδημίας δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί παρά μόνο στο επίπεδο τους έθνους-κράτους. Αν στο ζήτημα της χρηματοπιστωτικής κρίσης ή στο προσφυγικό η Ευρωπαϊκή Ένωση φάνηκε μία φορά σε απόλυτη πολιτική αδυναμία να πάρει και να επιβάλλει αποφάσεις από κοινού, σήμερα μοιάζει

να αποδέχεται πως η πανδημία δεν μπορεί και δεν πρέπει (;) να αντιμετωπιστεί συλλογικά και συντεταγμένα κατά το πώς προβλέπεται από τα ευρωπαϊκά πρωτογενή και δευτερογενή νομοθετικά κείμενα – εξυπακούεται πως αναλόγως αδύναμοι, irrelevant, εμφανίζονται και λοιποί διεθνείς οργανισμοί όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας ή το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Επομένως, κάθε κράτος τραβάει το δικό του δρόμο αυτή τη στιγμή, για καλό ή για κακό, και αναμένουμε να δούμε πώς θα αποφασίσει η ΕΕ να το μεταβολίσει όλο αυτό, ειδικά στο δημοσιονομικό επίπεδο. Πάντως τα ζητήματα της τοπικοποίησης, της αποαποικιοποίησης του φαντασιακού από το μονόδρομο της ανάπτυξης, της ριζικής κριτικής στον τουρισμό και την κατανάλωση, ιδέες δηλαδή που μας απασχολούν ήδη, ίσως αποκτήσουν περισσότερο χώρο στο δημόσιο διάλογο και ίσως προταθούν μάλιστα κι από πλευρές που δεν περιμένουμε.

Έπειτα, η επαπειλούμενη τραγωδία αναγκάζει έκοντες άκοντες τους Δυτικούς να ξανασκεφτούν τη σχέση κράτους, ή έστω του στενού πυρήνα του, και ιδιωτικής οικονομίας. Οι πομφόλυγες των Μητσοτάκη, Γεωργιάδη και των συν αυτών σχετικά με την εκχώρηση μέρους του δημόσιου συστήματος υγείας στο ιδιωτικό κεφάλαιο, σήμερα θα ακούγονταν από άλλον πλανήτη. Δεν έπαψαν ούτε θα πάψουν να είναι νεοφιλελεύθεροι -άλλωστε, όπως έχει εναργώς αναλυθεί αλλού, ο νεοφιλελευθερισμός δεν συνίσταται κύρια στην πριμοδότηση της οικονομίας της ελεύθερης αγοράς έναντι του κράτους, ωστόσο η εμπέδωση της πεποίθησης πως συγκεκριμένα κομμάτια της κρατικής διαχείρισης πρέπει να αναβαθμιστούν και να μείνουν ανεπηρέαστα από την αγοραία λογική, ενδεχομένως τους αναγκάσει σε τροποποίηση των πολιτικών τους στρατηγικών. Και φυσικά το αυτό ισχύει εξίσου και για χώρες της Δύσης όπως η Γαλλία και η Ιταλία – εντελώς παραδειγματικές εδώ τόσο οι δηλώσεις του νεοφιλελεύθερου icon, Μακρόν, όσο και του υπουργού οικονομικών του. Με δεδομένη την ιδεολογική επένδυση στους ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς και στη γενικευμένη λιτότητα, αναμένουμε με ενδιαφέρον να δούμε το πώς θα επενδυθεί ιδεολογικά η διάσωση κολοσσών της ευρωπαϊκής οικονομίας, ει μη και ολόκληρων των οικονομιών των πλέον

πληγέντων κρατών, το αν η νεοφιλελεύθερη γραφειοκρατία των Βρυξελλών θα στραφεί προς έναν κεϋνσιανισμό για λίγους και το ποια θα είναι η αντίδραση των πολιτών τους οποίους επί τόσα χρόνια ζύμωναν με τεχνοκρατικά και οικονομίστικα επιχειρήματα.

V.

Καλά είναι όλα τα παραπάνω, καλό να εμβαθύνουμε, καλό να αναλύουμε και να ερμηνεύουμε. Σε όλες μας τις κουβέντες όμως, στις μεσευμένες από την τεχνολογία -πλέον- συνελεύσεις και συνδιασκέψεις μας, αυτό που επανέρχεται σταθερά είναι το «τι να κάνουμε», «πώς να λειτουργήσουμε πολιτικά εν μέσω καταιγίδας». Κι ίσως αυτές τις στιγμές να είναι και πολιτικά και κοινωνικά κρίσιμο να αφήσουμε τα πολλά-πολλά λόγια στην άκρη και να να δουλέψουμε όσο ποτέ άλλοτε.

Πριν προσπαθήσω να σκιαγραφήσω ορισμένους δρόμους σκέψης και δράσης πάνω στις πρακτικές που μπορούμε να υιοθετήσουμε αυτές τις μέρες, οφείλω να προχωρήσω σε δύο επισημάνσεις. Η πρώτη είναι πως έχει απόλυτο δίκιο ο θέμης, όταν γράφει πως πρέπει «να ειρηνεύσουμε με το γεγονός πως υπάρχουν πράγματα για οποία δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα» και πως πρέπει να αντιληφθούμε την έλλειψη απόλυτης παντοδυναμίας μας. Η διαπίστωση αυτή αφορά τόσο ένα πιο ανθρωπολογικό, αναστοχαστικό επίπεδο για τη θέση μας στον πλανήτη Γη όσο και μια γνώση των πολιτικών ορίων μέσα στα οποία κινούμαστε κάθε φορά. Η δεύτερη σημείωση αφορά την ανάγκη καλής γνώσεως των δυνάμεων και των αδυναμιών μας ως ατομικών και συλλογικών υποκειμένων, ως συλλογικοτήτων και οργανώσεων που τοποθετούμαστε στον ελευθεριακό χώρο. Κι αν πλείστες όσες φορές έχουμε ξεπεράσει τους εαυτούς μας, κι έχουμε μάλιστα βιώσει και τη συλλογική χαρά αυτής της υπέρβασης, είναι εντούτοις απαραίτητο να γνωρίζουμε σε ποια πεδία θα είμαστε πιο αποτελεσματικοί, πού μπορούμε να στρέψουμε τις δυνάμεις μας, ποια είναι η κλίμακα στην οποία θα μπορέσουμε να επιφέρουμε απτές μεταβολές στο ζοφερό υπάρχον – και στην πορεία ας μας εκπλήξουμε ευχάριστα για ακόμη μια φορά.

Αν, όπως προαναφέρθηκε, η συνθήκη της πανδημίας δεν επιφέρει τα ίδια πλήγματα σε όλους κι αν η κρατική διαχείριση αποκλείει για ακόμη μία φορά τους πιο ευάλωτους, τότε έχουμε μπροστά μας το νήμα απ' όπου οφείλουμε να ξεκινήσουμε. Να δημιουργήσουμε και να πλαισιώσουμε ομάδες και κινήσεις αλληλεγγύης οι οποίες θα κρατήσουν όρθια τα πιο ευπαθή κομμάτια της κοινωνίας. Είτε στο μοριακό επίπεδο της πολυκατοικίας και της γειτονιάς στην οποία ζούμε, είτε με επίκεντρο τους κοινωνικούς χώρους και τα στέκια στα οποία συμμετέχουμε, να επενδύσουμε και να πολιτικοποιήσουμε την αίσθηση της ανθρωπινότητας, να περπατήσουμε δίπλα-δίπλα σε όλο αυτό. Συλλογή ειδών πρώτης ανάγκης, υγειονομικού υλικού και χρημάτων, βοήθεια στο σπίτι για όσους δυσκολεύονται να μετακινηθούν, αξιόπιστη ενημέρωση για ζητήματα προστασίας, νομική βοήθεια και παροχή συμβουλών αναφορικά με ζητήματα τεχνολογίας κι επικοινωνίας, είναι μερικά μόνο απ' όσα μπορούμε να κάνουμε. Ακόμη, αυτές τις μέρες να έχουμε τα αυτιά μας τεντωμένα για φωνές από τα διπλανά διαμερίσματα, για κραυγές από τα κελιά του ελληνικού σωφρονισμού, για τους έγκλειστους στα ψυχιατρεία αλλά και τους ψυχικά πιο ζορισμένους γύρω μας, για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες των νησιών που ίσως έρθουν αντιμέτωποι με τη θανατοπολιτική διάσταση του κράτους αλλά και για τους πρόσφυγες και μετανάστες των γειτονιών μας που, όπως και να το κάνουμε, δεν έχουν την ίδια πρόσβαση με εμάς ούτε στην πληροφορία ούτε στην υγεία ούτε πουθενά!

Δεύτερο καθήκον το να μην βάλουμε γλώσσα μέσα για τις πτυχές της κρατικής διαχείρισης που θέτουν σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές, που εγκαθιδρύουν ένα εργατικό δίκαιο εκτάκτου ανάγκης, που αστυνομεύουν την υγεία μας με ελικόπτερα και διαγγέλματα – εδώ ας αξιοποιήσουμε πλήρως τις τεχνολογικές δυνατότητες και τη συλλογική γνώση πάνω σ' αυτές. Πατώντας γερά στα πόδια μας και με ισορροπημένη κριτική να σκεφτούμε τι σημαίνει για μια κοινωνία να στέλνει sms για να πάει μια βόλτα, πώς και γιατί ανατίθεται στην αστυνομία η διαφύλαξη της δημόσιας υγείας, σε ποιο βαθμό ιατρικοποιείται η πολιτική και πολιτικοποιείται η ιατρική, τι πρέπει να κάνουμε για να βγούμε απ' όλο αυτό ως

κοινωνία κι όχι ως φρικαρισμένο επεισόδιο του black mirror. Ας μην ενδώσουμε στον πειρασμό της συνωμοσιολογίας και της καταστροφολογίας κι ας δεχτούμε -καλή τη πίστη και για την οικονομία του επιχειρήματος- πως αυτή η δέσμη μέτρων είναι προσωρινού χαρακτήρα. Ακόμη κι έτσι έχουν τα πράγματα, ακόμη κι αν βγούμε έγκαιρα από το δοκιμαστικό σωλήνα, παραμένει το γεγονός πως βιώνουμε καταστάσεις που θα αφήσουν σημάδι στον ψυχισμό μας, θα εγγραφούν στη σχέση μας με το κράτος, θα αναδιαμορφώσουν τη σχέση μας με την ψηφιακή επικοινωνία.

Ας είμαστε, από την άλλη, αιχμηροί και έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε την υποτίμηση των ζωών μας, την υποβάθμιση των εργασιακών σχέσεων, την διαχείριση της οικονομίας με όρους κρίσης. Να μιλήσουμε εδώ και τώρα και να κάνουμε ξεκάθαρο πως δεν θα ανεχτούμε ακόμη μία «διάσωση»! Να επιτεθούμε στη στατιστική, στο φορμαλισμό, στη γραφειοκρατία. Η κοινωνία να μην συντριβεί κάτω από το βάρος των αριθμών, των δεικτών και των γραφημάτων. Αλλά να εμπεδώσουμε πως αυτή τη φορά θα πρέπει να δουλέψουμε, να προετοιμαστούμε, να φτιάξουμε δομές και υποδομές πίσω από τις οποίες θα μπορούμε να στοιχηθούμε με μαζικούς, ανοιχτούς και συμπεριληπτικούς όρους, πολιτικά, κοινωνικά, συμβολικά.

Ακόμη, όσο εξωγήινο κι αν ακούγεται εν μέσω απαγόρευσης της κυκλοφορίας, αστυνόμευσης των πόλεων αλλά και αναγκαιότητας για αυτοπεριορισμό και προστασία, να μην αποκλείσουμε εντελώς τη δυνατότητα της ενσώματης πολιτικής δράσης. Στη σημερινή συνθήκη, αυτό που κάποτε ήταν το ψωμοτύρι μας, πρέπει να γίνει ένα όπλο που θα χρησιμοποιήσουμε όταν δεν υπάρχει άλλη επιλογή, και πάντοτε με σύνεση και προσοχή, για να μην αποξενωθούμε από την κοινωνία και την πραγματικότητα. Επομένως, ας μην εξοριστεί τελείως από τη σκέψη μας, ας παραμείνει ως δυνατότητα είτε για την πραγμάτωση κινήσεων έμπρακτης αλληλεγγύης, είτε για την υπεράσπιση όσων δεν έχουν παρόν και μέλλον, είτε -αν απαιτηθεί- για το σπάσιμο του κρατικού τσαμπουκά.

Από τους φίλους μας στην Ευρώπη μας έρχεται το μήνυμα πως

«τώρα μένουμε σπίτι, αλλά μετά θα σας πάρουμε φαλάγγι», πως «μετά θα λογαριαστούμε» και δεν μπορούμε παρά να χαμογελάσουμε και να μείνουμε ικανοποιημένοι με το υψηλό αγωνιστικό φρόνημα των συντρόφων μας. Κατά τη γνώμη μου όμως, για να έχει έστω και την παραμικρή πιθανότητα να συμβεί κάτι τέτοιο στο εγγύς -και τόσο μακρινό συνάμα- μέλλον, πρέπει να αρθούμε στο ύψος της περίστασης σήμερα. Για να μην γίνει το «μετά θα λογαριαστούμε» ένα ακόμη «από Σεπτέμβρη θα γίνει της πουτάνας», οφείλουμε να δράσουμε σήμερα κοινωνικά και πολιτικά, συνεκτικά και στοχευμένα. Να πούμε αυτά που πρέπει να πούμε και να κάνουμε αυτά που πρέπει να κάνουμε. Έτσι ήταν πάντα τα πράγματα, έτσι είναι και σήμερα. Κι ας φαντάζουν τόσο μα τόσο αλλόκοτα.

Raoul Vaneigem: The State is Nothing – Let's Be Everything

Raoul Vaneigem

An essay written by Raoul Vaneigem for the Greek antiauthoritarian movement during his participation in Thessaloniki's Direct Democracy Fest in 2010.

It's not by chance that Greece, where the idea of democracy was born, has become the first to blaze a trail in the battle that must be waged against the democratic corruption that everywhere is heightening the pressure applied by the multinationals and financial mafias. In Greece, we have seen the demonstration of a resistance that contrasts sharply with the lethargy of the European proletariat, which for decades now has lain dormant, anesthetized in the grip of consumerism and by impostures of emancipation.

Allow me to recall a few banalities. Consumerism has generalized a supermarket democracy where citizens have the greatest possible freedom of choice on the express condition that they pay the price for it on their way out.

The old political ideologies have lost their substance and have become little more than the advertising brochures that the elected officials use to increase their audience and their power. Politics, whether it calls itself left or right, is no longer any more than a pandering patronage relationship where the elected officials look out for their own interests instead of those of the citizens they're supposed to represent.

And once again Greece has found itself in a good position to restore the original meaning to the word "politics": the art of governing the city.

The second banality is that the world's States have lost the privilege they arrogated to themselves of managing the public good. Of course, the traditional state has always taken tribute from citizens by force with taxes and duties; but in compensation, then, they ensured the proper operation of public services, teaching, healthcare, mail, transportation, unemployment benefits, and pensions… Now the world's States are no more than the servants of the bankers and the multinational corporations. Now the latter have had to face that the bubble formed by the insane amounts of money invested in financial speculation instead of in the development of priority industries and socially useful sectors is doomed to pop, with a financial crash. We have fallen prey to the managers of this bankruptcy, who are greedily scraping out the last short-term profits by super-exploiting the citizens, who are invited to fill the bottomless gap of a deficit created by bank embezzlement, at the price of an ever more precarious life.

Not only is the State no longer able to fulfill its obligations under the social contract, it is eating away at

the budgets for public services, scrapping everything that guaranteed even its own survival, rather than simply letting everyone live a real life. And they're doing it in the name of that gigantic swindle baptized as "the public debt."

The State has only one function left: police repression.

Its only safeguard is the spread of fear and despair. And it ensures that spread rather effectively by lending weight to an apocalyptic way of seeing the world. It spreads the rumor that tomorrow will be worse than today. According to the state, good behavior means consumerism – hurry and spend, before you go bankrupt; try to profit off everything that can be made profitable; even if it means sacrificing your very existence and the whole planet itself to keep the generalized rip-off going.

Nihilism is the true philosophy of business. When money is all that matters, all values disappear except commodity value. We have watched as consumerism has undermined all the supposedly eternal "truths" of the past: paternal authority, patriarchal power, religions, ideologies, the prestige of the army and police, respect for bosses, the sanctity of sacrifice, the virtue of hard work, scorn for women, children, and nature… But at the same time it has killed consciousness, which today we must lead back from the dead, using as our guide the truly human values that have so many times been at the heart of riots, revolts and revolutions.

We know that a new alliance is now being formed with what nature offers us free of charge, an alliance that will put an end to the covetous exploitation of the earth and of human beings. It will be up to us to rescue from the aggressive grip of capitalism seeking new profits, these free energies that it's trying to make us pay such high prices for. In this sense, our era, which is currently being disrupted not by an economic crisis but by a crisis of the economy of exploitation, is also the right moment for people to become

truly human beings. And becoming human means refusing to be a slave to work and power, and affirming our right to create our own destiny and situations that favor the wellbeing of all.

The course of events currently unfolding may risk accentuating the urgency with which several questions are now being posed. I will refrain from supplying any answers, since to do so outside of the practical conditions and communities where those questions will be raised would be all too abstract – and abstraction, as a kind of thinking cut off from real life, always only gives rise to the old monsters of power. I am content to merely cast some light on those questions.

1. What are we willing to do to compensate for the failure of a State that not only no longer serves the citizens, but sucks their blood to feed the octopus of international banking?

We are up against forces of inertia. Family, social, political, economic, religious, and ideological traditions have from one generation to the next constantly perpetuated the voluntary servitude that La Boétie denounced long ago. On the other hand, we can try to make the most of the shock caused by the collapse of the system and the disintegration of the State, and make good use of the temptation to look beyond the small-minded limitations of the commodity. A reversal of perspective is to be expected. Beyond the eventual pillage of supermarkets that the accelerated pauperization now underway will probably give rise to, lots of consumers threatened by exclusion won’t fail to notice that survival is not life, that it’s not worth it to trade off an existence where the discovery of the energies and goods lavished upon us by nature harmonizes with the attractions of desire for an accumulation of adulterated, useless products. That life is here, now, and that it only asks to be built and propagated, in the hands of the vast majority of people.

Let us cease feeling sorry for ourselves about the failed

attempts at emancipation which punctuate our history, not so as to instead celebrate our occasional successes – since after all, the very notion of "success and defeat" has a bad stench of commodity limitations, tactics and strategy, and predatory competition about it – but rather so as to give thrust to experiences which, emerging in joy and audacity, are waiting for us to pursue them by implementing a project of self-organization, and assemblies operating in direct democracy.

The Zapatista collectives in Chiapas are perhaps the only groups today that are truly applying direct democracy.

Communizing the land gets rid of the conflicts associated with its private appropriation right away. Everyone has the right to participate in the assemblies, to speak up, and to tell what their choice is, even children. There are no majority-elected representatives in the proper sense. Individuals showing an interest in certain areas (teaching, healthcare, mechanical work, coffee, organizing festivals, organic agriculture styles, external relations, etc.) are simply offered the opportunity to become officials for the collective for a limited period of time. They then enter a "good governance council" and regularly report on their task, for the duration of their mandate. The women, who at first were skeptical, because of the patriarchal customs of the Mayan people, now have a paramount role in the "good governance councils." The Zapatistas have a slogan that defines their intent to establish a more human society, which emphasizes the need for constant vigilance: **"we are not an example, but an experiment".**

2. Money is not only becoming more and more devalued, it is on its way toward disappearing. During the Spanish revolution, the communities of Andalusia, Aragon, and Catalonia established a distribution system that made no use of any currency (though some others did continue to use the peseta, and others invented new currencies of their own, all of them worked quite well together).

> Today, it is up to us to study ways of replacing relationships of exploitation, where the commercial trade in things determines the commercial trading of people, with human relationships based on gift rather than exchange.

We have become slaves to economic operations, the establishment of which signed the birth certificate of commodity civilization, altering individual and social behaviors, and setting up a permanent merging of comfort and denaturing, progress and regression, human aspirations and barbarism.

Certainly, the concrete and virtual mode of finance today still constitutes a coherent system – an absurd coherence, of course, but one which is able to go on governing people's behaviors. On the other hand, think what might happen because of this when the financial crash strips money of its value and utility!

Those who refuse to allow it to tyrannize their everyday lives will doubtless welcome its disappearance as a kind of liberation. The fetishism of money, however, is so deeply anchored in our morals that many people, still subjugated under its thousand year old yoke, will come up against an erratic emotional confusion, where the law of the social jungle reigns, where blind violence in search of scapegoats and the struggle of all against all rage on.

We mustn't neglect the tentacles of the octopus, cornered in its last entrenchments, because the collapse of money doesn't imply the end of predation, power and the appropriation of things and beings. When chaos, so profitable to the state and mafia organizations, is exacerbated, it propagates a virus of self-destruction, with which resurgent nationalisms, genocidal eruptions, religious confrontations, and resurgences of the fascist, bolshevik or fundamentalist plague can poison minds if the sensitive intelligence of living beings doesn't put the

question of happiness and the joy of life back at the focus of our concerns.

There has always existed a kind of fascination with abjectness that after some preliminary hesitation begins to cut its secret path and expects that by winning over all the layers of the population it will guarantee impunity and legitimacy for a banalized barbarism (the rise of Nazism in Germany showed quite well how an abstract humanism can eventually transform into an explosion of total savagery).

On the other hand, the inhumanity of the past doesn't have to obscure the memory of what was most radical about the great movements of emancipation: the desire to liberate alienated man and give rise in him to the true humanity that reemerges in every generation.

The society to come has no choice but to recover and develop history's projects of self-organization, which, from the Paris Commune to the anarchist collectives of revolutionary Spain, rooted their quest for harmony in the autonomy of individuals, with the happiness of all standing in solidarity with the happiness of each.

3. The bankruptcy of the State will force local communities to organize for the public good in a manner better adapted to the vital interests of individuals. It would be an illusion to think that it will be possible without conflict to liberate territories from the grip of the commodity and set up zones where human rights will eradicate the rights of commerce and profit. How can we protect the enclaves of free sharing we will attempt to establish within a sectioned off, policed world, controlled by a universal system of predation and greed?

From this perspective, a question that was raised by a Persian friend of mine seems particularly significant. In light of the repressive violence of the Islamist dictatorship in Iran, he

brought up the problems encountered by an opposition that simultaneously came to be aware of its strength in numbers and its tragic powerlessness in the face of the brutal attacks carried out by the army, the police, and the "revolutionary guards," those gangs of paramilitary thugs whose religious power legitimates their violent acts. The thoughts that follow were written on his request.

NEITHER WARRIORS NOR MARTYRS

"If you can run a marathon, you can surely walk a block" [qui peut le plus peut le moins] is a pertinent principle for the kind of thinking that demands that action be taken, whether violent or non-violent, to resist repression by a State, party, class, mafia organization, religion, or ideology wherever it impedes the freedom of existence and expression of individuals. By examining the problem where that repression is at its most ferocious, at its most pitiless, we can draw the consequences for countries whose democratic formalism limits the excesses of their barbarism. Oppressive conditions obviously differ greatly among countries, such as Iran, Saudi Arabia, Algeria, France, Italy, Russia, China, the USA, or Colombia…

To look at this issue while keeping in mind the examples of Iran, North Korea or Burma seems to me conducive to responses that would be appropriate for other countries less accustomed to the use of savagery.

Up to today, we have been faced with two alternatives: either those who made a decision to put an end to repressive violence ended up on the enemy turf and set themselves up in its place, by using against their enemies a violence that is of the same nature but in the opposite direction – or the opposition to tyranny has taken recourse to passive resistance, based on the pacifism preached by Gandhi with such unquestionable success.

Nevertheless, though Gandhism did triumph over English

occupation, it was dealing with an adversary which, pitiless as it may have been, was caught off guard and saw its ability to react paralyzed by its own philanthropic formalism, residual ethics and its deontology of war, all of which tended to condemn the massacre of a hostile but unarmed population.

In spite of its hypocrisy, a kind of military fair-play felt the pinch of the tactical decision that had been made to nip the rebel movement in the bud with no delay. It is well known that lord Mountbatten's diplomatic wisdom did not entirely fail to lend support to the victory of popular demands. But when Gandhism was used to attack power structures with less ethical concerns, such as the apartheid regime in South Africa, it proved inoperative. The Burmese junta, likewise, didn't hesitate to machine-gun down peacefully demonstrating opposition crowds. Iran follows a similar logic of repression.

What response is proposed by guerrilla war? Every time it has won, it's been for the worse. An armed triumph always leads to a bitter human defeat.

The fundamental error of armed struggle is to give priority to military objectives rather than to the creation of a better life for all. To advance into the enemy's terrain to destroy it is to betray the will to live for the will to power. The communards got hold of some cannons, but they neglected the money in the Bank of France and the use that they could have made of it, so they ended up trumped by the troops from Versailles. It's well known how militarized bolshevism crushed the first soviets, the Kronstadt sailors, the makhnovists, and, later, the Spanish anarchist collectives, all in the name of revolution. Relatively speaking, it was the same so-called communist party and the Stalinist spirit that ended up hollowing out the substance from the May 1968 movement (and this isn't about guerrilla fighting, but about the depressing persistence of the idea of power, which ended up perverting the insurrectional upsurge).

Does anyone still need to be reminded that wherever guerrilla war has triumphed – whether in Mao's China, Vietnam, Cambodia, or in Cuba – armed ideology has ended up constituting the ideological armies that have crushed freedom while claiming to be fighting for it? The repugnant slogan "power grows from the barrel of a gun" targets first of all those who resist all forms of authority. It has had fewer victims among counter-revolutionaries than among actual revolutionaries, enemies of tyranny.

Neither do we want, on the other hand, any more of what happened in Frankenhausen, where in 1535 the German peasants in revolt abstained from any resistance and let themselves be massacred by the princes' army, counting on God's help; they had forgotten the words of Bussy-Rabutin, who said that "God always marches on the side of the biggest batallions." And for a more recent example: On December 22, 1997, forty-five people, mostly women and children, were massacred in Acteal, a small town in Mexico, by Indian paramilitaries, in a church where they were praying. They were part of the Abejas (Bees) movement, a group of pacifist Christians who, while closely associated with the Zapatistas, demanded absolute nonviolence. The reason behind this cruelty was that the Abejas had set up in land coveted by other Indians, members of that party of corruption called the Institutional Revolutionary Party (PRI).

Aside from the disgust that such atrocities cause, can we really protest against the torturers without also incriminating the Christian inclination towards martyrdom and renunciation, which gives the cowardly such a thrill and gives the weakest such arrogant cruelty? The worst coward knows that there's no risk at all when his victims refuse to defend themselves, and even stretch their necks out toward the knife.

We will need to be more attentive to those aspects of our behavior that serve as an invitation and incite them to attack, because – even without being aware of it – we have all too often opened the door for the enemy.

How do our adversaries achieve their goals? Most often by instilling in us the absurd belief that they are all-powerful. They stimulate the fear reflex that builds up belief in the invincibility of the old world, while in fact it is crumbling everywhere. The disastrous effects of such dogma give rise not only to resignation and fatalism among the masses, but also cause the desperate courage that drives people to mount attacks with the feeling that they're going to their death in a battle as glorious as it is vain.

But what can those attacks do against the whole repressive arsenal, whose sophistication seems to suggest its ability to mount lightning-fast and unstoppable counterattacks? Omnipresent technological surveillance couldn't prevent the destruction of those towers in New York by rough and ready homemade means. Likewise, long ago, the "invincible" Maginot Line was made to look ridiculous by a German offensive that quite simply ignored it.

If the surveillance networks have such yawning gaps in the struggle against permanently threatening destructive forces, how will they be effective against actions that do not aim to annihilate them but instead intend only to create a radically different society that would render obsolete and pathetic the gussied-up specter of Kalashnikovs and nuclear missiles?

The question remains: what do we do if we want to refuse to be defenseless against the guns of oppression and at the same time refuse to use against the dominant powers the same weapons it uses against us?

The discussion is open. I have no peremptory response to propose. I only wish to clarify the debate by making a few remarks.

The best safeguard is to not enter into the terrain where the enemy expects and awaits us. It knows all the most miniscule nooks and crannies of the territory delimited by the commodity

and by the behavioral habits that it imposes (predation, competition, authoritarianism, fear, guilt, money-fetishism, greed, pandering). On the other hand, however, it knows nothing about life and its innumerable creative resources.

A preliminary precaution, then, would be to eradicate from our groups and assemblies all forms and traces of power and authoritarian organization. The practice of individual autonomy is a prerequisite for cooperative self-organization. This is what the VOCAL movement in Oaxaca is working on setting up, with its rank and file assemblies at the base transmitting its decisions to its delegates, rejecting all intrusion by parties, unions, political factions, and pandering demagogues.

True coherence can only emerge based on a project of individual and social life. The future will belong to local communities capable of thinking globally, i.e., to those that rely on their radical approach and their broad distribution to lay the foundations for an International Union of the Human Race. This is the only way to avoid the traps of communitarianism, that product of State Jacobinism.

The neighborhood committees idea that took hold in Oaxaca, deserves an examination as a possible path. Mexico is not Iran; far from it, but it lacks the conditions we have in Europe. In Oaxaca, the paramilitaries kill people with the blessing of a despotic governor. He needs spokespeople, in whom he can find the germs of corruption inherent in power, whatever they may be. He needs parties, unions, factions. He finds them easily. And with them he feels like he’s on familiar terrain again, and can crush them or negotiate with them, as the case may be.

On the other hand, neighborhood committees, in grasping things and beings by the roots, have no agenda other than to defend the interests of the local population; thus what is undertaken in the interest of a few is also beneficial to the many (such

is, again, the principle that the local is inseparable from the global). The neighborhood committees are not an armed threat; so they're not a danger that power can identify. They constitute a poorly identified terrain, dealing with things like food, water and energy supplies. A kind of solidarity develops from that which, operating around apparently anodyne themes, makes mentalities change and opens them up to consciousness and inventiveness. And so the practice of equality between men and women, of the right to happiness, of improving everyday life and the environment, start to lose their abstract character and modify behavior. Treating the questions raised by everyday life as the first priority gradually renders obsolete the problems traditionally harped on by ideologues, religions, and the old politics – the politics of the old world. And so we come back to the traditional meaning of the word "politics": the art of managing the city, improving the social and psychological space where a population aspires to live according to its desires.

We have everything to gain by attacking the system and not the men that have become simultaneously its managers and its slaves. Giving in to the emotional plague, to revenge, to pressure-releasing explosions, means participating in the blind violence and chaos that the State and its repressive bodies need to go on existing. I don't underestimate the furious relief that a mob gets out of burning down a bank or pillaging a supermarket. But we know that transgression is actually just a kind of homage to interdiction; it supplies safety valves for oppression – it does not really destroy it, it just restores it. Oppression needs blind revolts.

On the other hand, I can't see any more effective ways of promoting the destruction of the commodity system than propagating the notion and practice of freeness (this is timidly sketched out here and there already with the sabotage of parking meters, to the great displeasure of the

corporations trying to rob us of our space and our time).

Are we so unimaginative, so uncreative, that we can't eradicate the constraints on us by the state and private lobbying racket? What recourse would they really have against a great collective movement that could simply declare free public transit, refuse to pay taxes and fines to the Robber Baron State, and could instead invest them for the benefit of all by providing regional areas with renewable energy equipment, and restoring the quality of healthcare, teaching, food, and environmental stewardship? Wouldn't a self-organized society need to be based on a restoration of a true politics of proximity? Instead of all these train, bus, and metro worker strikes, which block citizens from circulating, why not run them for free? That would kill four birds with one stone: it would damage the transport companies' profitability, reduce the profits of the oil lobbies, break the bureaucratic control over the unions, and above all it would bring about massive support and solidarity from users.

We are submerged in false problems that hide the real ones. Political views – which can always be manipulated – in fact themselves manipulate what should be the basis for individual activity: the random whim of everyday desires, what experiences they urge us into, and their means of smashing whatever shackles them. What good are all the political speeches that avoid discussing the crisis that we must get out of by not turning away from it, compared to the despair of having to go to work all the time, having to become bored of consuming products, to give up our passions, to simply possess more and more, losing all the joys of simple Being to the benefit of Having, which is slated to collapse anyway?

Together with its variants of imposed emancipation (liberalism, socialism, communism), the consumerism and clientelism of the so-called democratic regimes have shrink-wrapped the class consciousness that once won social gains from capitalism. We've been dragged through blood and mud by

abstract ideas. The people's Cause has fallen atop them and broken their back.

Returning to the base, the rank and file – that's the only radical approach. It eliminates the false issue mongering that feeds emotional chaos to the detriment of consciousness-raising. In this regard, the "Islamic veil debate" shows the workings of the spectacular function that recuperates and falsifies our right to an authentic life. The polemic, where justifications and curses, puritanism and laxity, oppression and freedom, interdiction and transgression are bandied back and forth, conceals a lived reality: the conditions imposed on women. The spectacle gives us a whole slew of bread and circuses with endless debates about a little trinket: symbol of voluntary servitude; deliberate provocation; folkloric manifestation; community membership; religious choice; reaction against the scorn of women shown in advertising; the erotic innuendo of hidden charms; alliance between flirting and propriety; expression of a certain sacredness; a convenient way of preventing sexual harassment by males authorized by the patriarchal tradition to get their rocks off with the drooling stares of frustration.

But the real battle is not there – it is at the base, in the joint emancipation of men and women together; it is in the refusal of apartheid, of exclusion, of misogynistic and homophobic behavior. Enough false debates, enough ideologies! In my book "Nothing is sacred, everything can be said," I defended the principle: tolerance for all ideas, intolerance for all barbaric acts. Our only criteria must be human progress, generous behavior, the enrichment of everyday existence.

The right to Life guarantees our legitimacy.

Power plays on people's emotions. The irrational fear it spreads everywhere is a source of blind violence that it excels in profiting from. The advantage that local communities

who want to decide their own fate have is that by giving priority to the construction of an authentically human life, their practice implies the transcendence of raw emotion and awakens poetic consciousness.

In the same way as boycotts of adulterated products from the petrochemical and agricultural mafias become inoperative without access to quality food, the will to do away with consumerism, where Having supplants Being, will not follow ethical injunction so much as it will the attraction of a free life.

Taking up the enemy's arms means foreseeable defeat; but the opposite approach just as surely leads to another kind of obvious fact: the more the feeling that life and human solidarity are the only possible leavening for an existence worthy of the name, the more malaise and uncertainty will undermine the determination and fanaticism that drive the mercenaries of the party of corruption and death.

There are many people who have talked about the uncertainty gnawing at a growing number of authorized killers, whether it's the Iranian "revolutionary guard," the thugs recruited by Hamas, the Israeli soldiers whose barbarism has been denounced in the Gaza Strip, the assassins in north and South Sudan, Somali looters, etc. This observation is not a tactical argument, and doesn't fall within any kind of military perspective from which to insinuate, a bit facilely, perhaps, that the enemy is digging its own grave. It's just about a probability: that we're seeing an approaching financial crash that will destroy all currency, and in the same way there is a devaluation threatening the suicidal determination that the bureaucrats of crime, the mafias of profitable barbarism, are counting on to sign up more troops (i.e., as the old religious or ideological pretexts lose credibility and the fanatics start to doubt that they're backed by some murderous God).

It is in this sense that I throw in my lot with the

proliferation of a life reaction capable of fertilizing the territories desertified and sterilized by the economy of exploitation and its Mafioso bureaucracy. Our rich creativity has it in itself to discover the secret of organizing spaces and times in social and individual life at last liberated from commodity oppression. Only poetry can escape the steely gaze of power. Only the passion for life can drive back death.

TWO FOOTNOTES ABOUT SELF-DEFENSE

1. The Zapatista National Liberation Army (EZLN) is comprised of some thousands of fighters in the Mexican jungle. The women proposed and obtained, in direct democracy assemblies, that it not intervene offensively and instead limit itself to playing a defensive role. However, when paramilitary groups threatened the Zapatista villages, the EZLN kept out of it; instead, the "councils of good government" set up a human ring around the village, formed of hundreds of partisans and sympathizers, who flooded in from everywhere. The journalists and television cameramen covered the event, making use of the spectacle to get the whole world informed about what was happening. That was enough to repel the aggressors.
2. In a story from India, the villagers went to complain to a wise man about the cruelty of a giant snake that was biting and killing them. The whistling sound it made as it approached was enough to spread terror throughout the village. The wise man went and found the snake and managed to convince it to leave the villagers in peace. But then, the villagers immediately set about mocking the snake, who had become peaceful, making fun of his weakness, and gaily provoking him; weary of their scorn, the snake slithered over to see the wise man and confessed his confusion: how am I supposed to react to this? The wise man thought about it, and said "I told you not to bite them, but no one said you couldn't

whistle at them anymore.”

ADDRESS TO GREEK REVOLUTIONARIES

Comrades – I have never despaired of seeing the self-organization revolution as a revolution of everyday life. Now less than ever.

I am fully convinced that by taking to the barricades of resistance and self-defense, the living forces of the whole world are awakening from a long sleep. Their irresistible, peaceful offensive will knock down any obstacle set up against the immense desire to live that nourishes the innumerable beings born and reborn every day. The creative violence of a new world’s growing pains will supplant the destructive violence of the suicidal old world.

Until today, we have been little more than hybrid beings, half-human, half-wild beasts. Our societies have been vast warehouses, where people, reduced to commodity status and considered equally precious and vile, are treated as universally interchangeable and beaten into submission. We are now inaugurating the new era, where Mankind will face up to its destiny as a creator and a thinker, becoming something, it has never been before: fully human beings.

I am not asking for anything impossible. I’m not asking for anything, in fact. I have no need for hope or despair. I only wish to see the concrete realization, in your hands and in the hands of the people of the whole world, of an International Union of the Human Race, which will bury in the past today’s moribund commodity civilization and the Party of Death frantically trying to keep it up on its last legs.

Γραφειοκρατία και «Αντικρατικός» Νεοφιλελευθερισμός

Yavor Tarinski

«Η νεοφιλελεύθερη γραφειοκρατικοποίηση της κοινωνίας και του κρατικού πράττεν φαίνεται πως είναι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του σύγχρονου κόσμου, υπερβαίνοντας την ποικιλομορφία των γεωγραφικών, κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών καταστάσεων.»

Béatrice Hibou[1]

Σήμερα, λέγεται πως ζούμε σε έναν κόσμο προσωπικών ελευθεριών, στον οποίο η γραφειοκρατία ανήκει πια στο παρελθόν. Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, οι υποστηρικτές του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού προσπαθούν διαρκώς να πείσουν ότι η γραφειοκρατική διαχείριση εξαφανίζεται μαζί με το κράτος και αντικαθίσταται από τη «χαοτική» ελευθερία της ελεύθερης αγοράς και τον ιδιωτικό τομέα. Αυτή η αφήγηση προωθείται από τη Δεξιά, αλλά η Αριστερά έχει επίσης «μπει στον χορό», προσπαθώντας να συντηρήσει «τα τελευταία γνωρίσματα» της γραφειοκρατίας.

Οι γραφειοκρατικοί οργανισμοί, όπως τους αντιλαμβανόταν ο Max Weber[2], έχουν έξι καθοριστικά χαρακτηριστικά: αυστηρή ιεραρχική δομή, διοίκηση βάσει κανόνων, οργάνωση ανά τομέα εξειδίκευσης, μια «εξωτερική» ή «εσωτερική» αποστολή, σκοπίμως απρόσωπο χαρακτήρα της οργάνωσης, απασχόληση με βάση τεχνικά προσόντα και πάνω απ’ όλα με την προσδοκία της ανέλιξης. Με αυτό το σκεπτικό, συμπεραίνουμε ότι το Κράτος αποτελεί την υπέρτατη γραφειοκρατία.

Αυτά τα γνωρίσματα, όμως, μπορούμε να τα διακρίνουμε με διάφορες παραλλαγές και στο σήμερα, κάτι το οποίο αποδεικνύει ότι ο νεοφιλελεύθερος ισχυρισμός δεν είναι τίποτα άλλο από μια

πλάνη. Ο Ζακ Ρανσιέρ προτείνει, σε έναν διάλογο που είχαμε κάτω από την Ακρόπολη[3], ότι θα πρέπει να αντισταθούμε στην ιδέα αυτή, η οποία αντιλαμβάνεται τον μοντέρνο κόσμο ως το βασίλειο της προσωπικής ελευθερίας και της «αναρχικής» αγοράς.

Ο νεοφιλελευθερισμός, αντίθετα, είναι ένα σύνολο αυστηρών μεταρρυθμίσεων και δογμάτων που επιβάλλονται, συχνά με ωμή βία. Κύριο όργανο επιβολής του είναι το Κράτος, το οποίο χρησιμοποιείται από αυτούς που «διαλαλούν» τον θάνατό του.

Έτσι, στη νεοφιλελεύθερη εποχή, το Κράτος ανασχηματίζεται από μια οντότητα με δικά της εθνικά πολιτικά ενδιαφέροντα, σε κύριο όργανο και θεματοφύλακα των καπιταλιστικών δογμάτων. Τα μέτρα, επίσης, που ο νεοφιλελευθερισμός υπαγορεύει είναι παρόμοια σ' όλον τον πλανήτη, ανεξάρτητως τοπικού σημασιακού πλαισίου. Σε αυτό, συμβαδίζει με τη γραφειοκρατική, απρόσωπη-αποκτηνωτική προσέγγιση.

Όπως μας ανέφερε ο Ρανσιέρ, ο νεοφιλελευθερισμός βασίζεται σε μία παγκόσμια συνταγή, που περιλαμβάνει τη διάλυση των δημόσιων υπηρεσιών και της ίσης κατανομής πλούτου. Προτείνει, έτσι, ότι αντί για νεοφιλελευθερισμό θα πρέπει να μιλάμε για **απόλυτο καπιταλισμό,** μιας και σήμερα έχει πάρει μία «κρατικόμορφη» φόρμα, έναν νέο τύπο γραφειοκρατικής οργάνωσης. Βλέπουμε πως μεγάλες ιδιωτικές εταιρίες και πολυεθνικές οργανώνονται σαν «μικρο-κράτη», με διάφορα επίπεδα επιτηρητών και διευθυντών.

Ο Καστοριάδης, επίσης, αμφισβήτησε το νεοφιλελεύθερο αφήγημα. Δέχθηκε κριτική από πολλούς στην Αριστερά, ότι σκεφτόταν με παρωχημένο τρόπο, επειδή δεν αναγνώρισε ποτέ την υποτιθέμενη εξαφάνιση του Κράτους μέσα στον καπιταλισμό. Αυτό που έβλεπε, όμως, ήταν ότι παρ'όλες τις περικοπές του κράτους πρόνοιας, ο οργανωτικός τύπος της κοινωνίας παρέμεινε επί της ουσίας ο ίδιος. Η ανάλυσή του παραμένει επίκαιρη ακόμα και σήμερα, με τις γραφειοκρατικές δομές να υπαγορεύουν ακόμα την πορεία της ανθρωπότητας:

«[Η] ρητορική της Θάτσερ και του Ρίγκαν δεν άλλαξε τίποτα επί της ουσίας σημαντικό (η αλλαγή στην τυπική ιδιοκτησία μερικών μεγάλων επιχειρήσεων δεν αλλάζει ουσιαστικά τη σχέση τους με το Κράτος), …η γραφειοκρατική δομή της μεγάλης επιχείρησης παραμένει άθικτη [και] το μισό εθνικό προϊόν συνδέεται με τον δημόσιο τομέα με τον ένα ή τον άλλο τρόπο (Κράτος, Τοπικές κυβερνητικές οργανώσεις, Εθνική ασφάλεια)· …Τα μισά ή τα 2/3 των τιμών των αγαθών και των υπηρεσιών που εισέρχονται στην τελική εθνική δαπάνη ορίζονται, ρυθμίζονται, ελέγχονται ή επηρεάζονται με τον έναν ή τον άλλον τρόπο από την κρατική πολιτική, και …η κατάσταση είναι μη αναστρέψιμη (δέκα χρόνια Θάτσερ και Ρίγκαν δεν επέφεραν επομένως ουσιώδεις αλλαγές)».[4]

Επιπλέον, **η ίδια η λογική στην οποία βασίζεται ο νεοφιλελευθερισμός είναι εγγενώς λανθασμένη –ήτοι η ιδέα ότι το Κράτος μπορεί να συντηρείται σε μια ελάχιστη μορφή.** Ο Μάρεϊ Μπούκτσιν, σε μία συνέντευξή του, αμέσως μετά από μια αμφιλεγόμενη συμμετοχή του στο συνέδριο του *Libertarian Party* (ακραίο νεοφιλελεύθερο κόμμα) των ΗΠΑ το 1978, επέμενε ότι η νεοφιλελεύθερη λογική της περιορισμένης, σχεδόν ανύπαρκτης, κυβέρνησης είναι εντελώς λανθασμένη και θα οδηγήσει τελικώς στην αναπαραγωγή των γραφειοκρατικών χαρακτηριστικών, που συνηθίζονται στις κρατικές ιεραρχίες. Σε δικά του λόγια:

«Το πραγματικό πρόβλημα είναι πως το ‘περιορισμένο κράτος’ οδηγεί σταθερά στο απεριόριστο κράτος. Αν η ιστορία και η τρέχουσα εμπειρία θεωρούνται κάποιος οδηγός, εμείς στις Ηνωμένες Πολιτείες, 200 χρόνια πριν, ξεκινήσαμε με την αντίληψη του περιορισμένου κράτους –πρακτικά χωρίς κρατική παρέμβαση– και τώρα έχουμε ένα τερατώδες, σχεδόν ολοκληρωτικό, κράτος. Νομίζω πως οι άνθρωποι που πιστεύουν στον περιορισμένο κρατισμό θα μπορούσαν να ωφεληθούν πολύ από τη μελέτη της λογικής του ίδιου του κράτους και τον ρόλο της εξουσίας ως διεφθαρμένου μηχανισμού που οδηγεί τελικώς στο απεριόριστο κράτος».[5]

Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο γραφειοκρατικός κατακερματισμός

της ζωής δεν δύναται να τερματιστεί από το υπάρχον νεοφιλελεύθερο σύστημα. Θα αναδημιουργείται συνεχώς με διάφορες, συχνά ημιφεουδαρχικού χαρακτήρα, μορφές. Γι' αυτό, θα πρέπει να δώσουμε έμφαση, όπως κάνει ο Ρανσιέρ, στο να εκθέσουμε την πλάνη, που αναπαράγεται επίσης από πολλούς αντικαπιταλιστές και η οποία βλέπει τον νεοφιλελευθερισμό ως το βασίλειο της προσωπικής ελευθερίας και της χαοτικής αγοράς. Θα πρέπει να αποφύγουμε το ψευδές δίλημμα: «ελευθερία ή ισότητα», που μοιράζονται και η Δεξιά και η Αριστερά. Αντιθέτως, χρειάζεται να επικεντρώσουμε την προσπάθεια στο να κατακτήσουμε και τα δύο με έναν αμεσοδημοκρατικό τρόπο, που θα κάνει τη γραφειοκρατεία παρελθόν.

Σημειώσεις:

1 Béatrice Hibou: *What Is Neoliberal Bureaucracy?* in "The Bureaucratization of the World in the Neoliberal Era". The Sciences Po Series in International Relations and Political Economy. Palgrave Macmillan 2015, p14.

2 www.bustingbureaucracy.com/excerpts/weber.htm.

3 *Ένας Καφές με τον Ζακ Ρανσιέρ κάτω από την Ακρόπολη*, εκδόσεις Βαβυλωνία, Αθήνα, Αύγουστος 2017.

4 Cornelius Castoriadis: *The Castoriadis Reader,* Blackwell Publishers 1997, pp 406-410.

5 reason.com/archives/1979/10/01/interview-with-murray-bookchin/.

Μετάφραση: **Γιάννος Σταμούλης**

Το παρόν κείμενο δημοσιεύεται στο τεύχος της Βαβυλωνίας #20

Έθνος-Κράτος, Εθνικισμός & η Ανάγκη για Ρίζες

Yavor Tarinski

Το Κράτος είναι κάτι το ψυχρό που δεν μπορεί να εμπνεύσει αγάπη,
αλλά το ίδιο σκοτώνει, καταπνίγει οτιδήποτε μπορεί να αγαπηθεί·
έτσι κάποιος αναγκάζεται να το αγαπήσει, αφού δεν υπάρχει τίποτα άλλο.
Αυτό είναι το ηθικό μαρτύριο των ανθρώπων σήμερα.
Simone Weil[1]

Η επίδραση που έχει σήμερα ο εθνικισμός μπορεί να αποδοθεί στο αίσθημα ξεριζώματος που βιώνουν οι άνθρωποι στη σύγχρονη νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση. Η ανθρώπινη ανάγκη της αίσθησης του «ανήκειν» σε μια κοινότητα, μέσα σε ένα γνώριμο χωροχρονικό περιβάλλον, αγνοείται συστηματικά από το κυρίαρχο ετερόνομο παράδειγμα του ατομικισμού και της εκμετάλλευσης.

Το ρίζωμα αποτελεί μια από τις σημαντικότερες, μα παραμελημένες, ανθρώπινες ανάγκες. Οι άνθρωποι «ριζώνουν» όταν όχι μόνο αισθάνονται ασφαλείς, αλλά όταν συμμετέχουν ενεργά και οργανικά στη ζωή της κοινότητάς τους, διατηρώντας με αυτόν τον τρόπο ζωντανά ορισμένα χαρακτηριστικά από το παρελθόν και προσδοκίες για το μέλλον. Όταν γεννιέται, κάθε ανθρώπινο ον συνδέεται με έναν συγκεκριμένο τόπο γέννησης, με παραδόσεις και με ένα κοινωνικό περιβάλλον. Όπως γράφει η φιλόσοφος Simone Weil:

Κάθε ανθρώπινο ον χρειάζεται να έχει πολλαπλές ρίζες. Είναι καλό για αυτό να αντλεί σχεδόν το σύνολο της ηθικής, πνευματικής και ψυχικής του ζωής από το περιβάλλον του οποίου

αποτελεί φυσικό τμήμα.[2]

Στην παρούσα κατάσταση του ξεριζώματος, παρ'όλα αυτά, το Έθνος-Κράτος, και τελικά ο εθνικισμός, εμφανίζεται ως το μοναδικό απομεινάρι ανθρώπινης συλλογικότητας που σχετίζεται με την ακριβή γεωγραφική περιοχή και ιστορικότητα ανάμεσα σε ψηφιοποιημένα παγκόσμια ρεύματα εξουσίας και κεφαλαίου.

Το σύγχρονο ψευδο-ρασιοναλιστικό παράδειγμα που τοποθετεί την κατανάλωση και την ατομική επιτυχία ως τον κύριο στόχο της ζωής έχει φτάσει να φθείρει όλους τους κοινωνικούς δεσμούς και τις συνεκτικές φαντασιακές σημασίες. Όπως εξηγεί ο Καστοριάδης στο άρθρο του *«Η Κρίση της Σύγχρονης Κοινωνίας»,* αυτές οι διαδικασίες έχουν φτάσει να παράγουν μια **κρίση ασημαντότητας** στις αποκαλούμενες ανεπτυγμένες φιλελεύθερες κοινωνίες η οποία εξαπλώνεται βραδέως σε όλους τους δορυφόρους τους στον αναπτυσσόμενο κόσμο[3]. Σε μια τέτοια κρίση οι κοινωνικοί δεσμοί εξαλείφονται, ακόμη και σε οικογενειακό επίπεδο, και η μόνη οντότητα που μένει να παρέχει οποιουδήποτε είδους ταυτότητα, τόσο σε κοινωνικό όσο και σε ατομικό επίπεδο, η οποία να συνδέει το μέλλον, το παρόν και το παρελθόν, φαίνεται να είναι το Έθνος-Κράτος.

Η πραγματικότητα όμως είναι αρκετά διαφορετική. Έχουν υπάρξει, και σε έναν βαθμό υπάρχουν ακόμα, πολλά άλλα επίπεδα ανθρώπινων συλλογικοτήτων με αναφορά στο κοινό έδαφος σε πολύ μικρότερη, αποκεντρωμένη και ανθρώπινη κλίμακα όπως ο δήμος, η πόλη, το χωριό, η επαρχία, κλπ. Το έθνος, ή με άλλα λόγια το Κράτος, έρχεται να τα αντικαταστήσει όλα αυτά, ομογενοποιώντας τις διάφορες κουλτούρες και παραδόσεις μέσα στα σύνορά του, στην προσπάθειά του να εγκαθιδρύσει την εξουσία του ως τη μόνη νόμιμη. **Η εθνική ταυτότητα, επομένως, έρχεται να αντικαταστήσει ή να κυριαρχήσει πάνω σε κάθε άλλον συνδετικό δεσμό.**

Όπως αναφέρει η Simone Weil: *Το πολυτιμότερο αγαθό του ανθρώπου, μέσα στον κόσμο της χρονικότητας, δηλαδή η συνέχειά του μέσα στον χρόνο πέρα από τα όρια που θέτει η ανθρώπινη*

ύπαρξη σε κάθε κατεύθυνση, αυτό το αγαθό εναποτέθηκε πλήρως στα χέρια του Κράτους.[4]

Η Ανάδυση του Έθνους-Κράτους

Τα έθνη αποτελούν πρόσφατη ανακάλυψη, αν λάβουμε υπ'όψιν το χρονικό διάστημα που καταλαμβάνουν μέσα στο σύνολο της ανθρώπινης ιστορίας. Συνδέονται με τη λογική του κρατισμού *(etatism)* και την εμφάνιση του Έθνους-Κράτους. Πριν, όμως, να κυριαρχήσει το έθνος στο κοινωνικό φαντασιακό, η ανθρώπινη συνέχεια στον χώρο και στον χρόνο εκφραζόταν μέσω των κοινών ανθρώπινων εμπειριών, για παράδειγμα, στις μεσαιωνικές πόλεις. Υπήρχε και τότε μια **αίσθηση του «ανήκειν»**, αλλά πιο ρευστής φύσεως· χωρίς να ορίζεται, δηλαδή, αποκλειστικά μέσα σε αυστηρά εδαφικά σύνορα, συγκεκριμένη γλώσσα ή στενά πολιτισμικά χαρακτηριστικά.

Αυτό που δεν υπήρχε πριν την ανάδυση του Έθνους-Κράτους ήταν αυτή η **μόνιμη, αυστηρώς ορισμένη, πατριωτική αφοσίωση, σε μαζική κλίμακα, σε ένα μόνο αντικείμενο.** Τα αισθήματα του «ανήκειν» και της αφοσίωσης ήταν πολύ πιο διάχυτα και διάσπαρτα, συνεχώς μεταβαλλόμενα σύμφωνα με κοινές ομοιότητες και μεταβαλλόμενους κινδύνους. Ο χαρακτήρας τους ήταν συνήθως πολύ πιο περίπλοκος, καθώς τα αισθήματα αυτά ποικίλαν μεταξύ διασυνδεόμενων ομάδων και περιοχών: το «ανήκειν», δηλαδή, σε μία συγκεκριμένη επαγγελματική συντεχνία, πόλη, περιοχή, κοινότητα, ηγέτη, θρησκεία ή φιλοσοφική τάση. Δεν υπήρχε μια μοναδική, υπερ-κοινωνική, εθνική ταυτότητα πάνω από όλες τις άλλες ενδο-κοινωνικές αλληλεπιδράσεις.

Αυτό άλλαξε με την άνοδο των Εθνών-Κρατών.

Το γραφειοκρατικό σώμα του Κράτους και ο εθνικισμός -ως η απόλυτη εσωτερίκευση της εθνικής ταυτότητας από την κοινωνία- επιχειρούν να ομοιογενοποιήσουν το σύνολο των ανθρώπων, που αναγνωρίζουν την κυριαρχία του ενός ίδιου κρατικού μηχανισμού. Έτσι, όπως αναφέρει η Weil, όταν κάποιος μιλά για εθνική κυριαρχία, στην πραγματικότητα εννοεί την κυριαρχία ενός

Έθνους-Κράτους.[5] Σε μία διακυβέρνηση, δηλαδή στην τέχνη του να ασκείς κρατική πολιτική, η εξουσία δεν εδράζεται στη συλλογική διάθεση του λαού αλλά απορροφάται ολοκληρωτικά από τον απάνθρωπο, ανελέητο και γραφειοκρατικό κρατικό-*ετατιστικό* μηχανισμό.

Η πλήρης πρόσδεση του τελευταίου στην εξουσία, όπως διαμορφώνεται μέσω της **διαρκούς αστυνόμευσης της καθημερινής ζωής**, προκαλεί από τη μια, ανθρώπινα αισθήματα καχυποψίας, μίσους και φόβου, ενώ από την άλλη, το εθνικό στοιχείο απαιτεί την απόλυτη αφοσίωση και θυσία στην ίδια ακριβώς δομή, ενισχύοντας την απόλυτη κυριαρχία της σε υλικό και γνωσιακό επίπεδο. Αυτά τα, φαινομενικά παράδοξα, χαρακτηριστικά αλληλοσυμπληρώνονται λογικά. Η πλήρης συγκέντρωση εξουσίας στα χέρια μιας υπερ-κοινωνικής γραφειοκρατικής οντότητας απαιτεί από αυτή (την οντότητα) να εμφανίζεται στα υποκείμενά της ως μια απόλυτη αξία, ως μια άστοργη ειδωλολατρία, στην οποία η Weil παραθέτει τη ρητορική ερώτηση – *τι θα μπορούσε να είναι πιο τερατώδες, πιο σπαρακτικό;*[6]

> *Σε αντίθεση με τις απόλυτες μοναρχίες του παρελθόντος, στις οποίες οι βασιλιάδες παρουσιάζονταν ως άμεσοι απόγονοι του θεού, τα σύγχρονα Έθνη-Κράτη παρουσιάζονται ως εκκοσμικευμένα. Συνεχίζουν, όμως, να υπάγονται σε ένα μεταφυσικό φαντασιακό: τέτοιο που δεν σχετίζεται με τη θρησκεία ή τον θεό, αλλά με τους χομπσιανούς φόβους για τον λαό και τον βεμπεριανό γραφειοκρατικό ρατιοναλισμό.*

Το Κράτος δεν αποτελεί ένα ιερό είδωλο, αλλά ένα υλικό αντικείμενο που υπηρετεί έναν «αυταπόδεικτο», εθνικά καθορισμένο σκοπό, ο οποίος πρέπει να ισχύσει πάνω από κάθετι άλλο. Προσδιορίζει, όπως αναφέρει ο Κούρδος επαναστάτης Abdullah Ocalan, ένα πλήθος από χαρακτηριστικά όπως: έθνος, πατρίδα, εθνική σημαία, εθνικός ύμνος και πολλά άλλα, των οποίων ο σκοπός είναι να αντικαταστήσουν παλιότερα θρησκευτικής βάσης, χαρακτηριστικά.[7] Η έννοια της εθνικής ενότητας θυμίζει αλλά προχωράει ακόμη πιο πέρα από

θρησκευτικές ιδέες, όπως είναι η «Ενότητα με τον θεό». Γίνεται θεϊκή με έναν απόλυτο τρόπο.

Για να μπορέσει να πετύχει αυτή την πλήρη απορρόφηση όλης της κοινωνικής ζωής, πασχίζει να διαλύει συστηματικά όλες τις οργανωμένες και αυθόρμητες εκφάνσεις της δημόσιας συναναστροφής, ώστε να παραμένει **ο μόνος σύνδεσμος ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν, όπως επίσης και η μόνη κοινωνική και ατομική σημασία.** Αυτός ο ανταγωνισμός ανάμεσα στο Κράτος και την κοινωνία, που παίρνει τη μορφή της προσπάθειας του πρώτου να υποβαθμίζει διαρκώς τον δημόσιο χώρο και χρόνο, έχει μικρή αλλά ακατάπαυστη ένταση. Η διαδικασία αυτή είναι αόρατη από την κοινωνική συνείδηση, λόγω της προσοχής που απαιτείται από τη μεριά του Κράτους ώστε να μην χάσει την υπεροχή και τη νομιμοποίηση που του παρέχει ο εθνικισμός.

Το αποτέλεσμα αυτής της εθνικής γραφειοκρατικοποίησης της καθημερινής ζωής είναι η επιβολή, στο φαντασιακό των ανθρώπων, στοιχείων δουλικότητας, παθητικότητας και συμμόρφωσης, ώστε να μπορούν δύσκολα να φανταστούν την κοινωνική αλληλεπίδραση μακριά από το Έθνος-Κράτος.

Έθνος-Κράτος και Σύνορα

Η δυναμική του Κράτους και του εθνικισμού οριοθετεί αυτούς που βρίσκονται μέσα στα σύνορά τους, τόσο σε εδαφικό όσο και σε χρονικό επίπεδο. Απ΄τη μια μεριά, τους περιφράζει μέσω των εδαφικών συνόρων, ενώ από την άλλη, μέσω της υποταγής του ανθρώπινου φαντασιακού σε πατριωτικές ταυτότητες. Συνεπώς, η κοινωνική ροή ιδεών μέσα στον χώρο και τον χρόνο εμποδίζεται. Αυτά τα εθνικά διαμερίσματα περιορίζουν την ανθρώπινη δημιουργικότητα και παρόλο που δεν την πνίγουν εντελώς, μειώνουν σημαντικά τις δυνατότητές της, τοποθετώντας στο διάβα της συνοριακούς ελέγχους, γραφειοκρατικές τυπικότητες, πατριωτικά δόγματα και εθνικούς ανταγωνισμούς.

Η Simone Weil προτείνει ότι μια λεπτομερέστερη μελέτη της ιστορίας θα αποκαλύψει τη συντριπτική διαφορά μεταξύ της ροής

των ιδεών και των πολιτισμών σε προ-εθνικές περιόδους και στη σύγχρονη εποχή της κρατικής πολιτικής και του καπιταλισμού.[8] Χωρίς να ρομαντικοποιούμε την Αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα, μπορεί σε αυτές τις περιόδους να δει κανείς τη ρευστή, δημιουργική, γεμάτη περιέργεια σχέση που οι κάτοικοι των πόλεων και των περιοχών, από διαφορετικά πολιτισμικά και εδαφικά υπόβαθρα, είχαν μεταξύ τους αλλά και με την ιστορία τους, το παρόν και το μέλλον.

Σήμερα απ' την άλλη, ενώ είμαστε, υποτίθεται, συνδεδεμένοι παγκοσμίως ο ένας με τον άλλο και ενώ ο πλανήτης έχει γίνει, όπως λέγεται, ένα «γιγάντιο χωριό», παρατηρούμε μεγαλύτερη καχυποψία για τον ξένο, μεγαλύτερο φόβο για το άγνωστο, απ΄ ό,τι θα μας υποδείκνυε η πρόσβασή μας στη γνώση, την επιστήμη και την τεχνολογία. Ένας από τους κύριους λόγους που συμβαίνει αυτό είναι η **ολοένα και βαθύτερη περίφραξη του δημόσιου χώρου και χρόνου από την κρατική πολιτική και τον εθνικισμό.**

Παρόμοιες διεργασίες έχουν παρατηρηθεί κι από άλλους στοχαστές όπως ο David Graeber, ο οποίος στο βιβλίο του *The Utopia of Rules: On Technology, Stupidity and the Secret Joy of Bureaucracy*[9], σημειώνει τις ανεκπλήρωτες υποσχέσεις της υψηλά επιστημονικής, τεχνολογικής εποχής που ήδη διανύουμε. Αυτές τις αποτυχημένες προσδοκίες τις αποδίδει στην **πολιτισμική στροφή από την πραγματικότητα στην προσομοίωση**, η οποία είναι άμεσο αποτέλεσμα των καπιταλιστικών και γραφειοκρατικών δυναμικών που ξερίζωσαν τις κοινωνίες από την οργανική εμπειρία και την εμπλοκή με τον δημόσιο χώρο και χρόνο.

Η Εθνική Αίσθηση της Αδικίας και της Αφοσίωσης

Στο εθνικό συγκείμενο της κρατικής πολιτικής, κάθε έννοια δικαιοσύνης ιδιοποιείται από την επεκτατική φύση του Κράτους και υποβάλλεται σε αυτή. Όντας μια οντότητα που στοχεύει στη συγκέντρωση εξουσίας, βρίσκεται συνεχώς σε ανταγωνιστική σχέση με άλλους παρόμοιους σχηματισμούς, όπως και με τις κοινωνικές εξεγέρσεις αναδιανομής της εξουσίας. Τα κράτη πάντα

παρουσιάζουν τους εαυτούς τους στη θέση του αδικημένου όσον αφορά τον εθνικό τους στόχο για πλήρη κυριαρχία.

Σύμφωνα με την Hannah Arendt: *Ο φυλετικός εθνικισμός [πατριωτισμός] επιμένει πάντα ότι οι δικοί του άνθρωποι περιτριγυρίζονται από «έναν κόσμο εχθρών» – «ένας εναντίον όλων» – και ότι υπάρχει μια θεμελιώδης διαφορά μεταξύ των ανθρώπων του και όλων των άλλων*.[10]

Η δικαιοσύνη χάνει το νόημά της και απορροφάται από την πατριωτική ρητορική. Μετατρέπεται σε ένα εργαλείο μέσω του οποίου το Έθνος-Κράτος διαχειρίζεται και καταδικάζει τους αντιπάλους του σε γεωπολιτικό και σε εσωτερικό/δομικό επίπεδο (ως εθνικό κίνδυνο και ως εθνικούς προδότες, αντίστοιχα). Αυτή η επιβεβλημένη αίσθηση κοινωνικής αδικίας χρησιμοποιείται για να καλύψει το κενό που δημιουργείται από τις ξεριζωμένες φαντασιακές σημασίες, οι οποίες συσχετίζουν τους ανθρώπους και τις κοινότητές τους με τα πραγματικά εδαφικά περιβάλλοντα και τις ζωηρές κουλτούρες. Προσπαθεί να μετατρέψει τις ενέργειες, που γίνονται στο όνομα της πατρίδας, σε αγώνα ενάντια στην παγκόσμια αδικία.

Αλλά απ’ τη στιγμή που αυτό το αίσθημα εθνικής αδικίας είναι θεαματικού και όχι οργανικού χαρακτήρα, οδηγεί συχνά σε ακραίες συμπεριφορές όπως την ξενοφοβία, τον ρατσισμό, τις διακρίσεις κλπ. Έτσι, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι η Weil καταλήγει στο ότι *ο φασισμός είναι πάντα στενά συνδεδεμένος με μια συγκεκριμένη μορφή πατριωτικού αισθήματος.*[11]

Σπάζοντας όλους τους οργανικούς δεσμούς της δημόσιας ζωής και αντικαθιστώντας τους με την **πατριωτική δικαιοσύνη**, το Κράτος γίνεται η μόνη οντότητα στην οποία μπορεί κανείς να **δεσμευτεί αφοσίωση**. Με αυτόν τον τρόπο, τερατωδίες που ενορχηστρώνονται από εθνικές γραφειοκρατίες υιοθετούνται συχνά από το λαϊκό αίσθημα ως δίκαιες. Όπως εξηγεί ο ριζοσπάστης γεωγράφος David Harvey, η εθνική ταυτότητα *είναι το κύριο μέσο από το οποίο το Κράτος αντλεί νομιμοποίηση και συναίνεση για τις πράξεις*

του.[12]

Αυτός είναι ο λόγος που οι άνθρωποι οικειοθελώς συμμετέχουν σε πολέμους που θα τους κοστίσουν πολλά, αν όχι την ίδια τους τη ζωή, ενώ ενδυναμώνουν, χωρίς να θέτουν σε κίνδυνο, τους κυβερνήτες τους, οι οποίοι προκάλεσαν τη σύγκρουση εξαρχής. Είναι αυτή η **φαντασιακή σημασία της εθνικής αφοσίωσης** ενάντια στην απόλυτη αδικία, που έχει οδηγήσει κοινωνίες να σφάξουν η μια την άλλη. Αυτή είναι, σχεδόν σίγουρα, και η μηχανή που υποκινεί τη σημερινή άνοδο της ξενοφοβίας και του ρατσισμού ανάμεσα στους ανθρώπους στις «ανεπτυγμένες χώρες». Ο εθνικισμός τους οδηγεί στο να βλέπουν τους εαυτούς τους σαν θύματα αυτών που αναζητούν καταφύγιο από τα χαλάσματα του «Τρίτου Κόσμου», αμελώντας το γεγονός ότι η λεηλασία και η εκμετάλλευση, που ενορχηστρώνουν τα δικά τους έθνη, είναι αυτά που προκαλούν τα σημερινά μεταναστευτικά κύματα.

Αναπαραγωγή των Ιεραρχιών

Η αίσθηση του ξεριζώματος σιγά σιγά διαπερνά το κοινωνικό φαντασιακό. Τα μακριά πλοκάμια των κυρίαρχων γραφειοκρατικών μηχανισμών τους εγκαθιστούν μέσα στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, κάνοντας σχεδόν αδύνατο το να μη δει κανείς τα πάντα με όρους εθνών, κρατών και καπιταλιστικών σχέσεων.

Η τρέχουσα, όμως, ετερόνομη κοσμοθεωρία αναδημιουργείται, συνήθως, ακόμη και από αυτούς που επαναστατούν εναντίον της. Κοινωνικές κινητοποιήσεις που υψώνονται ενάντια σε εξουσιαστικά καθεστώτα ή εκμεταλλευτικά/παρασιτικά καπιταλιστικά συστήματα τείνουν να αντικαθιστούν σιγά σιγά τα αρχικά δημοκρατικά τους χαρακτηριστικά με την ίδρυση ιεραρχιών και ηγεμονικών λατρειών, που μιμούνται την πατριωτική πίστη στο Έθνος-Κράτος. Αυτό συμβαίνει ειδικότερα, αλλά δυστυχώς δεν σταματά εκεί, στα κινήματα που παλεύουν για την κοινωνική αλλαγή σε επίπεδο αντιπροσώπευσης αφού, όπως σωστά συμπεραίνει ο Max Weber, *κανένα κόμμα, όποιο και να είναι το πρόγραμμά του, δεν μπορεί να οδήγησει αποτελεσματικά το Κράτος χωρίς να γίνει εθνικό.*[13]

Όντας ξεριζωμένοι από το φυσικό και χρονικό περιβάλλον τους, με τον άψυχο γραφειοκρατικό μηχανισμό του Κράτους ως τον μόνο σύνδεσμο ανάμεσα στο ανθρώπινο ον και τον κόσμο, οι άνθρωποι εξωθούνται να ασπάζονται αρχηγούς, των οποίων ο ρόλος θυμίζει αυτόν του κρατικού Λεβιάθαν. Μπορούμε να δούμε αυτή τη λογική στην ποπ κουλτούρα, και συγκεκριμένα στον κινηματογράφο, όπου κατασκευασμένοι σταρ παίζουν χαρακτήρες που μοιάζουν με τις σύγχρονες δημοφιλείς εκδοχές του κράτους: είτε τους αψεγάδιαστους υπερήρωες και κατασκόπους από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου, είτε τους κυνικούς και χυδαίους, αλλά αποτελεσματικούς, αντιήρωες που έχουν διαδοθεί μέσα στη σημερινή κρίση πολιτικής αντιπροσώπευσης.

Το ξερίζωμα γεννά κι άλλο ξερίζωμα, ή ακόμη καλύτερα επεκτείνεται, διασφαλίζοντας συνεχώς τη συνέχεια των κυριαρχικών γραφειοκρατικών οργανισμών και των σχέσεων εξουσίας. Οι κίνδυνοι αυτών των διαδικασιών έχουν μελετηθεί από στοχαστές όπως η Hannah Arendt, σύμφωνα με την οποία η αφοσίωση σε θρησκευτικές ή εθνικές ομάδες και ταυτότητες οδηγεί πάντα στην παραίτηση της ατομικής σκέψης.[14] Δεν είμαστε, όμως, καταδικασμένοι να μείνουμε ξεριζωμένοι, και άρα εύκολα ελεγχόμενοι και χειραγωγήσιμοι. Δυνατότητες για ρίζωμα μπορούν να βρεθούν παντού γύρω μας, οι οποίες εδράζονται πέρα από τις ιδεολογικές μυστικοποιήσεις του σύγχρονου ετερόνομου συστήματος.

Δημιουργώντας Ρίζες

Το να ριζώνεις σημαίνει να αποκαθιστάς την αίσθηση του «ανήκειν» που νιώθει κανείς ως προς το κοινωνικό και πολιτισμικό του περιβάλλον, μέσω αμοιβαίας ευθύνης. Υπάρχει η ανάγκη να γίνει, όπως προτείνει ο Andre Gorz, «το έδαφος κάποιου» βιώσιμο ξανά.[15] Οι άνθρωποι χρειάζονται να συνδέονται με τις πόλεις και τα χωριά τους μέσω άμεσης συμμετοχής, «από τα κάτω», στη διαχείρισή τους και να τα διαμορφώνουν σύμφωνα με τις πραγματικές κοινωνικές ανάγκες στον συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο, αντί να ακολουθούν έναν προκαθορισμένο και στείρο γραφειοκρατικό σχεδιασμό.

Όπως το θέτει ο Gorz, *η γειτονιά ή η κοινότητα πρέπει για άλλη μια φορά να γίνουν ο μικρόκοσμος, που σχηματίζεται από και για όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες, εκεί όπου οι άνθρωποι μπορούν να δουλέψουν, να ζήσουν, να ξεκουραστούν, να μάθουν, να επικοινωνήσουν και να κουβεντιάσουν, και τον οποίο διαχειρίζονται μαζί σαν το μέρος της κοινής τους ζωής.*[16] Οι δημοκρατικές συνομοσπονδίες, σε αντίθεση με τα Έθνη-Κράτη, μπορούν ουσιαστικά να συντονίσουν τις δραστηριότητες τέτοιων χειραφετημένων και ριζωμένων κοινοτήτων, επιτρέποντάς τους να επανακτήσουν τον δημόσιο χώρο και χρόνο τους από την εθνικιστική κυριαρχία.

Αυτό απαιτεί την επανεκκίνηση της δημιουργικής δραστηριότητας του κόσμου. **Η αρχαία ελληνική έννοια της *αστυνόμου οργά*,[17] δηλαδή το πάθος για τα κοινά και της δημιουργίας θεσμών, πρέπει να γίνει ζωτική κοινωνική και ατομική σημασία που δίνει νόημα στη ζωή**, έτσι ώστε να επιτρέψει στην υπεύθυνη συμμετοχικότητα να αντικαταστήσει την ανευθυνότητα που καλλιεργεί ο καπιταλισμός.

Αυτό το ρίζωμα δεν μπορεί να γίνει κατά παραγγελία και εξ' άνωθεν από «τεχνητές», δηλαδή εξωκοινωνικές, κατασκευές όπως εκλογικά κόμματα ή ισχυρούς ηγέτες, για λόγους που ήδη διερευνήσαμε παραπάνω. Αντιθέτως, πρέπει να εκπορεύονται από αμεσοδημοκρατικές οργανώσεις που αναδύονται με οικολογικό τρόπο μέσα στην καθημερινή ζωή από καθημερινές ανάγκες. Σπόροι αυτού του τύπου οργάνωσης υπάρχουν ήδη, σε εμβρυακό επίπεδο, στα σύγχρονα περιβάλλοντα με τη μορφή συνελεύσεων γειτονιάς μέσα σε αστικές εξεγέρσεις, αγορές χωρίς μεσάζοντες μέσα στην οικονομική κρίση, και ακόμα και σε τακτικές συνελεύσεις στις πολυκατοικίες. Οι πολιτικοί ακτιβιστές και οι οργανωμένες ομάδες θα πρέπει να ενθαρρύνουν και να αναπτύσσουν το πολιτικό στοιχείο σε τέτοιες περιπτώσεις και σε αυθόρμητα κοινωνικά κινήματα, αφού **η πολιτική είναι αυτή που επιτρέπει στις κοινωνίες να ανακτούν τον χώρο τους και να καθορίζουν τη χρονικότητά τους.**

Ένα παράδειγμα ενός τέτοιου ριζώματος μπορεί να παρατηρηθεί

στην **Παρισινή Κομμούνα** και στο πώς αυτό έγινε διακριτό μέσα από ορισμένες αλλαγές στη γλώσσα. Παίρνοντας τον άμεσο έλεγχο της πόλης τους, η ανάκτηση του δημόσιου χώρου και χρόνου από τους Παρισιάνους μπορεί να ιδωθεί μέσα από την αντικατάσταση των, ως τότε, όρων από *mesdames* και *messieurs* (κυρίες και κύριοι) σε ***citoyen*** και ***citoyenne*** (αρσενικό και θηλυκό του 'πολίτη'). Όπως επισημαίνει η Kristin Ross, η παλαιότερη προσφώνηση, χρησιμοποιούμενη κυρίως από τη γαλλική μπουρζουαζία, έδειχνε **τον κορεσμένο χρόνο του Έθνους.**[18] Επιβεβαίωνε και ενέγραφε τους τότε κοινωνικούς διαχωρισμούς (δηλαδή την υπεροχή της μπουρζουαζίας πάνω στην εργατική τάξη) και τη συνέχιση μιας συγκεκριμένης πολιτικο-ιστορικής παράδοσης διακυβέρνησης και ιεραρχικής διαστρωμάτωσης.

Η εισαγωγή των όρων *citoyen* και *citoyenne* από τους Κομμουνάρους, σύμφωνα με τη Ross, υποδήλωνε τη ρήξη με το εθνικό «ανήκειν». Μπορούμε να πούμε ότι καλούσε σε μία επαναστατική απομάκρυνση από την τεχνητή/εξωκοινωνική εθνική ομαδοποίηση, με κατεύθυνση προς ένα λαϊκό ρίζωμα μιας άλλης πολιτικο-ιστορικής παράδοσης, που χρονολογείται πίσω στην ανάδυση της Αθηναϊκής *Πόλεως*.

Υποδήλωνε μια νέα πολιτικοποιημένη σχέση, την οποία απέκτησαν οι άνθρωποι με το περιβάλλον και τη χρονικότητά τους και με τον τρόπο που συνέδεσαν τον εαυτό τους με την πόλη και την ιστορία τους: από τη μια, άρχισαν να βλέπουν τους εαυτούς τους **ως επιστάτες της πόλης τους,** διαχειρίζοντάς τη συλλογικά· από την άλλη, άρχισαν να αντιλαμβάνονται την ιστορία ως **δημιουργία**, στην οποία έχουν ενεργό ρόλο. Οι όροι *citoyen* και *citoyenne* δεν αναφέρονταν σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό στρώμα, μέρος μιας εθνικής οντότητας, αλλά σε μια έκφραση ισότητας και αμοιβαίου πάθους για την πολιτική συμμετοχή στις δημόσιες υποθέσεις. Μπορούμε μόνο να φανταστούμε πώς αυτή η νέα δημοκρατική κουλτούρα θα μπορούσε να αναπτυχθεί μακροπρόθεσμα, αν η Κομμούνα δεν καταστελλόταν βίαια από τον Γαλλικό Στρατό έπειτα από τρεις μόλις μήνες ύπαρξης.

Συμπερασματικά

Σήμερα βλέπουμε πως οι κοινωνίες των ξεριζωμένων ανθρώπων ασπάζονται πρόθυμα αφηγήσεις όπως ο εθνικισμός, που εγείρουν μίσος και φόβο και που τελικά οδηγεί στην κοινωνική υποβάθμιση και κανιβαλισμό. Το ψευτοδίλημμα που παρουσιάζεται στο σύγχρονο άτομο είναι είτε να ταχθεί με τον Μεγάλο Αδερφό, δηλαδή το Έθνος-Κράτος, για να του προσφέρει μια αίσθηση του «ανήκειν», είτε να γίνει ένα είδος νεοφιλελεύθερου «space cowboy», που περιπλανάται μόνος στον κόσμο ψάχνοντας πράγματα και εμπειρίες προς κατανάλωση χωρίς καμία αίσθηση αυτοπεριορισμού ή ηθικών φραγμών. Και οι δύο, όμως, αυτές οι επιλογές δυναμώνουν η μία την άλλη, δημιουργώντας έναν βάρβαρο κύκλο.

Αυτό που μοιάζει να μην φαίνεται με «γυμνό μάτι» είναι η τρίτη επιλογή, του ριζώματος των ανθρώπων μέσω της επαναδημιουργίας του δημόσιου χώρου και του πολιτικού χρόνου στη βάση της αμεσοδημοκρατικής αυτοχειραφέτησης. Αυτό σημαίνει την αποκοπή της ιστορίας από την αποστειρωμένη πραγματικότητα του Έθνους-Κράτους και τη σύνδεσή της, απ’ την άλλη, με την οργανική εμπειρία της ζωής στις πόλεις και τα χωριά μας. Τα ιστορικά γεγονότα δεν πρέπει να φιλτράρονται από τους σκοπούς της κρατικής πολιτικής αλλά από το φαντασιακό πλαίσιο-συγκείμενο της κάθε εποχής και κοινωνίας, επιτρέποντας στις κοινότητες να καθορίζουν τη χρονικότητά τους. Αυτό θα σήμαινε, επίσης, να γίνουν οι χώροι στους οποίους κατοικούμε πραγματικά δημόσιοι, δηλαδή να ελέγχονται και να διαχειρίζονται απευθείας από όσες και όσους κατοικούν και εξαρτώνται απ’ αυτούς, και όχι από γραφειοκράτες ή καπιταλιστικές αγορές.

Αυτή η προσέγγιση δεν θα λύσει όλα μας τα προβλήματα, ούτε θα βάλει ένα τέλος στην ιστορία, αλλά θα μας φέρει πιο κοντά **στο παράδειγμα της κοινωνικής και ατομικής αυτονομίας**, που στην ουσία του μπορεί να παρέχει στους ανθρώπους την ελευθερία να αποφασίζουν το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον τους. Οι ιστορικές λαϊκές προσπάθειες για αυτοχειραφέτηση έχουν δείξει τις δυνατότητες μιας τέτοιας αλλαγής παραδείγματος, προσφέροντάς μας σπόρους προς χρησιμοποίηση στις σημερινές μας

προσπάθειες. Είναι στο χέρι μας να αποφασίσουμε το πώς θα προχωρήσουν οι κοινωνίες μας.

Παραπομπές:

[1] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p111

[2] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p40

[3] Cornelius Castoriadis: *Political and Social Writings: Volume 3* (London: University of Minnesota Press, 1993), pp106-117

[4] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p97

[5] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p124

[6] Op. Cit. 4

[7] https://libcom.org/library/nation-state-not-solution-rather-problem

[8] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p119

[9] David Graeber: *The Utopia of Rules: On Technology, Stupidity and the Secret Joy of Bureaucracy* (London: Melville House 2015)

[10] Hannah Arendt: *Origins of Totalitarianism* (London: Harvest Book, 1973), p227

[11] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p143

[12] Network for an Alternative Quest: *Challenging Capitalist Modernity II* (Neuss: Mezopotamya Publishing House 2015), p51

[13] Max Weber: *Political Writings* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), p106

[14] https://www.tabletmag.com/jewish-arts-and-culture/books/254461/hannah-arendt-and-gershom-scholem

[15] Andre Gorz: "The Social Ideology of the Motorcar" in *Le Sauvage*, September-October (1973)

[16] Op. Cit. 15

[17] https://www.athene.antenna.nl/ARCHIEF/NR01-Athene/02-Probl.-e.html

[18] Kristin Ross: "Citoyennes et citoyens!" in *Communal Luxury: The Political Imaginary of the Paris Commune* (New York: Verso, 2015)

Μετάφραση: **Γιάννος Σταμούλης**

Λευκορωσία & Σοβιετικός Απολυταρχισμός: Συνέντευξη Ίγκορ Αλίνεβιτς

Συνέντευξη-Εισαγωγικό Σημείωμα: Γιάβορ Ταρίνσκι
Μετάφραση: Γιώργος Πουλόπουλος

Ο Ίγκορ Αλίνεβιτς (Ihar Alinevich) είναι ένας αναρχικός, πρώην πολιτικός κρατούμενος από τη Λευκορωσία (μια χώρα που ζει

ακόμη στη σοβιετική εποχή), ο οποίος έχει πληρώσει ακριβά τις ιδέες του περνώντας από την κόλαση του σωφρονιστικού συστήματος της χώρας. Είχαμε τη σπάνια ευκαιρία να συναντηθούμε μαζί του και να μας παραχωρήσει μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα συνέντευξη για τη Βαβυλωνία. Σε αυτήν, μας εξηγεί την κατάσταση στη Λευκορωσία, την εμπειρία του εγκλεισμού του και μας περιγράφει, εν συντομία, την ιστορία και την αντίσταση του λευκορώσικου ελευθεριακού κινήματος. Ό,τι περιγράφεται παρακάτω συμβαίνει στην πραγματική ζωή και στον 21ο αιώνα, σε μία χώρα που θεωρείται «πολιτισμένο ευρωπαϊκό κράτος»…

Ο Ίγκορ αποτελεί ένα από τα θύματα του κύματος καταστολής, που έλαβε χώρα στη Λευκορωσία το 2010. Ως αναρχικός και ως ένας εκ των αντιφρονούντων συμμετεχόντων σε διαδηλώσεις, χρειάστηκε να φύγει από τη χώρα έτσι ώστε να αποφύγει τη σύλληψη, βρίσκοντας έτσι καταφύγιο στη Ρωσία. Στις 28 Νοεμβρίου του 2010, όμως, απήχθη από Λευκορώσους πράκτορες της ΚαΓκεΜπε (**KGB**) στη ρωσική πρωτεύουσα και μεταφέρθηκε πίσω στη Λευκορωσία. Εκεί, σε μια δίκη παρωδία, κρίθηκε ένοχος για εμπρηστικές επιθέσεις στην Τράπεζα της Λευκορωσίας, στο καζίνο „Shangri La“ καθώς και για το πέταγμα ενός καπνογόνου στο Γενικό Επιτελείο Ένοπλων Δυνάμεων της Λευκορωσίας, κατά τη διάρκεια μίας αντιμιλιταριστικής διαδήλωσης στο Μινσκ.

Καταδικάστηκε σε 8 χρόνια φυλάκισης σε μία **σωφρονιστική αποικία καταναγκαστικής εργασίας υψίστης ασφαλείας**. Σε όλον τον κόσμο διοργανώθηκαν διαδηλώσεις και καμπάνιες αλληλεγγύης για αυτόν και για άλλους Λευκορώσους πολιτικούς κρατούμενους.

Μετά την αποφυλάκισή του, οι αρχές ανάγκασαν τον Ίγκορ να εγκαταλείψει τη Λευκορωσία μόνιμα. Το 2014, έγραψε το βιβλίο του με τίτλο: «***Ο Δρόμος για το Μαγκαντάν: ημερολόγιο ενός φυλακισμένου***» (στμ. το βιβλίο κυκλοφορεί στα ελληνικά από το Ταμείο Αλληλεγγύης Φυλακισμένων & Διωκόμενων Αγωνιστών), στο οποίο περιγράφει το πολιτικό καθεστώς της Λευκορωσίας, την εφιαλτική εμπειρία που έζησε στις φυλακές και αναλύει τις ελευθεριακές του ιδέες.

Λίγα λόγια για τη Λευκορωσία:

Μετά την ανεξαρτητοποίηση της Λευκορωσίας από τη Σοβιετική Ένωση, το 1991, ο σοσιαλδημοκράτης Στανισλάβ Σούσκεβιτς έγινε αρχηγός του κράτους μέχρι το 1994, όταν και έχασε από τον κομμουνιστή Αλεξάντερ Λουκασένκο. Ο Λουκασένκο παραμένει στην εξουσία από το ’94 μέχρι και σήμερα -κερδίζοντας πέντε συνεχόμενες προεδρικές εκλογές, με ποσοστά κοντά στο 80% κάθε φορά. Υπήρξε έμπιστο στέλεχος του κομμουνιστικού καθεστώτος και διευθυντης ενός εκ των *κολχόζ*, υπηρέτησε στις σοβιετικές δυνάμεις εδάφους και ήταν έφεδρος πολιτικός αξιωματικός στον σοβιετικό στρατό. Ο Λουκασένκο ήταν ο μόνος βουλευτής που ψήφισε κατά της ανεξαρτητοποίησης της Λευκορωσίας από τη Σοβιετική Ένωση το 1991. Το Κομμουνιστικό Κόμμα της Λευκορωσίας στηρίζει απόλυτα την προεδρία του.

Σήμερα, η Λευκορωσία συνεχίζει να λειτουργεί με έναν σοβιετικό τρόπο, αποτελώντας μία οικογενειοκρατούμενη Εταιρεία. Το μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας είναι κρατική ιδιοκτησία. Είναι η μόνη χώρα, όπου η KGB συνεχίζει να λειτουργεί κανονικά και μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Στο θεαματικό επίπεδο, το εθνικό της έμβλημα διατηρεί τη σοβιετική αισθητική με ένα μάτσο στάχυα και το κόκκινο αστέρι, ενώ το σφυροδρέπανο αντικαταστάθηκε από έναν κόκκινο χάρτη της Λευκορωσίας. Αποτελεί, επίσης, την τελευταία χώρα που γιορτάζει επίσημα την ημέρα της Οκτωβριανής Επανάστασης. Η μόνη άλλη χώρα, στην οποία έχει παρατηρηθεί ο συγκεκριμένος εορτασμός τα τελευταία χρόνια είναι η Κιργιζία, η οποία τον αντικατέστησε το 2017 από τις “Μέρες ιστορίας και μνήμης των προγόνων”.

Η σύγχρονη Λευκορωσία χαρακτηρίζεται ως η «**τελευταία δικτατορία της Ευρώπης**». Όπως αναφέρεται στο βιβλίο του Ίγκορ: “Ταυτόχρονα, δεν αφήνει καμία δυνατότητα δημόσιας πολιτικής έκφρασης. Όλες οι ειρηνικές πολιτικές πρωτοβουλίες καταστέλλονται βίαια και είναι αδύνατο να διοργανωθεί μια νόμιμη συγκέντρωση ή διαδήλωση, μία ανοιχτή συζήτηση ή συνάντηση -πολλοί άνθρωποι κρατούνται ακόμη και για πανκ συναυλίες”.

Δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι βρίσκονται στις φυλακές και στις σωφρονιστικές αποικίες. Το ακραία απολυταρχικό της σύστημα δεν εμποδίζει, βέβαια, τις ΗΠΑ και τις χώρες τις ΕΕ να συναλλάσσονται εμπορικά μαζί της και να αναπτύσσουν την οικονομική τους συνεργασία.

Η κομβική θέση της Λευκορωσίας την κάνει απαραίτητη για τη μεταφορά μεγάλων ποσοτήτων φυσικού αερίου, πετρελαίου και άλλων πρώτων υλών από τη Ρωσία προς τα κράτη της Δυτικής Ευρώπης. Το 2016, ειδικότερα, η ΕΕ ακύρωσε τις κυρώσεις που είχε επιβάλλει στο καθεστώς της Λευκορωσίας, λόγω των αυξανόμενων οικονομικών συμφερόντων των Βρυξελλών στη χώρα, κάτι που οδήγησε σε έντονες διαμαρτυρίες, ειδικότερα από οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ακολουθεί η συνέντευξη:

Πόσο καιρό παρέμεινες στη φυλακή και πότε σε άφησαν ελεύθερο; Πώς ήταν η εμπειρία μιας κομμουνιστικής φυλακής του 21ου αιώνα;

Ίγκορ Αλίνεβιτς: Πέρασα σχεδόν 5 χρόνια στη φυλακη. Κατά τη διάρκεια αυτών των χρόνων άλλαξα 2 φυλακές υποδίκων και 2 σωφρονιστικές αποικίες. Η σύλληψη και η παραμονή στο κέντρο κράτησης της KGB περιγράφεται διεξοδικότερα στο βιβλίο μου «*Ο Δρόμος για το Μαγκαντάν*». Οι συνθήκες χειροτέρευαν συνεχώς όχι μόνο για τους πολιτικούς, αλλά γενικώς για όλους τους κρατούμενους. Πέρασα 126 μέρες στα ειδικά κελιά τιμωρίας και 80 από αυτές κατά τη διάρκεια του τελευταίου χρόνου κράτησης, όταν οι αρχές με έστειλαν στην ειδική "κόκκινη αποικία", η οποία εποπτεύονταν από την KGB.

Παρά το γεγονός ότι ο αριθμός των κρατουμένων στη Λευκορωσία είναι από τους μεγαλύτερους, οι άνθρωποι γνωρίζουν πολύ λίγα για τις φυλακές, παρ'όλο που ακόμη και η μαζική κουλτούρα είναι βαθιά εμποτισμένη με την αργκώ της φυλακής και με σχετικές έννοιες. Όπως φαίνεται, πρόκειται για μια ψυχολογική αντίδραση άμυνας των ανθρώπων που βίωσαν τη μαζική καταστολή

του Κομμουνισμού.

Αυτό που είδα με σόκαρε. Περίμενα κάτι αρκετα διαφορετικό: τη συνηθισμένη αγενής και βίαιη στάση των φυλάκων, όπως και τις απειλές από ποινικούς, όπως στις ταινίες. Στην πραγματικότητα, όμως, η κύρια απειλή ήταν **το επιστημονικό σύστημα καταστολής των μαζών**, εισαγόμενο από τους Κομμουνιστές και τελειοποιημένο μέσα σε ένα διάστημα 90 χρόνων.

Τα μοντέρνα στρατόπεδα συγκέντρωσης διαφέρουν από τα γκούλαγκ σε 4 σημεία: δεν παρατηρούνται πλέον θάνατοι από ασιτία (επικρατεί όμως μία κατάσταση ημι-ασιτίας), η θερμοκρασία των παραπηγμάτων έχει αυξηθεί (παρ'όλα αυτά πρέπει να κοιμάσαι με τα ρούχα και να σκεπάζεσαι με χοντρά μπουφάν), δεν υπάρχει εξαντλητική εργασία (οι κρατούμενοι μεταφέρονται όμως ακόμα σε βιομηχανικές ζώνες για να δουλέψουν χωρίς να λαμβάνουν πληρωμή), η πρακτική της δολοφονίας κρατουμένων χωρίς συγκεκριμένο λόγο έχει εκλείψει (παρότι γίνονται εξαιρέσεις καμιά φορά).

Στη βάση του, βέβαια, πρόκειται για ένα πραγματικό στρατόπεδο συγκέντρωσης, που στοχεύει στην ηθική και πνευματική εξόντωση του ατόμου και στον αποκλεισμό του από την κοινωνία. Για αυτόν τον λόγο, οι περισσότεροι από αυτούς που απελευθερώνονται επιστρέφουν στο στρατόπεδο ξανά και ξανά.

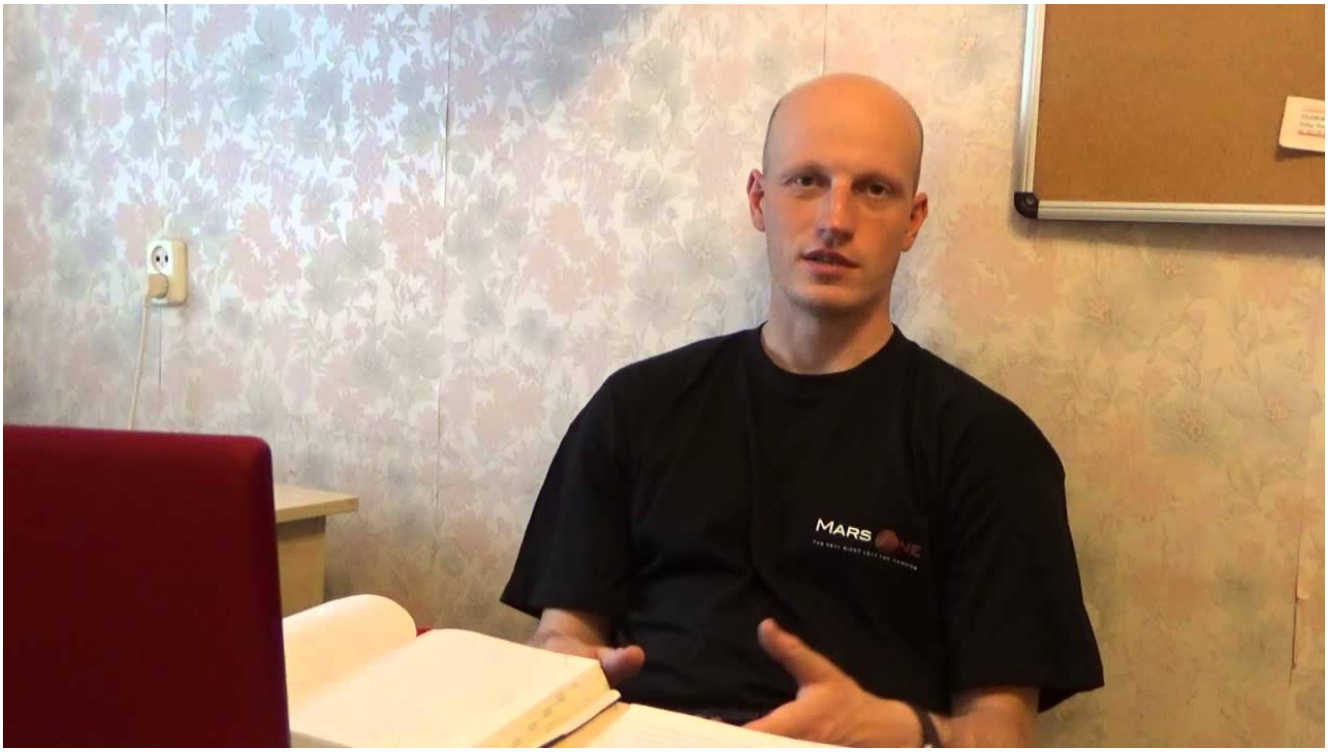
Λίγες μέρες πριν από την αποφυλάκιση μου, κατηγορήθηκα για εγκληματικές παραβιάσεις των κανόνων της φυλακής. Αυτό σήμαινε μέχρι και δύο επιπρόσθετα χρόνια στην ποινή μου. Σε μερικους κρατούμενους, συμπεριλαμβανομένων των πολιτικών, επιβλήθηκε όντως αυτό το μέτρο. Κατά τη διάρκεια, όμως, των χρόνων που ήμουνα μέσα, συνήθισα στην ιδέα ότι θα εκτίσω ακριβώς όσο χρόνο αποφασίσουν οι αρχές. Μου προσφέρθηκε επανειλημμένα η επιλογή να υπογράψω μια δήλωση μεταμέλειας και να απελευθερωθώ, αλλά μια τέτοια πράξη θα ήταν εντελώς απαράδεκτη για την αναρχική μου οντότητα και την προσωπική μου αξιοπρέπεια.

Παρ’ όλα αυτά, πριν από τις προεδρικές εκλογές του 2015, ο Λουκασένκο απελευθέρωσε 6 πολιτικούς κρατούμενους, ανάμεσά τους και εμένα, σε μία απόπειρα να επιδείξει ένα ανθρώπινο πρόσωπο. Η KGB μου επέβαλε τότε προσωπική παρακολούθηση και απαίτησε να εγκαταλείψω τη χώρα, διαφορετικά, με απείλησε ότι θα με κατηγορούσαν, ότι προετοίμαζα τρομοκρατική επίθεση εναντίον του προέδρου. Αποφάσισα να μην τεστάρω την αξιοπιστία της απειλής τους και εγκατέλειψα τη Λευκορωσία. Η αστυνομία πηγαίνει ακόμα στο σπίτι των γονιών μου με επίσημες βεβαιώσεις.

Περιέγραψέ μας τη γενικότερη αυταρχικότητα και παρακολούθηση στη μοντέρνα Λευκορωσία. Η KGB συνεχίζει να υπάρχει;

Ι.Α.: Η KGB δεν θα μπορούσε να λείπει γιατί το λευκορώσικο σύστημα είναι το καλύτερα διατηρημένο συντρίμμι της Σοβιετικής Ένωσης. Περισσότερο από τη Ρωσία και την Ουκρανία. Οι ίδιοι άνθρωποι που ήταν στην εξουσία πριν την κατάρρευση της ΕΣΣΔ παρέμειναν στο τιμόνι της χώρας. Γραφειοκράτες και “κόκκινοι διευθυντές” το μόνο που έκαναν ήταν να αλλάξουν τη σημαία και το πορτρέτο του κυβερνήτη στους τοίχους των γραφείων τους. Σχεδόν τα πάντα είναι συγκεντρωμένα στα χέρια της άρχουσας ελίτ. Πολιτικοί αντίπαλοι δολοφονήθηκαν τη δεκαετία του ’90. Αντί για πολλούς ολιγάρχες, έχουμε έναν υπερ-ολιγάρχη.

Εκτός από τον Λουκασένκο δεν υπάρχουν άλλοι πολιτικοί, δεν υπάρχουν διάλογοι, κανείς δεν τολμά να διαφωνήσει μαζί του. Ακόμα και η φιλελεύθερη αντιπολίτευση είναι διακοσμητική, ώστε το καθεστώς να μπορεί να κρύβεται πίσω από ένα δημοκρατικό προσωπείο. Οποιοσδήποτε υπουργός και στρατηγός μπορεί, εύκολα, να βρεθεί πίσω από τα κάγκελα. Αυτό θυμίζει ξεκάθαρα τον σταλινικό τρόπο διαχείρισης. Η επίσημη κρατική ιδεολογία είναι ο πατριωτισμός του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου, ενώ ένα τεράστιο άγαλμα του Λένιν στέκεται στην κεντρική πλατεία του Μινσκ.

Έχει αναπτυχθεί ένας αντιφατικός διάλογος όσον αφορά τον λεγόμενο "φόρο κοινωνικού παρασιτισμού" στη Λευκορωσία, που αναγκάζει ανέργους να πληρώνουν επειδή θεωρούνται "άχρηστοι" για την κοινωνία. Τι συμβαίνει με αυτόν τον νόμο;

Ι.Α.: Ο πραγματικός λόγος για την εισαγωγή αυτού του νόμου είναι ότι ένας μεγάλος αριθμός Λευκορώσων (0.5-1 εκ.) δουλεύουν στο εξωτερικό και δεν πληρώνουν φόρους. Μου φαίνεται ότι το ίδιο το κράτος δεν προέβλεψε μια τέτοια μεγάλη αντίδραση, δεν περίμενε πόσο άσχημα θα χτυπούσε τους πραγματικά άνεργους. **Για πρώτη φορά στα 20 χρόνια, η χώρα βίωσε μια πραγματικά κοινωνική διαμαρτυρία.** Και στην αρχή, οι αρχές δεν ήξεραν τι να κάνουν, επειδή η χρήση της αστυνομίας θα κατέστρεφε εντελώς την εικόνα της "κυβέρνησης του λαού". Στο παρελθόν η αστυνομία είχε χρησιμοποιηθεί για να καταστείλει φοιτητές, αλλά ποτέ κοινούς εργάτες.

Πλέον, οι αρχές ακολουθούν μια άλλη προσέγγιση: κάποιο άτομο που δουλεύει στο εξωτερικό λαμβάνει μια ειδοποίηση ότι είναι **"παράσιτο"** και για να αποδείξει το αντίθετο, πρέπει να παρέχει τις προσωπικές του πληροφορίες και συγκεκριμένα μια σύμβαση εργασίας.

θα το ονόμαζα ένα νέο όργανο του ολοκληρωτισμού: μια μέθοδος να ελέγχει τους πολίτες του τόσο εντός, όσο και εκτός της χώρας.

Τι οδήγησε εσένα και τους συντρόφους σου να γίνετε αντιεξουσιαστές; Γνωρίζουμε πως η εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008 στην Ελλάδα επηρέασε κάπως τους Λευκορώσους ριζοσπάστες.

Ι.Α.: Η βάση της δικής μου γενιάς αναρχικών ήταν η υποκουλτούρα του πανκ. Επρόκειτο για μια μηδενιστική διαμαρτυρία ενάντια στην κοινωνία και αντιληφθήκαμε τον αναρχισμό σαν μια συνέχεια. Παράλληλα, διαμορφωθήκαμε την εποχή της ανόδου των εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων, όταν οι δρόμοι έσφιζαν από πορείες δεκάδων χιλιάδων ανθρώπων και από συγκρούσεις με την αστυνομία. Πολλοί αναρχικοί στην ηλικία των 13-16, μαζί και εγώ, εμφανίστηκαν μέσα σε αυτό το περιβάλλον.

Τη δεκαετία του 2000, διακρίθηκαν δύο πλευρές του λευκορωσικού ελευθεριακού κινήματος. Το πρώτο, είχε ας πούμε την **“ευρωπαϊκή γραμμή”**, ήθελε να επαναλάβει τη δυτική εμπειρία: υποκουλτούρα, καταλήψεις, αντίφα, οικολογία, φεμινισμός, LGBT, φύλο. Η άλλη πλευρά, οι **“κοινωνικοί επαναστάτες”** βασίζονταν περισσότερο σε έναν κλασικό αναρχισμό. Έτσι κι αλλιώς, μπορούσαμε να βρούμε τα παλιά βιβλία του Μπακούνιν και του Κροπότκιν και μάθαμε για τη ιστορία του επαναστατικού κινήματος στον καιρό του Τσάρου. Επίσης, από το 1980 και μετά, αρκετοί αναρχικοί θεωρητικοί παρέμειναν στη Ρωσία. Εξέδωσαν άρθρα και βιβλία για τον ισπανικό εμφύλιο, τις ρωσικές επαναστάσεις, τη Διεθνή κλπ.. Αυτά αποτέλεσαν την πηγή των παραδειγμάτων μας.

Ταυτόχρονα, δεν υπήρχαν σχεδόν καθόλου βιβλία για τον μεταπολεμικό αναρχισμό και δεν είχαμε εμπειρίες για τις δεκαετίες του ’60-’80. Το μόνο που ξέραμε ήταν κάποια απλά άρθρα που αφορούσαν τη γερμανική αυτόνομη σκηνή και το κίνημα της αντιπαγκοσμιοποίησης. Ήταν πολύ διαφορετικά από τη… Μαχνοβτσίνα.

Πολλοί από εμάς επιθυμούσαμε να έρθουμε σε ρίξη με το “γκέτο”

της υποκουλτούρας, θέλαμε ένα μαζικό εργατικό κίνημα. Αυτή τη στιγμή δεν μπορώ ούτε να το φανταστώ, τότε όμως θεωρούσα τον εαυτό μου έναν ορθόδοξο αναρχοσυνδικαλιστή που τιμούσε τη CNT σαν ιδανικό. Εκείνες τις εποχές δεν ήξερα ότι και οι αναρχικοί δημιουργούν τη δική τους μυθολογία… Όπως και να' χει, οι εργάτες παρέμεναν παθητικοί, δεν υπήρχαν ούτε καν μετριοπαθή συνδικάτα, απολύτως τίποτα. Υπήρχε μόνο πολιτική σιωπή και αυτή η σιωπή ήταν αφόρητη.

Τα γεγονότα στην Ελλάδα το 2008 έγιναν, πράγματι, το φωτεινό παράδειγμα για εμάς. Αποτέλεσαν ένα σημάδι για πολλές, πολλές ομάδες διασκορπισμένες στον αχανή χώρο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Αποκτήσαμε μια ελπίδα για να σπάσουμε τον τοίχο της ασημαντότητας και να τοποθετήσουμε τους εαυτούς μας μέσα σε μία πραγματική προσπάθεια.

Γιατί οι αναρχικοί θεωρούνται ως ο κύριος εχθρός του λευκορωσικού καθεστώτος; Ποιες άλλες ομάδες δέχονται την καταστολή του;

Ι.Α.: Η ειρωνεία είναι ότι οι αναρχικοί δεν αποτελούν πραγματική απειλή. Η αστυνομία γνωρίζει πολύ καλά το κίνημα. Καταπνίγει άμεσα κάθε καινούριο εγχείρημα και το καταστέλλει επί τόπου. Το θέμα είναι άλλο: οι αναρχικοί ορίστηκαν από το κράτος να παίζουν τον ρόλο του αποδιοπομπαίου τράγου.

Ο απολυταρχισμός δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς την εικόνα του εχθρού. Παλαιότερα η κρατική προπαγάνδα βασιζόταν στην αντι-δυτική ρητορική, ο κύριος εχθρός ήταν η αντιπολίτευση. Σήμερα, η μίζερη ύπαρξη της αντιπολίτευσης είναι δύσκολο να παρουσιαστεί ως πραγματική απειλή. Επίσης, έπειτα από την αρχή των διαφωνιών με το Κρεμλίνο, το καθεστώς φλερτάρει με τη Δύση. Γι' αυτό, η εξουσία αντικατέστησε τον εξωτερικό εχθρό με έναν εσωτερικό.

Ανακήρυξαν εχθρούς όχι μόνο τους αναρχικούς, αλλά και τους χούλιγκαν και τους φασίστες. Τώρα, εκπρόσωποι αυτών των τάσεων πρέπει να φοράνε στη φυλακή ειδικές κίτρινες ετικέτες, ως

“κλίνοντες προς τον εξτρεμισμό”. Το κράτος φοβήθηκε το ουκρανικό *Μαϊντάν* και αποφάσισε να εξουδετερώσει όλα τα ανεπίσημα νεανικά κινήματα. Οι αναρχικοί ανάχθηκαν, απλώς, στον ρόλο του μπροστάρη.

Βέβαια, η βασική κοινωνική ομάδα που αντιμετωπίζει πραγματικά μαζική καταστολή είναι οι τοξικοεξαρτημένοι. Το 2015, μετά από μια ενορχηστρωμένη από τα ΜΜΕ υστερία κατά των ναρκωτικών ο Λουκασένκο απαίτησε τη δημιουργία **ειδικών στρατοπέδων κράτησης για τοξικοεξαρτημένους *“με τέτοιες συνθήκες, που θα τους κάνουν να παρακαλάνε για τη θανατική ποινή”***. Είδα προσωπικά αυτές τις αλλαγές στις σωφρονιστικές αποικίες, όταν όλοι οι τοξικοεξαρτημένοι μεταφέρθηκαν σε μία υπερφορτωμένη καλύβα.

Πόσοι είναι οι πολιτικοί κρατούμενοι στη Λευκορωσία σήμερα; Υπάρχουν ξεχωριστές φυλακές για πολιτικούς και μη-πολιτικούς κρατούμενους;

Ι.Α.: Η εξουσία δεν αναγνωρίζει την ύπαρξη πολιτικών κρατουμένων, οπότε τους εγκλείει μαζί με τους άλλους κρατούμενους. Η πίεση, όμως, προς τη διοίκηση της φυλακής είναι ξεκάθαρη υπόδειξη του ποιος είσαι. Οι συνθήκες για τους πολιτικούς κρατούμενους είναι πάντα χειρότερες από ό,τι για τους άλλους και συνήθως χειροτερεύουν με τον καιρό. Για παράδειγμα, η διοίκηση μπορεί να απαγορεύσει στους κρατουμένους να μιλούν με έναν πολιτικό κρατούμενο. Ή μπορεί να πετούν συνεχώς έναν πολιτικό κρατούμενο στα κελιά απομόνωσης χωρίς συγκεκριμένο λόγο. Μια τέτοια στάση είναι πιο προφανής απ’ό,τι η κοινή γνώμη, επειδή η κοινωνία συζητάει ατελείωτα για το ποιους να θεωρήσει πολιτικούς κρατούμενους και ποιους όχι.

Η υπόθεση των πολιτικών κρατουμένων στη Λευκορωσία είναι παρόμοια με την κατάσταση κατά τη διάρκεια των ***γκούλαγκ***. Από τα πολλά εκατομμύρια ανθρώπων, καταδικασμένων με πολιτικούς νόμους, ένα μόνο χαμηλό ποσοστό είχε σχέσεις με πολιτικές ομάδες. Οι άνθρωποι απλώς ορίστηκαν στον ρόλο του πολιτικού ηθοποιού για να δικαιολογηθεί η ύπαρξη της μαζικής καταστολής.

Ο στόχος ήταν να καλλιεργηθεί μια ατμόσφαιρα μεγάλης έντασης για την εξαφάνιση των ανταγωνιστών στον αγώνα για εξουσία, όπως και η δημιουργία ενός τεράστιου εργατικού στρατού για τη βιομηχανοποίηση.

Σήμερα, βέβαια, δεν υπάρχει ανάγκη για βιομηχανοποίηση, αλλά η παραμονή στην εξουσία είναι ακόμη σημαντική. Επίσης, ένας τέτοιος αριθμός κρατουμένων αποτελεί μία κερδοφόρα επιχείρηση. Η Λευκορωσία κατέχει περίοπτη παγκόσμια θέση στον αριθμό αστυνομικών. Τι θα έκαναν χωρίς μια τεράστια μάζα ανθρώπων να καταδικάζεται ετησίως;

Για το τέλος, θα θέλαμε να μας πεις δυο λόγια ιστορικά σχετικά με το λευκορωσικό ελευθεριακό κίνημα: ποιές είναι οι ρίζες του, πότε εμφανίστηκαν οι πρώτοι Λευκορώσοι αναρχικοί και αν υπήρχε κατά τη διάρκεια της σοβιετικής εποχής;

Ι.Α.: Οι ρίζες του αναρχικού κινήματος βρίσκονται πίσω στις ημέρες της τσαρικής αυτοκρατορίας. Γενικά το επαναστατικό κίνημα ήταν πολύ ισχυρότερο στις παρυφές της αυτοκρατορίας: Λετονία, Πολωνία, Λευκορωσία, Ουκρανία και Καύκασος. Στην πρώτη ρωσική επανάσταση το 1905, οι αναρχικοί της Λευκορωσίας έγιναν μία αρκετά υπολογίσιμη δύναμη. Το κίνημα ήταν πραγματικά από τη φύση του διεθνές: πολλοί Εβραίοι κατοικούσαν σε πόλεις της Λευκορωσίας (πολλές φορές αποτελούσαν τον μισό πληθυσμό) καθώς και Πολωνοί. Η βασική ώθηση δόθηκε από την ομοσπονδία **“Ψωμί και Θέληση”**, που διαμορφώθηκε στην Ελβετία και συνδέθηκε με τον Κροπότκιν.

Στην πορεία της ριζοσπαστικοποίησης, εμφανίστηκε η ομοσπονδία “Μαύρη Σημαία”, των οποίων η στρατηγική συνδύαζε τον εργατικό αγώνα, τις απαλλοτριώσεις και την τρομοκρατία. Λόγω του ότι η τρομοκρατία στόχευε κυρίως σε εκπροσώπους του κράτους και της άρχουσας τάξης, η Μαύρη Σημαία κέρδισε γρήγορα μεγάλη υποστήριξη από τους εργάτες. Η νεολαία των σοσιαλιστικών κομμάτων (Εβραίοι, Πολωνοί και Λευκορώσοι) ξεκίνησε να εντάσσεται μαζικά στις τάξεις των αναρχικών. Οι αρχές

αντέδρασαν με άμεσες εκτελέσεις, επειδή οι αναρχικοί συχνά δραπέτευαν ή επιτείθονταν σε αυτοκινητοπομπές. Η μέση ηλικία των αναρχικών ήταν τα 16 χρόνια, περίπου το 70% πέθανε ή μπήκε φυλακή.

Αυτοί που επιβίωσαν από τη σκληρή δουλειά και τη μετανάστευση επέστρεψαν αργότερα και έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην Επανάσταση του 1917. Ο αναρχισμός της Λευκορωσίας διακρίθηκε για τον διεθνή του χαρακτήρα και τη ριζοσπαστικότητά του.

Μετά την επανάσταση, η Λευκορωσία μοιράστηκε μεταξύ της Σοβιετικής Ένωσης και της Πολωνίας. Το Εν-Κα-Βε-Ντε (NKVD) γρήγορα εξουδετέρωσε τους αναρχικούς, καθώς οι Μπολσεβίκοι τους ήξεραν καλά από την υπόγεια αντιστασιακή τους δράση, κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής στον 1ο ΠΠ. Η αναβίωση του κινήματος από το απόλυτο μηδέν ξεκίνησε μόλις τη δεκαετία του ’80.

Σε ευχαριστούμε πολύ!

Nation-State, Nationalism and the Need for Roots

Yavor Tarinski

> *The State is a cold concern which cannot inspire love,*
> *but itself kills, suppresses everything that might be loved;*
> *so one is forced to love it, because there is nothing else.*
> *That is the moral torment to which all of us today are exposed.*
>
> *Simone Weil[1]*

The influence nationalism has today can be attributed to the sense of uprootedness people experience in the contemporary neoliberal globalization. The human need for feeling part of a community within familiar territorial and temporal environment remains heavily neglected by the dominant heteronomous paradigm of individualism and exploitation.

Rootedness appears as one of the most important, but overlooked, human needs. People are rooted when they, not only feel protected by, but actively and organically participate in the life of their community, preserving in this way alive certain traits of the past and expectations for the future. When brought to life, every human being is connected to a certain place of birth, cultural traditions and social environment. As Simone Weil writes: *Every human being needs to have multiple roots. It is necessary for him to draw well-nigh the whole of his moral, intellectual and spiritual life by way of the environment of which he forms a natural part*.[2]

In the current state of uprootedness, however, The Nation-State, and eventually nationalism, appears as the last remnant of human collectivity related to actual geographical territory and historicity amidst digitalized global flows of authority and capital.

The contemporary pseudo-rational paradigm that places consumption and individual success as the main target of life has come to degrade all social links and bonding imaginary significations. As Castoriadis explains in his article *The Crisis of Modern Society*, these processes have come to produce a crisis of insignificance in the so-called developed liberal societies that is slowly spreading to all their satellites in the developing world[3]. In this crisis social bonds are being diminished even on family level and the only entity that remains to provide any sort of identity, both on social and individual level, which links the future, the present and the past, appears to be the Nation-State.

The reality, however, is much different. There has been, and to some extent there still are, many other levels of human collectivities related to common ground on much smaller, decentralized and humane scale like the municipality, the city, the town, the village, the province etc. The nation or in other words – the State – has come to replace all of these, homogenizing the various cultures and traditions within its borders in its effort at establishing its authority as the only legitimate one. **Thus the national identity has come to replace or dominate every other bond of attachment.** As philosopher Simone Weil suggests: *[m]an has placed his most valuable possession in the world of temporal affairs, namely, his continuity in time, beyond the limits set by human existence in either direction, entirely in the hands of the State*.[4]

The Emergence of Nation-State

Nations are a recent invention, if we take into account the time span it occupies within the whole human history. It is tightly related to the logic of *etatism* and the emergence of the Nation-State. But before its domination over social imaginary, people's continuity in space and time was expressed, for example, through their shared experiences in medieval cities and towns. There was still **a sense of belonging**, but it was of a more fluid nature; without being exclusively set within strict territorial borders, specific language or narrow cultural traits.

What did not exist prior to the emergence of the Nation-State was that permanent, strictly-defined patriotic devotion, on a mass scale, to a single object. Feelings of belonging and loyalty were much more diffusive and dispersed, constantly varying according to shared similarities and changing threats. Their character used to be far more complicated as they varied between interconnected groups and territories: belonging to certain professional guild, town, region, community, leader,

religion or philosophical tendency. There was not one single extra-social national identity above all other intra-social interactions.

All this has changed with the emergence of Nation-States.

By shifting the role of sovereign from the vibrant public life to the lifeless bureaucratic body of the state, nationalism (as the absolute internalization of national identity by society) attempts at summing the total of people who recognize the authority of one and the same statist formation. Thus, as Weil suggests, when one talks about national sovereignty, he really means the sovereignty of certain Nation-State.[5] In statecraft, i.e. the art of making statist politics, the authority does not lay in the collective disposal of the people but it is being absorbed completely by the inhumane, merciless and bureaucratic *etatist* mechanism.

The latter's complete hold on power, exercised through constant policing of everyday life, provokes on the one hand, popular feelings of mistrust, hatred and fear, while on the other, the national element demands absolute devotion and sacrifice to the very same structure, strengthening its total domination on material and cognitive level. These seemingly paradoxical characteristics complement logically each other. Total concentration of power in the hands of one extra-social bureaucratic entity requires for it to appear before its subjects as an absolute value, as a loveless idolatry, to which Weil adds the rhetoric question – *what could be more monstrous, more heartrending.*[6]

> ***Unlike absolute monarchies of the past, in which the kings were being presented as direct descendants of God, modern nation-states present themselves as desacralized. But they are still embedded in a metaphysical imaginary: one that is not related to religion or God, but on hobbesian fears of the people and weberian bureaucratic rationalism.***

State is not a sacral idol, but a material object which serves “self-evident”, nationally determined purpose, that must be forced above everything else. It allocates, as Kurdish revolutionary Abdullah Ocalan suggests, a number of attributes whose task is to replace older religiously rooted attributes like: nation, fatherland, national flag, national anthem and many others.[7] The notion of national unity comes to reminiscent and goes even further than religious concepts such as the “Unity with God”. It becomes divine in an absolute manner.

In order to achieve this total absorption of all social life, it strives at systematically destroying all organized and spontaneous forms of public interaction, so as to remain the only link between the past and the present, as well as the only social and individual signification. This antagonism between State and society, that takes the form of the former’s efforts to constantly degrade public space and time, has low but ceaseless intensity. This process is invisible for the social conscience, because of the cautiousness that is required for the statecraft to not lose its supremacy that nationalism provides. The outcome of this national bureaucratization of everyday life is the infliction of traits of servility, passivity and conformity into people’s imaginary, so as to make social interaction beyond Nation-State hardly imaginable.

Nation-State and Borders

The dynamics of State and nationalism enclose those that are situated within their frontiers, both on territorial and temporal level. On the one hand it encloses through its territorial borders, while on the other, through the subordination of people’s imaginaries to patriotic identities. Thus the social flow of ideas through space and time is being obstructed. These national compartments restrain human creativity, and although not dulling it completely, they still

seriously limit it’s potentials by placing on its way border check ups, bureaucratic formalities, patriotic dogmas and national antagonisms. Simone Weil suggests that a closer examination of history will reveal the striking difference between flow of ideas and cultures in pre-national periods and the modern age of statecraft and capitalism.[8] Without romanticizing the Antiquity and the Middle Ages, one can see in those periods the fluid, creative, curious relationship inhabitants of cities and regions from different cultural and territorial backgrounds had with each other, as well as with their history, present and future.

Today on the contrary, when (while) we are supposedly connected globally with each other, and the planet has become, as the popular saying goes, one “giant village”, we see more suspicion to the foreign, more fear from the unknown, than our access to knowledge, science and technology should suggest. One of the main reasons for this is the deepening enclosure of public space and time by statecraft and nationalism. Similar processes have been observed by other thinkers like David Graeber, who in his book *The Utopia of Rules: On Technology, Stupidity and the Secret Joy of Bureaucracy*[9] observed the unfulfilled promises of the highly scientific, technological age we have already entered. These failed expectations he attributes to the civilizational shift from the real to the simulational, which is a direct result of the capitalist and bureaucratic dynamics that have uprooted our societies from organic experience of and intervention with public space and time.

The National Sense of Injustice and Loyalty

In the national context of statecraft, every notion of justice is being expropriated by and submitted to the expansionist nature of the State. As being an entity aimed at concentrating authority, it is always in antagonistic relationship with

other similar formations, as well as with social uprisings for power redistribution. States always present themselves to be in position of injustice regarding their national mission for complete domination.

According to Hannah Arendt: *tribal nationalism [patriotism] always insists that its own people are surrounded by 'a world of enemies' – 'one against all' – and that a fundamental difference exists between this people and all others*.[10]

Justice loses its meaning and from a matter of public deliberation it is being absorbed by the patriotic discourse. It is being turned into a tool through which the Nation-State processes and condemns its opponents on geopolitical and on inner/structural level (as national threat and as national traitors, respectively). This inflicted sense of national injustice is used to fill the gap left by the uprooted imaginary significations that relate people and their communities to actual territorial environments and vibrant cultures. It attempts at turning acts, done in the name of homeland, into struggle against universal injustice.

But since this feeling of national injustice is of simulative rather than of organic character, it often leads to extreme attitudes like xenophobia, racism, discrimination etc. Thus it comes as no surprise when Weil concludes that *fascism is always intimately connected with a certain variety of patriotic feeling.*[11]

By breaking all organic bonds of public life and replacing them with patriotic justice, the state becomes the only entity to which one can **pledge loyalty**. In such way monstrosities that are being conducted by national bureaucracies are being often adopted by the common folk as just. As radical geographer David Harvey explains, national identity *is the primary means by which the state acquires legitimacy and consent for its actions*.[12]

This is the reason why people willingly engage in wars that will cost them much, if not even their lives, while empowering, without to place in danger, their rulers, which have provoked the conflict in the first place. It is because of this imaginary signification of national loyalty against the ultimate injustice that has led societies to massacre each other. It is also most certainly the engine of the current rise of xenophobia and racism among people in the developed countries. Nationalism leads them to view themselves as victims of those that seek refuge from the rubbles of the Third World, neglecting the fact that it was the pillage and exploited conducted by their own nations that have provoked these current migratory waves.

Reproduction of Hierarchies

The sense of uprootedness slowly penetrates the social imaginary. The long tentacles of the dominant bureaucratic mechanisms embed themselves within the everyday life of people, making it almost impossible to not view everything in terms of nations, states and capitalist relations. Thus the current heteronomous worldview is often being recreated by those who rebel against it. Social mobilizations that rise against authoritarian regimes or exploitative/parasitic capitalist systems tend to slowly replace the initial democratic traits with erection of hierarchies and leadership cults that mimic the patriotic loyalty to the Nation-State. This is especially true for, but unfortunately not limited to, movements that strive at achieving social change on representational level since, as Max Weber correctly concludes, *no party, whatever its program, can assume the effective direction of the state without becoming national*.[13]

By being uprooted from their physical and temporal environment, with only the lifeless bureaucratic machinery of the State as a linkage between the human being and the world,

people are compelled to embrace leaders, whose role resembles that of the statist Leviathan. We can see this logic in pop culture, and particularly in cinema, where manufactured stars play characters that resemble contemporary popular perceptions of the state: either the flawless superheroes and top agents from the Cold War era, or the cynical and vulgar, but effective, antiheroes that have sprang during the ongoing crisis of political representation.

Thus uprootedness breeds further uprootedness, or better yet – it expands itself, constantly securing the continuation of dominating bureaucratic organisms and power relations. The dangers of these processes have been examined by thinkers like Hannah Arendt, for whom the loyalty to religious or national groups and identities always leads to the abdication of individual thought.[14] But we are not doomed to remain uprooted and thus easily controlled and manipulated. Possibilities for rooting can be found all around us that lay beyond the ideological mystifications of the contemporary heteronomous system.

Putting Down Roots

Putting down roots means restoring the sense of belonging that one feels towards his social and cultural environment, through shared responsibility. There is the need to make, as Andre Gorz suggests, “one’s territory” livable again.[15] People should be linked to their cities, towns and villages, through grassroots direct participation in their management and shape them according to actual social needs in the constantly changing world, instead of following predetermined and sterile bureaucratic planning. As Gorz puts it, *[t]he neighborhood or community must once again become a microcosm shaped by and for all human activities, where people can work, live, relax, learn, communicate, and knock about, and which they manage together as the place of their life in common*.[16] Democratic confederations, instead of Nation-States, can ultimately

coordinate the activities of such emancipated and rooted communities, allowing them to reclaim their public space and time from the nationalist supremacy.

This requires for the constant creative activity of the public to once again be irritated. The Ancient Greek notion of Astynomos Orgè[17], i.e. the passion for institution-making, must become vital social and individual signification that gives meaning to life, so as to allow for the responsible participation to replace the irresponsible consumption propagated by capitalism.

Such rooting cannot be "ordered" from above by "artificial" (i.e. extra-social) structures like electoral parties or powerful leaders, for reasons that we already explored above. Instead they should be guided by democratic organizations that emerge in ecological manner in the midst of everyday life by day-to-day necessities. Germs of such organizational type already exist on embryonic level in our contemporary surroundings in the form of neighborhood assemblies during urban insurrections, markets without intermediates during economic crises, and even the regular meetings between neighbors that live in the same condominium. Political activists and organized groups should encourage and nurture the political element in such occurrences and spontaneous social movements, since politics is what allows societies to reclaim their space and determine their temporality.

An example of such rooting can be observed in the **Paris Commune** and how this was indicated by certain changes in the language. By taking direct control of their city, Parisians' reclamation of public space and time could be observed through the replacement of the terms *mesdames* and *messieurs* (ladies and gentlemen) by ***citoyen*** and ***citoyenne*** (female and male for citizen). As Kristin Ross observes, the former formula, used mainly by the French bourgeoisie, indicated **the saturated time of Nation**.[18] It confirmed and inscribed the existing then social divisions (i.e. the superiority of the bourgeoisie over

the working class) and the continuation of a certain politico-historical tradition of statecraft and hierarchical stratification.

The introduction of *citoyen* and *citoyenne* by the communards, according to Ross, indicated a break with the national belonging. Instead we can suggest that it addressed revolutionary withdrawal from the artificial/extra-social national collectivity and heading toward popular rooting in another politico-historical tradition, dating back to the emergence of the Athenian *Polis*. It indicated new politicized relationship that people obtained with their surrounding and temporality and the way they linked themselves to their city and history: On the one hand, they began viewing themselves as **stewards of their city**, managing it collectively; on the other, they began conceiving of history as **creation**, in which they take an active part. *Citoyen* and *citoyenne* was not a reference to a certain social strata, part of national entity, but an expression of equality and shared passion for political participation in public affairs. We could only imagine how this new democratic culture could have developed in the long run if the Commune was not brutally suppressed by the French army after only three months of existence.

Conclusion

Today we see how our society of uprooted people willingly embraces narratives like nationalism that provoke hatred and fear, which ultimately leads to social degradation and cannibalism. The pseudo-dilemma before the modern individual is either to stick up with the Big Brother, i.e. the Nation-State, which to offer him a sense of belonging, or to become a kind of neoliberal “space cowboy” that wonders the world on his own in search of things and experiences to consume without any sense of self-limitation or ethical boundaries. But both these options strengthen each other and create a vicious cycle.

What seems to be hidden from the “naked” eye is the third option of rooting people through the recreation of public space and political time on the basis of direct democratic self-emancipation. This means detaching history from the sterilization of the Nation-State and linking it instead to the organic experience of life in our cities, towns and villages. Historic facts should not be distilled by the means of statecraft but by the imaginary context of each epoch and society, allowing communities to determine their temporality. This would also mean that the spaces we inhabit become truly public, i.e. controlled and managed directly by those that inhabit and depend on them, and not by bureaucrats or capitalist markets.

This approach will not solve all our problems, neither will put an end to history, but it will get us closer to the paradigm of social and individual autonomy, which in its essence can provide people with the freedom to determine their past, present and future. The historic popular efforts at self-emancipation have shown the potential of such paradigm shift, offering us germs for us to use in our efforts today. It is in our hands to determine how our societies will move on.

References:

[1] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p111

[2] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p40

[3] Cornelius Castoriadis: *Political and Social Writings: Volume 3* (London: University of Minnesota Press, 1993), pp106-117

[4] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York:

Routledge Classics, 2005), p97

[5] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p124

[6] Op. Cit. 4

[7] https://libcom.org/library/nation-state-not-solution-rather-problem

[8] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p119

[9] David Graeber: *The Utopia of Rules: On Technology, Stupidity and the Secret Joy of Bureaucracy* (London: Melville House 2015)

[10] Hannah Arendt: *Origins of Totalitarianism* (London: Harvest Book, 1973), p227

[11] Simone Weil: *The Need for Roots* (London and New York: Routledge Classics, 2005), p143

[12] Network for an Alternative Quest: *Challenging Capitalist Modernity II* (Neuss: Mezopotamya Publishing House 2015), p51

[13] Max Weber: *Political Writings* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), p106

[14] https://www.tabletmag.com/jewish-arts-and-culture/books/254461/hannah-arendt-and-gershom-scholem

[15] Andre Gorz: “The Social Ideology of the Motorcar” in *Le Sauvage*, September-October (1973)

[16] Op. Cit. 15

[17] https://www.athene.antenna.nl/ARCHIEF/NR01-Athene/02-Probl.-e.

html

[18] Kristin Ross: “Citoyennes et citoyens!” in *Communal Luxury: The Political Imaginary of the Paris Commune* (New York: Verso, 2015)

Το Μεγάλο Αυθαίρετο… με αφορμή την καταστροφή στο Μάτι

Μπάμπης Βλάχος

Ο σύγχρονος νους, και όχι μόνο στον δυτικό κόσμο, γεννήθηκε και συνεχίζει ακάθεκτος με την ιδέα ότι ο κόσμος *είναι δυνατόν – μπορεί επιτέλους να αλλάξει*… Πάνω σ’ αυτή την Ιδέα πατά η Νεωτερικότητα και η τωρινή Ελλάδα άλλωστε, συχνά μάλιστα σε σημείο ψυχαναγκαστικό ή και με την πρόσφατη ευγενή συνεισφορά μνημονίων. Συνεπώς όσοι ουρλιάζουν κάθε τρεις και λίγο για «μεταρρυθμίσεις» και ξανά «μεταρρυθμίσεις» (οπωσδήποτε οι λόγω επαγγέλματος Τσιπρομητσοτάκηδες – παρέα με τον κάθε λυσσασμένο «φιλελέ») απλώς προπαγανδίζουν το κινητήριο καύσιμο του πολιτισμού μας, τα αυτονόητά του, το ονομάζουν και «ανάπτυξη», ίσα για να καλύψουν έτσι το συμφεροντολογικό, το περιορισμένο βλέμμα τους και τις τουλάχιστον αμφιβόλου αξίας επιλογές τους στα πολεμικά μέτωπα της εξουσίας. Γιατί από την άλλη, είναι οι ίδιοι που σου υπενθυμίζουν ότι «δεν αλλάζει ο άνθρωπος» (ιδίως ο καθυστερημένος Ντόπιος), «οπότε τουλάχιστον να αλλάξουμε… το κράτος/τους θεσμούς».

Ναι αλλά, ακόμη και ο μικροαστός νεοέλληνας αλλάζει. Όπως και το κράτος του. Επινοεί διαρκώς τρόπους για να το κλέβει και εν πολλοίς να το μισεί, ενώ ταυτόχρονα μέσα του αυτό λατρεύει –

αυτό που θα πει ***κρατισμός.*** Του είναι αδιανόητη η ζωή χωρίς αυτό. Του μικροαστού και του φιλελεύθερου ειδικά! Χωρίς κράτος τι θα κάνανε;

Τα λέμε αυτά γιατί όσο πίσω κι αν έχει μείνει η Ευρωπαϊκή μονάδα επέμβασης επί των φυσικών καταστροφών, και παρότι οι στατιστικές των τελευταίων δεκαετιών δείχνουν μεγάλες πυρκαγιές στη χώρα μονάχα τις προεκλογικές χρονιές, δεν παύει να ‘ναι παραλογισμός κι αδιανόητο ότι Αστυνομία και Πυροσβεστική τις κρίσιμες ώρες δεν επικοινωνούσαν καν, ότι και εσωτερικώς οι επικοινωνίες τους ήταν χάλια, ότι ο Πυροσβέστης άργησε καθοριστικά στην αρχή παρότι μέρα υψηλού κινδύνου, και ότι η Τροχαία πολλά αυτοκίνητα απ’ τη Μαραθώνος τα καθοδήγησε στην κόλαση, σε έναν τόπο χωρίς διαφυγές κι άμεση πρόσβαση στην παραλία, με το λιμενικό να εμφανίζεται στους διασωθέντες που κατάφεραν να μπουν στη θάλασσα μετά από ώρες (είχαμε ήδη τους πνιγμούς).

Τα γνωστά.

Ενώ εκείνο που δεν συζητιέται, βέβαια, είναι ότι πέραν των ανίκανων κυβερνήσεων και οπωσδήποτε της τωρινής, ο εν ου παικτοίς μεγάλος υπεύθυνος της πρόσφατης εκατόμβης, σίγουρα ως φυσικός αυτουργός με τις υπηρεσίες του, ως κατά κάποιον τρόπο συνεργός της Φωτιάς, ως πληρωμένος για να αυθαιρετεί, και βέβαια ως αυτουργός των ηθών, δεν είναι άλλος από αυτόν τον παλαιό, τον παραμορφωμένο γνώριμο, αυτό το κτηνώδες κι αυτονομημένο από την κοινωνία τερατούργημα, το ίδιο το Κράτος (των δυο τελευταίων αιώνων σίγουρα / με τα προσωπεία *του έθνους-κράτους* αλλά και με την κάθε μορφή παγκοσμιοποίησης πλέον).

> ***Είτε πτωχευμένο είτε όχι. Είτε εκσυγχρονιζόμενο ήπια είτε βίαια και επιτακτικά. Παγίως καταχρηστικό και Αυτο-κινούμενο ώστε να «εκλέγει» πάντοτε και μόνο τον εαυτό του, μονίμως αυτοεκλεγόμενο (αυτό+αιρούμαι > αυθ-αίρετο). Γιατί το κράτος ήταν και είναι πάντοτε, ιδίως το νεότερο, εξ ορισμού το μεγάλο Αυθαίρετο.***

Στο ίδιο στρατόπεδο δηλαδή εν τέλει με… τον εμπρηστή – ρυθμίζει ιδιοκτησίες. Συχνά αντιμέτωπο με τις ραγδαία παρανοειδείς κοινωνίες-γεννήτορές του. Τις καθημαγμένες, τις τεχνηέντως ανίσχυρες, τις ατελείωτα καθυποταγμένες.

Οπότε; Αλλάζει τίποτα έτσι, με τον βούρδουλα; Αλλάζει. Αν και επωφελέστερες για τα πολύφερνα μονοπώλια Ισχύος εξακολουθούν να είναι οι εσωτερικεύσεις.

* * *

Δύο ήσαν τα μεγάλα χαρακτηριστικά της φονικής Πυρκαγιάς της 23ης Ιουλίου. Η μοιρολατρική αντιμετώπιση εδώ και δεκαετίες εκ μέρους των ντόπιων ενός προφανούς, αποκλείεται να μην γνώριζαν, προαναγγελθέντος εγκλήματος, πράγμα που τραγικά ανέδειξε η πρόσφατη καταστροφή. Φανερά δυσανάλογη ως ανθρωποθυσία σε σχέση με την όλη «ζημιά». Αλλά και η απίστευτη αλληλεγγύη που την ακολούθησε, αφήνοντας πίσω παρασάγγας τους ψόφιους κι άνοστους «εθελοντισμούς». Μπρος στο δέος πλέον ενός ομαδικού / μη εξημερωμένου / ανατριχιαστικού στο ξέγνοιαστο υποτίθεται κατακαλόκαιρο θανάτου.

Γιατί αυτό που κάηκε, όσο και να βρει παρηγοριά στους ελληνικούς Αύγουστους και τις φρικώδεις χωρίς τελειωμό Ειδήσεις, δεν ήταν «μόνο» άνθρωποι. Κάτι που όχι απλώς συγκλόνισε, αλλά και που ευτυχώς ούτε τιμή ούτε μέτρο έχει αποκτήσει ακόμα. Μια και συνεχίζει να εξεγείρει, να τρομάζει και να καθορίζει εκ βαθέων, ανανεώνοντας το (*κοινό*) ***συνειδέναι.***

Ίσως και γιατί κάηκε μαζί, προσωρινά; έστω προσωρινά, κυριολεκτικά εξαϋλώθηκε απ’ τις διάχυτες στην επικράτεια θερμοκρασίες, και η περίπου παιδική ανάμνηση των θερινών επίγειων «παραδείσων» (παρότι, βέβαια, ακόμη κι οι επουράνιοι του Ζωροάστρη, του Γιαχβέ και του Χριστού ούτε ίδιοι ήσαν ούτε για όλους…). Ή και οι όλο και πιο πρόχειρες και λιγοστές «αποδράσεις» της εποχής μας. Αφού από τη μια στιγμή στην άλλη μπορούν πράγματι να μετατραπούν σε αληθινή Κόλαση – τη μόνη,

απ’ ό,τι φαίνεται, υπαρκτή πια στους καιρούς μας.

Μια και, επιπλέον, ο «sapiens» του 21ου αι., ο ηττημένος από τον ολοκληρωτισμό του ***con–sumere*** (καταναλώνω > εξαντλώ [εννοείται και ανθρώπινες ζωές]) -οι λατινοδυτικοί όροι εδώ, εξηγούν καλύτερα τη σημερινή εξέλιξη-, τον μεγάλο δηλαδή νικητή και του communismus και του con-servatismus (των συντηρητικών), έχει πολλά κοινά με τον θρησκευόμενο σοσιαλιστή του 20ου αι. : Και οι δυο από ένα σημείο κι ύστερα, ο σημερινός μέσω Google και data, έπαψαν να ενδιαφέρονται και πολύ για την Πραγματικότητα που παράγουν.

(Γεγονός που πρώτος είχε αποδεχθεί, ο πλέον εξελιγμένος καταναλωτής κι εξουσιολάτρης κι ο πιο άνοστος όλων, ο λεγόμενος κεντρώος.)

* * *

Έτσι, αυτό που ξεκίνησε ως μικροαστικό όνειρο για εξοχικό (ακόμη και στο δάσος; φυσικό και φυτευτό) τη δεκαετία του ’60 -οι πλούσιοι το πραγματοποιούν έτσι κι αλλιώς ανέκαθεν- και που με τη γιγάντωση της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας διαχύθηκε σε όλο τον πληθυσμό, τον Ιούλιο μαύρισε / αφανίστηκε επ’ ολίγον. Από το τοξικό προπέτασμα, τα αποκαϊδια και την ασφυξία. Κρύφτηκε στη σιωπή της συνενοχής. Ακόμη και του εκπεφρασμένου ή και ανέκφραστου εθελοντισμού – να που δεν γίνονται όλα για το χρήμα. Στον πέπλο της βαθειάς συγκίνησης για τις καμένες οικογένειες – γιατί μόνο γι’ αυτές; Μια και μόνο έτσι και στην πράξη ξεπερνιέται τουλάχιστον ο φόβος. Που ως επιστροφή στην κανονικότητα εξαγοράζει ακόμη και τις φευγαλέες τύψεις για τον γενικότερο σταρχιδισμό και την Ανάθεση. Για τα *μ ο ι ρ α ί α* μονοπώλια των κρατικών θεσμών, της κεντρικής πολιτικής σκηνής και των μήντια (κάτι επαγγέλματα που υπάρχουν). Μπρος στο ανοικονόμητο γεγονός ενός θανάτου που δεν αφήνει -έστω για λίγο- τίποτα ανερώτητο.

Ο πειρασμός, ίσως σε άλλες στιγμές, θα ήταν μεγάλος. Θα μπορούσε το Μάτι, ο Μαραθώνας και οι εκατοντάδες άλλοι

οικισμοί να δοκιμάσουν να λειτουργούν πρωτίστως, σίγουρα σ' ένα τέτοιο ζήτημα, ως αυτοδιαχειριζόμενες Κοινότητες; (Και… καλώς να ορίσει μετά το Ιππικό.)

*

Ο Βάκων έλεγε στα προεόρτια των Νέων Χρόνων, του πολιτισμού που ζούμε, ότι «για να κυριαρχήσεις επί της φύσης οφείλεις να την υπακούς». Τουλάχιστον να μην κάνεις τα στραβά μάτια στους ήδη γνωστούς κανόνες της – αφού τους παραβιάζεις που τους παραβιάζεις βάζοντας ως πρωταρχικό σκοπό την υποταγή της. Ακόμη και τους ελάσσονες (καλώς επιμένουν ορισμένοι : δεν αναδασώνεις, ας πούμε, πάλι με πεύκα τα καμένα, ούτε «εξωραϊζεις» έτσι την Μαραθώνος στους Ολυμπιακούς, ούτε καν επειδή «όλοι οι χαζοί μπορούμε»).

Γιατί εάν η φύση αποδεικνύεται απείρως πιο παράξενη και σκοτεινή κι από τις πιο αναιδείς επιθυμίες μας, εάν η πιθανοκρατία και η αστάθεια επιτρέπει πλέον στην ανθρώπινη διάνοια να πλησιάσει κι άλλο τη δήθεν βεβαιότητα των ντετερμινιστικών Της νόμων (μεταλλάσσονται), …αυτό το ***«Δεινότατο»*** των όντων, με τις αμφιθυμίες και τις αμφισημίες του, με τους θριάμβους και τις συντριβές του, συχνά επιλέγει φαίνεται να καταπατά τους νόμους της, και τους δικούς του συνέχεια. Είτε αφορούν σε κρατικούς θεσμούς (ίσως και δικαιολογημένα τότε) είτε όχι.

Πράγματι, άλλο το «όνειρο» εκείνο που κατ-έκτισε (σε ουκ ολίγα σημεία του χάρτη), το ένα πάνω στο άλλο, το πευκοδάσος και τον αιγιαλό, ενώ στην… Εκάλη και τον Διόνυσο τηρούν τουλάχιστον τις αποστάσεις, κι άλλη η ιδιοκτησιακή λύσσα που αποκλείει τον υποτιθέμενο ***δημόσιο χώρο*** (αντιμέτωπος κατ' ουσίαν του κρατικού) – χώρος που άλλωστε πλήττεται παντού και πανταχόθεν πια, και δεξιά και αριστερά. Μα προπαντός, άλλα τα ήθη που προκρίνουν τη μικροϊδιοκτησία συνήθως από την ενεργή κοινότητα, άλλο ο κρατισμός κι άλλη η αυτενέργεια.

*

Παρότι βέβαια, ακόμη και ως ένδειξη πένθους, ο πραγματικός πειρασμός που επισημάναμε κρύβεται αλλού. Γιατί δεν μιλάμε απλώς για τις χρονίζουσες παθογένειες της χώρας, για την κουλτούρα που περηφανεύεται επί του αυθαιρέτου όσο και για την Ορθοδοξία της – λες και το Όλον δεν είναι αυθαίρετο. Και που λατρεύει εν τέλει το κράτος της ως εγγυητή/νομιμοποιητή (είτε πρόκειται για τον μικροαστό είτε για τον υπερ-πλούσιο), αρκεί να είναι «παρών» όπως τότε που λάδωνε τον δασάρχη και τον πολεοδόμο κι όχι ανύπαρκτο και νταβατζής όπως τώρα… Ούτε και για τους δόλιους εξυπνακισμούς του ντόπιου φιλελεύθερου.

Αλλά για τη μόνη λογική πιθανότητα του Μεγάλου Καταναλωτή να αντιμετωπίσει τέτοιες καταστροφές. Και οι οποίες, το πιο πιθανό, θα έχουν συνέχεια.

Μιλάμε για την ***κοινή*** (κυριολεκτικά) λογική. Που μπορεί και να εφαρμόζεται σε πολλές ακμάζουσες επιχειρήσεις, στην «κατ' ανάγκη» θεοποίηση του χρήματος, στην ατομική ή και κάπως πιο συλλογική μάχη για τις υφιστάμενες Υπηρεσίες, στο αξιακό ρεπερτόριο του πολιτισμού μας τελοσπάντων, μα που αδυνατεί βέβαια να αναγεννηθεί δίχως το ρίσκο της ανταρσίας της. Απέναντι έστω στον κατ' εξαίρεση (;!) θάνατο (και στα αλλεπάλληλα καμένα «όνειρα» που ολονέν και περισσότερο τον συνοδεύουν).

* * *

Αφότου οι Έλληνες έγιναν ο πρώτος πολιτισμός που επινόησε και καθιέρωσε ***την πόλιν*** και το πολίτευμα, το αντίθετο του σύγχρονου Κράτους δηλαδή, αφότου οι Ρωμαίοι -παίρνοντας τη σκυτάλη απ' τον Μεγαλέξανδρο- καθυπόταξαν την Κοινότητα προς όφελος αυτού του Res publica, κι αφότου μέσω Ιερουσαλήμ -αφοπλίζοντας την Αθήνα- παρέδωσαν τις κοινότητες στο Χριστιανικό κράτος και εν συνεχεία στα μοναστήρια, οι υπό αλλεπάλληλη κατοχή Ντόπιοι κράτησαν και συντήρησαν παραδόξως και μετά το αναπάντεχο '21 τις μεταλλάξεις μιας Παράδοσης. Της (ακόμα και) ελεύθερα διαμορφούμενης ίσαμε τις μέρες μας κοινότητας. Ιδίως στις στιγμές της μεγάλης Αντίστασης. Στην

πραγματικότητα, ίσαμε τρεις περίπου δεκαετίες πριν. Όταν ο ραγδαίος εκδυτικισμός / «εκσυγχρονισμός» του κράτους (επί «σοσιαλιστικού» Πασόκ) έφερε την καταιγιστική πλέον Εξατομίκευση, καταργώντας ακόμη και τις γειτονιές.

Κέρδισαν ως συνήθως οι εκ των άνω επιβαλλόμενοι θεσμοί – η ριζική Ετερονομία. Του αγά, του κοτζαμπάση και βέβαια του Βαυαρού. Κέρδισε το μονοπώλιο της Εξουσίας από το κράτος-Γονέα, στον οποίο απαξάπαντες μυξοκλαίγοντας ή διαμαρτυρόμενοι απευθύνονται.

* * *

Βέβαια η community , από το com (συν) + munus : λειτουργία (αλλά και *δώρο)* και τα παράγωγά της, ανήκει στη χριστιανική παράδοση – και από κει στην πολιτική. Κατά συνέπεια, Αριστερά δίχως κράτος/Ιεραρχία (ιδιαίτερα στη χώρα μας) δύσκολα νοείται. Ούτε και δίχως τον άλλο βασικό πυλώνα του καπιταλιστικού κόσμου : την εξυπηρέτηση της Εργασίας. Μόνο που γι’ αυτό ακριβώς κυβερνά μια αριστερά με ή χωρίς εισαγωγικά. Για να εξαφανίζονται ή να ατονούν οι ***από τα κάτω*** κινήσεις Κοινότητας. Ώστε να βασιλεύει αδιαμαρτύρητα η, και μέσω Ορθοδοξίας συχνά, καρτερία της κόλασης.

Και έτσι, να περιορίζεσαι στην ψηφιακή σου «δεύτερη» (κι απλήρωτη) δουλειά. Στην «κοινότητα» του Facebook και της Google. Στο δικό τους βέβαια συνεργατικό πλαίσιο. Με πάντα αποδιωγμένη την «ξεχασμένη» Τραγικότητα. Αυτού του αιώνιου καταναλωτή.

*

Αφότου ο Κωνσταντίνος Μαλέας ζωγράφισε τα ιδιαιτέρου κάλλους παράλια της Ραφήνας (και της Αττικής) τότε, πέρασε σχεδόν ένας αιώνας. Η Ελλάδα απ’ τον κλασικισμό και τους περιηγητές, άλλαξε σε υψηλό προορισμό για τουρίστες. (Μονίμως πουλώντας ως χώρα αυτό που προαγόρασε ήδη ο πελάτης – όντας απ’ τους καλύτερους πελάτες του.) Τα καλοκαίρια πάντως σφύζει από ζωή, τα τραπεζάκια παρατεταγμένα εκεί ακριβώς που να γλείφουν το

κύμα, κι οι παλαιές πού και πού στα νησιά ντίσκο της να σου θυμίζουν -περιζήτητη- την αθανασία της νιότης. Με τη διαφορά, πως η τεχνολογική δικτατορία της Εικόνας πια, μη αναστρέψιμη (λόγω του αντίστροφου για τον πλανήτη Χρόνου που μετράει ήδη;…), σήμερα προτιμά τους Χάρι Πότερ ή τις -ανώτερες- διαδικτυακές τηλεσειρές.

Μας φτάνουν όμως όλ' αυτά για να κηδέψουμε, από κοινού και κατά μόνας, την όποια αυτο-οργάνωση / αυτο-νόμηση; Την ανενεργή και την εν υπνώσει; Το χαλασμένο «εκείνο» εγχείρημα, το άλλοτε κολασμένο;… Φυλακισμένο τα πρόσφατα χρόνια (ιδίως επί παγκοσμιοποίησης). Στο ίδιο κελί με την τέως Αφθονία.

Έτσι ώστε να αλωνίζει όπως αλώνισε ασύδοτη η αυθάδης, ως «αιώνια», η περασμένη ακόμη και στα γονίδια ορισμένων καθυπόταξη : Της ευτυχώς παράδοξης φύσης – και της δικής μας.

Η Εξουσία των Διανοούμενων

Χάρης Ναξάκης

Υπάρχουν 2 (;) δρόμοι για να αναλύσεις τους λόγους αποτυχίας της πρώτης (;) πληβειακής επανάστασης, της Οκτωβριανής. Ο πρώτος, που ακολούθησα κι εγώ στα νιάτα μου, αλλά γρήγορα τον εγκατέλειψα, είναι ότι για όλα φταίνε η σταλινική γραφειοκρατία, η σταλινική αντεπανάσταση, η προσωπολατρία κ.λπ. Ο δρόμος αυτός είναι εύκολος και απλοϊκός.

Για να τεκμηριώσει κάποιος τον σταλινικό ολοκληρωτισμό αρκούν τα στοιχεία που παραθέτει ο Κ. Παπαϊωάννου στη *Γένεση του Ολοκληρωτισμού*: από τους 82 ηγέτες που πέρασαν από την Κεντρική Επιτροπή και τη Γραμματεία από το 1917 έως το 1929, οι 14 καταδικάστηκαν σε θάνατο ή σε μακροχρόνια φυλάκιση, 3 αυτοκτόνησαν, 3 δολοφονήθηκαν και 41 εξαφανίστηκαν χωρίς να

αφήσουν ίχνη την περίοδο των εκκαθαρίσεων (1935-38). Όσον αφορά τα μεσαία στελέχη, το 70% των μελών της Κεντρικής Επιτροπής, το 60% των αντιπροσώπων του κόμματος στο 17ο συνέδριο, εξαφανίστηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Ο δεύτερος δρόμος ερμηνείας της αποτυχίας της Οκτωβριανής Επανάστασης, τον οποίο επίσης ακολούθησα στα νιάτα μου, αλλά επίσης εγκατέλειψα, είναι η άποψη ότι πριν από τη σταλινική αντεπανάσταση και μέχρι τον θάνατο του Λένιν είχαμε ένα αυθεντικό σοσιαλιστικό καθεστώς ή η αντίληψη ότι και ο λενινισμός ήταν μια μορφή ιακωβίνικης αυταρχικής εξουσίας, αλλά η θεωρία, ο Μαρξ, είχε δίκιο. Φταίνε οι μαρξιστές, οι επίγονοι, η εφαρμογή της θεωρίας, όχι ο Μαρξ.

Είναι όμως γνωστό ότι ο Λένιν υποστήριζε την εξουσιαστική αντίληψη πως η σοσιαλιστική ιδεολογία εισάγεται από τους διανοούμενους στην εργατική τάξη, μέσω του κόμματος-μεσσία, γιατί οι πληβείοι είναι ανίκανοι να παραγάγουν αυθόρμητα το σοσιαλιστικό πρόταγμα.

Είναι όμως λιγότερο γνωστό ότι την ιακωβίνικη αυτή αντίληψη ο Λένιν την κληρονόμησε από τον Μαρξ που στα *Groundrisse* λέει «**ο ρόλος μας είναι να δώσουμε στην ανθρωπότητα τη συνείδηση ότι πρέπει να απελευθερωθεί από την καταπίεση. Είτε το θέλει είτε δεν το θέλει».**

Την εξουσιαστική αυτή αντίληψη εκσυγχρόνισαν ο Γκράμσι και ο δικός μας ο Πουλαντζάς, εισάγοντας την έννοια του **οργανικού διανοούμενου**, που είναι ο ειδικός που θα εκφράσει τη συλλογική συνείδηση των από κάτω. Πόσο δίκιο είχε τελικά ο Μπακούνιν που θεωρούσε ότι οι απόψεις του Μαρξ «οδηγούν σ’ ένα νέο κρατικό σύστημα, που υποτίθεται ότι βασίζεται στην κυριαρχία της λαϊκής βούλησης, αλλά στην ουσία η λαϊκή κυριαρχία θα έχει υποταχθεί στη διανοητική μειοψηφία».

Πώς λοιπόν μια πληβειακή επανάσταση, όπως η Οκτωβριανή, μετατράπηκε σε καταπιεστική εξουσία; Για να απαντήσουμε στο ερώτημα της καταγωγής της ιεραρχίας, της εξουσίας και της

εκμετάλλευσης, χρειαζόμαστε ένα ερμηνευτικό εργαλείο και το μόνο ακατάλληλο είναι η μαρξιστική θεωρία.

Ο μαρξισμός θεμελίωσε ένα ανθρωπολογικά μονοδιάστατο ον, τον homo faber (άνθρωπος κατασκευαστής). Η ανθρώπινη ουσία ταυτίζεται με την παραγωγική δύναμη του ανθρώπου, την εργασία, οι παραγωγικές δυνάμεις αναγορεύονται σε δημιουργό της πραγματικότητας. Ο κατά Μαρξ άνθρωπος είναι ένας homo economicus, η ουσία του είναι η παραγωγική του φύση, οι ουσιώδεις δυνάμεις του είναι οι παραγωγικές του δυνάμεις.

Για τον λόγο αυτό κάθε μορφή εξω-οικονομικής ζωής, όπως εύστοχα παρατηρεί ο Παπαϊωάννου στο βιβλίο του *«Μαρξ και μαρξισμός»*, δεν έχει πραγματική βάση, γεγονός που οδηγεί τον Μαρξ να θεωρεί ότι «δεν υπάρχει ιστορία της πολιτικής, του δικαίου, της τέχνης, της θρησκείας». Πώς να ερμηνεύσουμε με βάση το μαρξιστικό σχήμα την εμφάνιση μιας καταπιεστικής εξουσίας μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση, αφού στην εξουσία βρίσκεται ένα εργατικό κόμμα -και διά μέσου αυτού οι καταπιεσμένοι- και ταυτόχρονα δεν υπάρχει ατομική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής; Απλώς δεν μπορούμε. Γι' αυτό ο Τρότσκι έλεγε ότι έχουμε εργατική εξουσία, ολίγον γραφειοκρατικοποιημένη, για το ΚΚΕ μια αυθεντική εργατική εξουσία, και για την εξωκοινοβουλευτική Αριστερά όλα ήταν τέλεια μέχρι τον Λένιν.

Γιατί όμως δεν μπορούμε; Διότι κάθε καταπιεστική εξουσία για τον μαρξισμό απορρέει από τον καταμερισμό της εργασίας, από τη σφαίρα της παραγωγής, από την κατοχή των παραγωγικών δυνάμεων, δηλαδή από την οικονομική εξουσία. Πρόκειται για ένα τεράστιο ψέμα.

> *Δεν είναι η οικονομική εξουσία το αποκλειστικό εργαλείο που προσφέρει στους ανθρώπους τη δυνατότητα να διευθύνουν άλλους. Η Αίγυπτος των Φαραώ είναι ως παράδειγμα, σύμφωνα με τον Παπαϊωάννου, αρκετό για να καταρρίψει αυτόν τον μύθο.*

Η εξουσία στην Αίγυπτο δεν ασκείται από ιδιοκτήτριες τάξεις,

δεν υπάρχουν μεγαλογαιοκτήμονες, δεν υπάρχει ατομική ιδιοκτησία, αλλά μόνο κρατική, την οποία διευθύνει μια τάξη που ο Μαρξ αρνείται να αναγνωρίσει: η γραφειοκρατία και το ιερατείο. Η μετατροπή επίσης του κλήρου κατά τον Μεσαίωνα σε μια νέα άρχουσα τάξη δεν προέρχεται φυσικά από τον ρόλο του στην παραγωγή, αλλά από την πνευματική του εξουσία. Η εξουσία στο Βυζάντιο προήλθε από τα πάνω, από τις εξω-οικονομικές δυνάμεις του κράτους, της γραφειοκρατίας και της εκκλησίας και όχι από τις καθαυτό τάξεις.

Εκτός λοιπόν από την οικονομική εξουσία, τη μόνη που αναγνωρίζει ο μαρξισμός, η διαίρεση της κοινωνίας σε ανώτερες και κατώτερες τάξεις μπορεί να προέλθει και από άλλες εξουσίες, όπως η ιδεολογική εξουσία (θρησκευτική, διανοούμενοι), η στρατιωτική εξουσία ή η πολιτική εξουσία (γραφειοκρατία, μάνατζερ κ.λπ.), εξουσίες που έχουν αυτόνομα χαρακτηριστικά από την οικονομική εξουσία. Η πασιφανής αυτή πραγματικότητα, ότι δηλαδή δεν είναι μόνο η οικονομική εξουσία το εργαλείο μέσω του οποίου κάποιοι διευθύνουν και εξουσιάζουν άλλους, ισχύει και στην περίπτωση της Σοβιετικής Ενωσης.

Ποια είναι αυτή η νέα άρχουσα τάξη που ασκεί την εξουσία; Είναι η κρατική γραφειοκρατία, που σταδιακά θα αναπτύξει έναν κρατικό καπιταλισμό. Από ποιους αποτελείται αυτή η νέα άρχουσα τάξη; Η κρατική γραφειοκρατία αποτελείται από: την επαναστατική πρωτοπορία, τα ανώτερα και μεσαία στελέχη του κόμματος, τους διανοούμενους, τα ανώτερα διευθυντικά στελέχη του κράτους, την κομματική αριστοκρατία που διηύθυνε τα κολχόζ και τέλος διάφορους φορείς γνώσης (μηχανικοί, μάνατζερ κ.λπ.).

Από τους κόλπους της γραφειοκρατίας αυτής προήλθαν και οι σημερινοί ολιγάρχες.

———————————————-

* *Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο ΤΕΙ Ηπείρου, συγγραφέας*

efsyn.gr

Περί Ανισότητας και Ανθρώπινης Φύσης

Νίκος Μαρκετάκης

«*Δεν τρέφω αυταπάτες για μια κοινωνία χωρίς ανισότητες. Κάτι τέτοιο είναι αντίθετο στην ανθρώπινη φύση και όσοι το επιχείρησαν καταστρατήγησαν τελικά την ίδια τη Δημοκρατία και τα ατομικά δικαιώματα*». Κυριάκος Μητσοτάκης, 16/9/2017

Από το βήμα της 82ης Δ.Ε.Θ., σε μια αποστροφή του λόγου του, ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης άφησε να διαφανεί σε όλη της τη μεγαλοπρέπεια η πρωταρχική κοσμοαντίληψη της παράταξής του: **όλα τα δάκτυλα ίσα δεν είναι, κι όλοι να τρώμε δίκιο δεν είναι – σύμφωνα με την «ανθρώπινη φύση».**

Επειδή η «ανθρώπινη φύση» συνιστά μια αντίφαση εν τοις όροις – που συνήθως εννοούμε με αυτήν είτε σκέτα τη Φύση, είτε την ανθρώπινη ιστορία, θεωρούμε δεδομένο ότι εδώ ο αρχηγός της ΝΔ εννοεί το πρώτο. Βεβαίως, ούτε Δημοκρατία ούτε δικαιώματα υπάρχουν πουθενά στη φύση, αλλά αυτό το προσπερνάμε για χάρη του ψητού. Και το ψητό εδώ είναι ότι τα προνόμια και οι ανισότητες εκπορεύονται από την φυσική κατάσταση των πραγμάτων, και για αυτό θα παραμένουν (εννοεί προφανώς: πρέπει να παραμένουν) σε ισχύ ανεξαρτήτως των κοινωνικών συμβάσεων και εξελίξεων.

Υπάρχει κάτι που πρέπει να πιστώσουμε στους δεξιούς: έχουν καταλάβει πολύ καλύτερα από τους αριστερούς τι εστί Φύση. Και ότι η Φύση είναι μια κατάσταση από την οποία ο homo sapiens προσπαθεί να ξεφύγει δημιουργώντας Κοινωνία. Διότι η Φύση είναι άδικη, αδυσώπητη και φονική για τους αδύναμους. Και για αυτό το λόγο η Δεξιά ως παραδοσιακή προστάτιδα των ισχυρών προσπαθεί να επιβάλλει κοινωνικά συστήματα που όσο γίνεται να

προσομοιάζουν στην φυσική κατάσταση, πισωγυρίζοντας τις προσπάθειες του Ανθρώπου να οργανώσει τις σχέσεις του όσο γίνεται λιγότερο βασισμένες στους φυσικούς νόμους – στο νόμο της ζούγκλας δηλ.

Το κράτος λχ είναι μια κοινωνική κατασκευή που προέκυψε από την ανάγκη και τις προσπάθειες του είδους μας να διαχειριστεί το πλεόνασμα/έλλειμμα του ανθρώπινου μόχθου και των φυσικών πόρων.

Η αριστερή ή η δεξιά διαχείρισή του αφορά στην κατεύθυνση που αυτή η κοινωνική κατασκευή θα πορευτεί ως προς τον βασικό σκοπό της: να διαχειριστεί δηλαδή το έλλειμμα και το πλεόνασμα πιο δίκαια υπέρ του συνόλου, ή πιο άδικα υπέρ των δυνατών.

Η Ισότητα – που παρεμπιπτόντως είναι η δεύτερη λεξούλα του πασίγνωστου τρίπτυχου προτάγματος της Γαλλικής Επανάστασης – είναι κι αυτή μια κοινωνική επιταγή (άρα και καθόλα ανθρώπινη). Μια επιταγή που προέκυψε προφανώς διότι το κοινό μας DNA ουδέποτε εξασφάλισε από μόνο του μια κάποια δικαιοσύνη ανάμεσά μας – και ο αφτιασίδωτος νεοφιλελευθερισμός του κ. Μητσοτάκη θέλει να μας γυρίσει πιο πριν κι από την τυπικώς αστική ευόδωσή της.

Το κράτος είναι ένας σταθμός μονάχα στην πορεία που ο homo sapiens έχει διανύσει για να ξεφύγει από την Φύση. Λόγω βιολογικής ανωτερότητας του εγκεφάλου του, ήταν το μόνο είδος που μπόρεσε να συνειδητοποιήσει την κατάσταση του μέσα στη Φύση και να την αλλάξει μέσω της κοινωνικής οργάνωσης, που την αναπροσαρμόζει κατά το δοκούν. Το κράτος ως δική του κοινωνική κατασκευή μπορεί να ξεπεραστεί (εννοούμε: πρέπει να ξεπεραστεί), διότι αποδείχθηκε πως η διαχείρισή του κατά βάση οπισθοδρομεί τον Άνθρωπο στη Φύση, μέσω της υιοθέτησης συστημάτων διακυβέρνησης που βασίζονται και διαιωνίζουν το δίκαιο του ισχυρού, από κείνο δηλαδή που το είδος μας προσπαθεί να ξεφύγει από τη πρώτη στιγμή που αυτοοργανώθηκε κοινωνικά.

Οι όψιμες (από το 1917 χοντρικά) απόπειρες αριστερής διαχείρισης του κράτους, ενώ θεωρητικώς αποσκοπούσαν στην περαιτέρω απομάκρυνση από το νόμο της ζούγκλας και το δίκαιο του ισχυρού, πρακτικώς είχαν πενιχρά αποτελέσματα – για να μην πούμε ότι συνέβαλαν στην αντίθετη κατεύθυνση.

Επομένως, συμφωνούμε με τον ηγέτη της εγχώριας Δεξιάς: η κοινωνική ανισότητα προσιδιάζει στην φυσική κατάσταση, μόνο που επειδή εμείς είμαστε άνθρωποι και όχι ζώα, θα συνεχίσουμε να επιζητούμε μια διευθέτηση των κοινωνικών και πολιτικών ζητημάτων, βασισμένη στην ανθρώπινη (και άρα αντι-φυσική) θέση ότι οι βαρόνοι, οι «νονοί» και οι αριστοκράτες θα ανήκουν στα μουσεία Φυσικής Ιστορίας της μελλοντικής κοινωνίας, ό,τι όνομα κι αν δίνουν σήμερα στον εαυτό τους.